

07 | **Vlasta Hlůzová**
Stopami Gustava
Frištenského

26 | **Vladimír Šlapeta**
Ivan Theimer v Musée
Carnavalet v Paříži

50 | **Miloslav Jančík**
František Hoplíček, malíř pod
pěti kruhy a hokejový apoštol

TÉMA ČÍSLA

České stopy
v zahraničí

The Marking of Distance

m muzeum
Šumperk
GALERIE MLADÝCH

9. KVĚTNA — 11. SRPNA 2024

VERNISÁŽ VÝSTAVY SE USKUTEČNÍ
9. KVĚTNA 2024 V 17 HODIN

VSTUPNÉ: 20 Kč, DĚTI DO 6 LET (JEDNOTLIVĚ) ZDARMA

Muzeum otevřeno celoročně |
úterý–neděle | 9.00–17.00

www.muzeum-sumperk.cz

 Olomoucký kraj

m
VLASTIVĚNÉ MUZEUM
V ŠUMPERKU

Výstava fotografií texaské umělkyně Meeghan Morongové

KROK 2/2024

Periodický tisk územně
samosprávného celku Olomoucký kraj

Téma čísla:

České stopy v zahraničí

Obálka:

Projekt Kukang Coffee. Zdroj: The
Kukang Rescue Program, foto Lucie
Čižmářová.

Vydává Vědecká knihovna v Olomouci

Ročník 21., číslo 2

Vychází čtyřikrát ročně v Olomouci

Vedoucí redaktor:

Mgr. Michaela Heloňová

Redakční rada:

RNDr. Bc. Iveta Ťulpíková,
Mgr. Miloš Korhoň,
PhDr. Martin Kučera, Mgr. Lubor Maloň,
prof. Mgr. Jindřich Štreit,
Mgr. Michaela Heloňová,
PhDr. Marie Gronychová,
Mgr. Filip Gregor, PhDr. Jindřich Garčic,
RNDr. Lenka Prucková,
MgA. Antonín Valenta, Mgr. Pavel Rušar

Adresa vydavatele a redakce:

Vědecká knihovna v Olomouci,
Bezručova 3, 779 11 Olomouc
IČO: 100625
tel.: 585 205 311, fax: 585 225 774
e-mail: redakce@vkol.cz
internet: www.vkol.cz/krok
facebook: <https://www.facebook.com/kulturnirevue>

Grafická úprava:

Petr Macháček

Předtisková příprava a tisk:

Profi-tisk group, s. r. o.

ISSN:

1214-6420 (tištěná verze)

1214-648X (elektronická verze)

Registrace:

MK ČR E 6450

Číslo vychází:

20. 5. 2024

Obsah

- 03** Úvodník (*Jiří Fiala*)
- 07** Stopami Gustava Frištenského
(*Vlasta Hlůzová*)
- 21** Česká zoo se stávají
respektovanými partnery na
poli ochrany přírody po celém
světě (*Michaela Heloňová*)
- 26** Ivan Theimer v Musée
Carnavalet v Paříži
(*Vladimír Šlapeta*)
- 31** Misionáři z české provincie
Tovaryšstva Ježíšova na
tichomořských Mariánách
(1683–1767) (*Jiří Fiala*)
- 38** V Přerově vyrůstali dva slavní
baletní mistři (*Petr Jiráček*)
- 45** The oldest priest in Michigan
(*Matěj Matela*)
- 50** František Hoplíček, malíř pod
pěti kruhy a hokejový apoštol
(*Miloslav Jančík*)
- 55** Alois Musil, kněz, objevitel
a arabista (*Jindřich Garčic*)
- 60** Nález pozůstalosti připomněl
osudy zapomenutého
světoběžníka Bohumila
Pospíšila (*Michaela Heloňová*)
- 64** Teolog a kardinál
(*František Všeticka*)
- 68** František Přidal, příběh
hanáckého faráře v daleké
Americe (*Martin Kašpar*)
- 71** Česká setkání s francouzským
básníkem (*Karel Tabery*)

VARIA

- 79** Německé písně z Olomouce –
Nových Sadů (*Jaroslav Horák*)
- 84** Cítila jsem, že se vracím
k rodinným kořenům, říká
textilní designérka Renáta
Jančo (*Michaela Heloňová*)
- 88** Biblické příběhy knižně
- 90** Kulturní itinerář

TÉMA ČÍSLA 3/2024

Gastronomie

Výtvarnice Lise Forell (1924–2017) prožila své dětství v Brně, v roce 1939 uprchla s rodiči do Brazílie. Z cyklu *Braziliáni z Česka*.
Foto: Jindřich Štreit.

Úvodník

„Po Češích je doma/ vždycky malý sled,/ ale všude jinde/ naplňují svět:/ muzikanty, jezdce, barfenice,/ ouředníky, sirky ze Sušice/ najdeš všude hned.“ Tak veršoval Karel Havlíček Borovský ve své básni *Král Lávra* z roku 1854, vzniklé za autorova nedobrovolného pobytu mezi léty 1851–1855 v jihotyrolském městě Brixenu (nyní Bressanone v Itálii). Přestože kromě úhrady ubytování a stravy vyplácela tehdejší rakouská vláda svému neúprosnému kritikovi v měsíčních splátkách 500 zlatých ročně (tedy plat vyššího úředníka), činorodého žurnalistu a básníka trýznily ve vyhnanství deprese, zejména pak po odjezdu manželky Julie a dcery Zdenky do Prahy, a toužil po návratu do vlasti, jenž mu byl povolen za příslib, že se vzdá publicistického a politického působení. Dne 16. dubna 1855 zemřela v Praze Julie Havlíčková na tuberkulózu, aniž se o její smrti Havlíček v Brixenu dozvěděl. Táž choroba ukončila 29. července 1856 v Praze život i K. Havlíčka Borovského, manifestačně pohřbeného na pražských Olšanech. „Sledy“ po Havlíčkově konfinaci v Brixenu setrvaly – jsou to dvě pamětní desky na obvodové zdi jednopatrového domku v ulici Via Pentolai (Kachleraustraße, česky Hrnčířská ulice) 1, kde K. Havlíček Borovský bydlel v letech 1852–1854 se svou rodinou; předtím byl Havlíček hostem dodnes existujícího a rodinou Heissů od roku 1773 vlastněného hotelu Elephant (Slon). Jedna, již značně omšelá pamětní deska z roku 1925 sděluje česky mimo jiné, že zde žil „neobrožený bojovník za svobodu svého národa“, druhá pamětní deska, instalovaná roku 1995, je v němčině. Český odpůrce habsburského neoabsolutismu

má v Brixenu od roku 2012 též svou ulici s názvem Via Karel Havlíček (Karel-Havlíček-Straße).

Havlíčkem zveršované typické uplatnění Čechů – hudebníků, jezdců (učitelů jízdy na koni, štolbů, podkoních či cirkusových krasojezdců?), úředníků a potulných zpěvaček doprovázejících se na malou harfu, jakož i jihočeských zápalek ve světě se od té doby zcela proměnilo; také vzniká otázka, jak by se mohly specifikovat tehdejší „světové sledy“ Moravanů a Slezanů. Můžeme však zdůraznit, že právě na Moravě se narodila osobnost, jejíž rovněž nedobrovolné zahraniční působení od roku 1628 a její grandiózní pedagogické, filozofické, hymnografické aj. dílo jí zaručilo světový věhlas. Máme na mysli Jana Amose Komenského (1592–1670), posledního biskupa českých a moravských exilových sborů Jednoty bratrské, jehož naděje na návrat do vlasti byly zmařeny Vestfálským mírem 14. října 1648, po němž následovala rekatolizace českých zemí. Komenský, jenž se sám charakterizoval ve svém díle *Opera didactica omnia* (*Sebrané pedagogické spisy*) z let 1657–1658 jako původem Moravan, jazykem Čech a povoláním teolog, psal latinsky a lexikálně bohatou i stylisticky vysoce kultivovanou češtinou, jak dokládá zejména jeho alegorický spis *Labyrint světa a ráj srdce* (definitivní znění bylo vydáno roku 1663). Nanejvýš aktuálně dnes zní požadavek J. A. Komenského formulovaný v jeho pojednání *Angelus pacis* (*Anděl míru*), publikovaném tiskem roku 1667: „Aby přátelství, sousedství, smlouvy, vzájemnost a náboženství nebyly jen pouhými slovy, nýbrž skutečností, nikoliv mrtvou neplodnou, nýbrž živou a životodárnou.“ Ale

již ve spisku *Gentis Felicitas (Štěstí národa)*, vzniklém během Komenského pobytu na dvoře knížete Sedmihradska (nyní na území Rumunska) Jiřího II. Rákocziho (1621–1660) v Sárospataku (asi 60 km jihovýchodně od Košic) během let 1650–1654, Komenský vložil svou koncepci osmnácti paragrafů – „*stupňů národního štěstí*“, spočívající v míru jako prvořadě prioritě. Mj. čtvrtý paragraf pojednává o sousedech, kteří národ „*neobrožují*“, pátý paragraf požaduje, aby „*byla dobře zajištěna obrana proti sousedům špatným*“ a v šestém paragrafu se jako nezbytná podmínka šťastného života národa jeví jeho „*vnitřní mír*“. Tyto postuláty pak J. A. Komenský rozpracoval ve svém díle *De rerum humanarum emendatione consultatio catholica (Obecná porada o nápravě věcí lidských, 1640–1670)*, a to v jejím šestém, nedokončeném díle – *Panorthosii (Všenáprava, 1670)*.

Jan Amos Komenský zemřel 15. listopadu 1670 v nizozemském městě Amsterdamu a byl pohřben v kapli valonského kostela v Naardenu. Komenského hrob po zrušení kostela na počátku 19. století upadl v zapomnění. V roce 1929 však byly ostatky „*Učitele národů*“ nalezeny, za spolupráce nizozemského a československého státu byla kaple upravena jako mauzoleum a roku 1937 byl interiér kaple vybaven díly českých umělců. V roce 1992 zde vzniklo Het Comenius Museum, nová stálá muzejní expozice zde byla instalována roku 2020, a to pod názvem *Mundus Comenii – De Wereld van Comenius (Svět Komenského)*.

Jestliže Jan Amos Komenský a Karel Havlíček Borovský představují dva výjimečné české intelektuály perzekvované pro své přesvědčení, jež vycházelo z práva člověka na svobodu a život v míru, pak Jan Welzl (1868–1948), zanechavší rovněž své

stopy v zahraničí, je diametrálně odlišný případ. Tento řemeslník se základním vzděláním však nepostrádal přirozenou inteligencí a proslul jako neúnavný cestovatel po nejnehostinnějších polárních končinách. Na jaře 1928 obdržela redakce *Lidových novin* v Brně dopis ze Zábřeha, jenž začínal takto:

„Jan Welzl polární cestovatel oznamuje: Pro moje cestování co jsem já na dalekém severu konal, přišel jsem na všelijake ostrovy, kde jsem tam všelijake jeskině po vymřelých Eskimaku našel. Ty jeskyně jsou sta a sta roku opuštěné a v jse najdou náramne, a všelijake památní věci, do jedné jeskině jsem přišel kde byli všelijaké různé věci. Na zemi leželi kosti těch mrtvol, které už skorem schnile bily. Mohl jsem ale poznat, že to bily Eskimaci, který v tech jeskiňi žily. Nemoh jsem se ale tam dlouho držet poněvač ten zduch náramně zapáchal. Šel jsem na ven a vylomil jsem tu díru tak široko až jsem tam dost zduchu dostal. Mezy tym časem jsem šel a hledal jsem po druhých jeskiňách, a našel jsem ještě čtyři. Ty díry byly tak ouzke, že jsem se tam mohl sotva dostat. Vylomil jsem jich zasej tak dalece, abych dostal čerstvého zduchu tam. Potem jsem šel zas spatky k tej starej jeskyně a počal jsem hledat. V tej jeskyně bylo všelijake harabuzi, kde jsem mněl velkou praci to odstranit. Když jsem to odstranil, tak jsem teprve přicházal na všelijaké věci, co oni mněli. Našel jsem všelijake ručny harpuni, bodlaky, šípi, kuchyňske nádoby z kamenu a slonových kostí. (...)“

Pisatelem tohoto svérázného sdělení byl Jan Welzl, narozený v Zábřehu jako syn kloboučníka a hokynářky. Vychodil německou obecnou školu ve svém rodišti, pak se vyučil zámečnickem a kovářem a záhy se vypravil jako tovaryš na zkušenou do

Vídně, do Terstu a na Balkán. Při vandru zůstal, pracoval i jako přístavní dělník v Polsku, v letech 1881–1891 si odbyl vojenskou službu v Brně a v Krakově, poté byl zaměstnán v Hamburku. Po matčině smrti roku 1893 cestoval pěšky do Janova, kde se dal najmout jako topič na parník plující do Severní Ameriky a kolem Afriky do Vladivostoku. Krátce sloužil v ruském vojenském námořnictvu, do léta 1894 si vydělával na živobytí jako zámečnický stavbě transsibiřské železnice u Bajkalského jezera a mezi Irkutskem a Vladivostokem. Na jaře 1895 se vypravil k Severnímu ledovému moři a asi roku 1898 se usadil na Novosibiřských ostrovech. Mezi nepočtenými ruskými kolonisty a jejich jakutskými pomocníky (v rozporu s Welzlovým tvrzením zde Eskymáci nežili) si získal významné postavení jako lovec, zámečnický obchodník, podnikající výpravy podél pobřeží Aljašky i do vnitrozemí, a poštovní doručovatel, od roku 1903 patrně jako místní náčelník a soudce. Když jeho loď roku 1924 ztroskotala u Cordovy na Aljašce, byl místními úřady vypovězen z USA a deportován do Evropy, živil se pak jako přístavní dělník a prodavač zeleniny v Hamburku. Roku 1925 navázal Welzl prostřednictvím českého konzulátu obsáhlou korespondenci s redaktorem *Lidových novin* a spisovatelem Rudolfem Těsnohlídkem, jenž na základě jeho dopisů sestavil jeho memoáry, vydané roku 1928 pod titulem *Eskymo Welzl – Paměti českého polárního lovce a zlatokopa*.

V roce 1927 Welzl odcestoval do kanadské provincie Ontario, kde byl zaměstnán na bobří farmě, ale už na podzim následujícího roku se objevil v Praze, kde se 29. listopadu 1929 setkal s prezidentem ČSR Tomášem Garriguem Masarykem. Nato se usadil v Zábřehu a zaslal výše citovaný dopis redakci *Lido-*

vých novin. Poněvadž Rudolf Těsnohlídek 12. ledna 1928 spáchal sebevraždu, ujali se další spolupráce s Welzlem redaktori Bedřich Golombek a Edvard Valenta, kteří pak během Welzlova pobytu v Brně po několik měsíců pořizovali stenografické záznamy Welzlových cestopisných vyprávění. Na jejich základě pak vznikly Welzlovy prózy *Třicet let na zlatém severu* (s předmluvou bratří Čapků, 1930, upr. vyd. 1965), *Po stopách polárních pokladů* (1930, upr. vyd. 1965), *Ledové povídky* (1934) a *Strýček Eskymák* (1941, pro mládež zpracoval E. Valenta). Posmrtně byl publikován český překlad Welzlových německy psaných pamětí *Cesta kolem světa 1893–1898* (1997) a jeho vzpomínky *Hrdinové Ledového moře* (2004). V červnu 1929 odjel Welzl do kanadského města Dawson City, po neúspěšném pokusu vrátit se na Novosibiřské ostrovy patrně obdržel od yukonských úřadů pozemek a malou rentu. Přivydělával si lovem, rybolovem a jako opravář, usiloval též zkonstruovat důlní výtah, jenž nazýval „*perpeto mobile*“. Zemřel v Dawson City 19. září 1948 následkem infarktu a na zdejším hřbitově je pohřben.

Jan Welzl se stal předobrazem postavy kapitána Johanna van Tocha v dystopickém románu Karla Čapka *Válka s mloky* (1935); jak oba redaktori, tak i Welzl jsou zde zmíněni:

„– Ježíši, to je horko, zívne pátý. – Mělo by to být něco z polárních končin.

– Ale co?

– Tak. Něco jako byl ten Eskymo Welzl. Umrzlé prsty, věčný led a takové věci.

– To se řekne, povídá šestý. – Ale kde to vzít? V redakci se rozhostilo beznadějně ticho.

– Já byl v neděli v Jevičku..., ozval se váhavě pan metér.

– No a?

– *On prý tam je na dovolené nějaký kapitán Vantoch. Prý se tam narodil, v tom Jevíčku.*
– *Jaký Vantoch?*
– *Takový tlustý. Prý má být námořním kapitánem, ten Vantoch. Říkali, že tam někde lovil perly.*
Pan Golombek se podíval na pana Valentu.
– *A kde je lovil?*
– *Na Sumatře... a na Celebesu... vůbec tam někde. Prý tam měl být živ třicet let.*
– *Člověče, to je nápad, řekl pan Valenta. – To by mohla být prima reportáž. Golombku, pojedeme?*
– *No, můžeme.“*

Jak Jan Amos Komenský, tak Karel Havlíček Borovský jsou ztvárněni v nesčetných bustách,

sochách a pomnících. Své sochy se dočkal i Jan Welzl – dílo sochaře Stanislava Lacha bylo v roce 1998 umístěno u III. základní školy v Zábřehu, nyní stojí v areálu vlakového nádraží Zábřeh na Moravě s nádražní hospůdkou U Welzla. V místním muzeu je Janu Welzlovi věnována expozice, je po něm pojmenována ulice v západní části města a rovněž pivovar, obnovený roku 2016. Z nádraží do centra města a okruhem zpět vede Welzlova naučná stezka. Welzlova ulice se nachází také v Praze-Stodůlkách.

Představili jsme krátce jednoho Čecha a dva Moravany, kteří zanechali nad jiné výrazné stopy v zahraničí – o dalších, včetně moravských Slezanů, Češek, Moravanek a moravských Slezanek, se lze dočíst v tomto čísle revue KROK.

Jiří Fiala

Stopami Gustava Frištenského

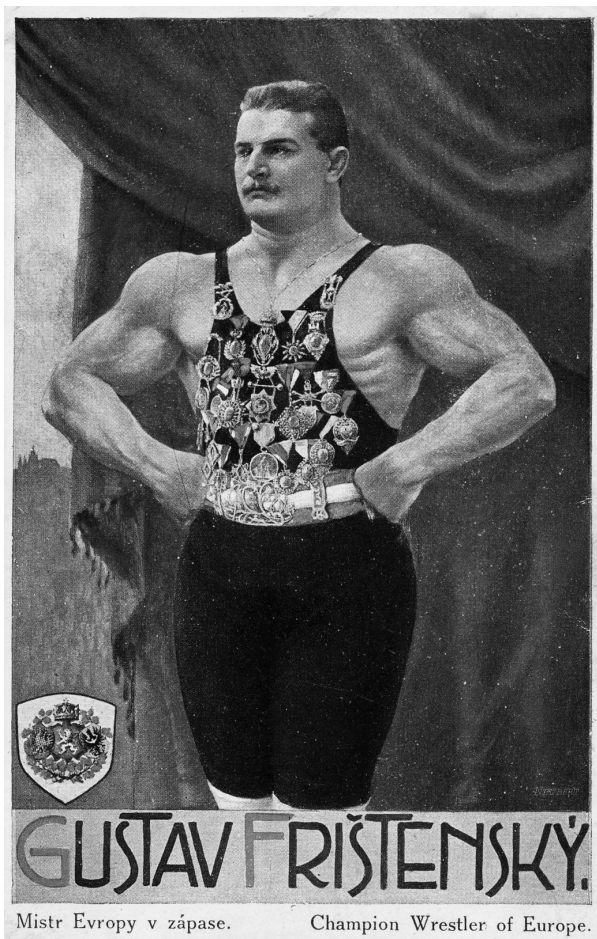
Vlasta Hlůzová

Květen 2024 byl ve znamení připomínky 145. výročí narození Gustava Frištenského. Vyslovíme-li i dnes jeho jméno, jistě bychom nenašli (nejen u nás) nikoho, kdo by o osobnosti jednoho z nejslavnějších českých sportovců nic nevěděl. Získal světový ohlas i popularitu ještě v době Rakouska-Uherska a je jednou z mála velkých osobností, které se staly slavnou legendou ještě za svého života. Přirovnání „*silný jako Frišten-ský*“ zlidovělo... Jeho jméno tedy bylo a je dodnes nejen synonymem síly, zdatnosti a obratnosti, ale též hrdého českého povědomí. Gustav Frištenský se totiž vždy a všude ke svému češtví hlásil již v době, kdy ve světě skoro nikdo nevěděl, kde Čechy a Morava jsou. Pro všechny generace může být Gustav Frištenský i stálou inspirací při pěstování zdravého životního stylu a sportovní všestrannosti.

Pozoruhodný zápasník všude okouzloval svou vizáží, sportovní postavou i příjemným džentlenským vystupováním, jímž imponoval obzvláště ženám. Nechybělo mu ani estetické cítění, měl i velký smysl pro reklamu a dokumentaci. Jeho spolupracovníkem v reklamě byl dlouho Leo

Heilbrunn, akademický malíř a reklamní grafik židovského původu (16. 7. 1891, Česká Lípa – 28. 10. 1944, Osvětim, Polsko), jenž pracoval také pro Baťovy závody ve Zlíně a je autorem reklam na rakovnické mýdlo. Nejúspěšnějšími se však staly jeho modré etikety na francovku Alpa s Gustavovými svalnatými pažemi. Gustavovy sochařské portréty, díla autora z Helsingforsu, jehož modelem byl pro akty v pózách antických bohů (Achilla) a atletů (Diskobola) v roce 1904, jsou známý z černobílých fotografií na dopisnicích; z téhož roku pochází i další Gustavův akt – fotografie *Hold mužské kráse*, která byla také zařazena do publikace *Sex a tabu v české kultuře 19. století* (Ústav pro českou literaturu, 1999). Gustav Frištenský svým dokonalým tělem vsuktno splňoval ideál mužské krásy. Krásnou postavu atleta dotvářely jeho reálné proporce i detaily (svaly, šlachy, klouby). Existují rovněž různé kresby a malby zachycující jeho urostlou atletickou postavu.

Málokdo už ale dnes ví, že sportovec Gustav Frištenský miloval hudbu a divadlo, že měl rád českou historii i výtvarné umění a že se také sám pokoušel

Upomínková pohlednice inspirovaná obrazem Gustava Frištenského, autor akademický malíř a ilustrátor Kamil Mutticha. Zdroj: Spolek Gustava Frištenského.

psát vzpomínkové prózy a verše i malovat. Řadu přátel měl mezi sportovci, politiky a také mezi kulturními osobnostmi (z českých to byli např. František Kmoch, Ondřej Sekora, Alois Jirásek, Ema Destinová, Petr Bezruč). Koncem 20. let minulého století se do-

konce nechal přemluvit ke dvěma rolím u tehdy ještě němého černobílého filmu (*Pražský kat*, 1927, *Boží mlýny*, 1929 – oba filmy bohužel propadly), ale hercem být nechtěl. Naplňovala ho práce v zemědělství.

Gustavovy stopy v jeho druhém domově

Jedním z významných měst Olomouckého kraje je Litovel a nám se tedy nabízí návštěva tohoto zajímavého města, v němž Gustav Frištenský dlouho žil. Historické centrum Litovle i její novější část, krásné parky, rybníky, ramena řeky Moravy a blízká Chráněná krajinná oblast Litovelské Pomoraví stojí za prohlídku kdykoli v našem volném osobním čase, zvláště však na jaře, kdy se vše zelená a kvete. Starobylé české, kdysi královské město Litovel, zvané též poeticky Hanácké Benátky, bylo v polovině 13. století (1256) za vlády krále Přemysla Otakara II. nově zbudováno uprostřed sedmi (nyní šesti) ramen Moravy. Jedno z šesti ramen Moravy, Nečíz, podtéká částečně náměstí Přemysla Otakara i radniční věž, po jeho toku je možné projet se lodičkou. Gymnázium v Litovli zůstane navždy spojeno s připomínkou osudu studenta Jana Opletala (nar. 31. 12. 1914, úředně zapsáno je datum narození 1. 1. 1915, Lhota nad Moravou u Nákla – 11. 11. 1939, Praha). Medik z Litovle zemřel na prahu druhé světové války na následky zranění při protinacistické demonstraci 28. října téhož roku; byl první obětí z řad vysokoškolských studentů. (Den jeho pohřbu, 17. listopad, je státním svátkem jako Den boje za svobodu a demokracii a Mezinárodní den studentstva.)

Pokud bychom se chtěli dovědět něco opravdu zajímavého o Gustavu Frištenském, jeho životě, sportovní kariéře i generačním odkazu, navštívme Městské muzeum Litovel. Jeho vedoucím je

od 1. 3. 2024 Ing. Radovan Urválek, předtím (od roku 2003) vedla muzeum Mgr. Zdena Frištenská (nar. 1958), praneteř Gustava Frištenského a vnučka jeho bratra Josefa. Litovelské muzeum udivuje řadou svých kulturních aktivit i celoročními nabídkami nejrůznějších programů pro širokou veřejnost. Vedle expozic věnovaných starým řemeslům, historii zdejší gramofonové výroby a příležitostným tematickým výstavám návštěvníky muzea nejvíce láká roku 2016 otevřená stálá a moderně i nápaditě pojatá expozice Gustava Frištenského, umístěná v rekonstruovaném podkroví rozložitě trojpodlažní, nyní památkově chráněné budovy muzea (někdejší střelnice). Záslouhou Mgr. Zdeny Frištenské i práce řady dalších zainteresovaných kulturních osobností jsou zde shromážděny a instalovány nejrůznější autentické dokumenty a artefakty ze života Gustava Frištenského. Jako upomínku na slavného sportovce nabízí muzeum návštěvníkům ke koupi také hodnotné suvenýry.

V Litovli každoročně probíhá rovněž řada akcí připomínajících Gustava Frištenského. Je to např. tradiční sportovní klání Silácká Litovel Gustava Frištenského (od 2004). Silové sporty mají zázemí v ZŠ Vítězná Litovel. Z dalších sportovních akcí jmenujme např. Memoriál Gustava Frištenského, Dračí lodě o pohár Gustava Frištenského, soutěž World grand Strongman s mezinárodní účastí. Sportovními akcemi si připomínají legendárního siláka i některá další místa, např. Prostějov, Brno a také nevelká obec Lužice u Šternberka. Pro zájemce zajistí litovelské muzeum besedy o Gustavu Frištenském i v místě jejich bydliště. Již řadu let organizuje také národní setkání rozvětveného rodu Frištenských. Schází se jich v Litovli okolo stovky. Nejvíce příslušníků rodu přijíždí

z Ameriky, kam někteří z předků odešli za prací již v polovině 19. století.

Jméno Gustav nese na počest slavného sportovce i litovelský pivní speciál, třináctistupňové nefiltrované polotmavé pivo, i když Gustav sám pivo nepil, nekouřil a stravoval se velmi střídme.

Na Gustavovu paměť

Města, k nimž se určitým způsobem váží životní osudy legendárního zápasníka, se snaží jeho jméno připomenout i pamětní deskou, bustou nebo sochou. Novodobé sochy Gustava Frištenského jsou v Kamhajku u Kolína před Gustavovým rodným domem č. 1 (Jan Tůma, 2012), v Benicích u Prahy, kde tři metry vysoká dřevorezba s mechanismem tepajícího srdce vévodí vestibulu sportovního komplexu Holiday Park (Jiří Kobl, 2013), před sokolovnou v Litovli stojí Gustavova bronzová socha v nadživotní velikosti (Jiří Finger, 2013). Figurka Gustava, tentokrát se dvěma soudky piva v podpaží na znamení, že jeho manželka byla dcerou prvního litovelského sládky, se nachází od roku 2008 i v unikátním dřevěném betlému loštického řezbáře Jaroslava Beneše, jenž svůj betlém každoročně obohacuje dalšími postavkami významných osobností z regionu. Nejmenší Gustavova figurka se vešla do skořáčky ořechu (osobní dar Zdeně Frištenské od M. Čepa z Bílé Lhoty, Vánoce 2014). V roce 2015 byla po Gustavu Frištenském dokonce pojmenována nová malá planetka mezi Marsem a Jupiterem (č. 24 967, Frištenský), kterou objevila v roce 1998 česká astronomka Lenka Kotková, rozená Šarounová. Osvědčení o pojmenování planety převzala v Praze dne 28. října 2015 z rukou předsedy České astronomické společnosti RNDr. Jiřího Grygara za Spolek Gustava Frištenského Litovel Mgr. Zdena

Frišenská. (Tento spolek sídlí ve vilce Frišenských a jeho předsedou je nyní Ing. Miroslav Frišenský, Ph.D., nar. 1988.)

Ve šternberském regionu se už stala tradicí vzpomínková akce Gustavova Lužice, nabízející dětem, mládeži i dospělým kulturní, sportovní i zábavný program. Velkých oslav 60. výročí úmrtí Gustava Frišenského spojených s odhalením jeho pamětní desky na venkovní zdi bývalé statkové sypky se v Lužicích dne 13. května 2017 účastnili vzácní hosté z rodiny Frišenských, litovelského muzea i zástupci města Šternberka. Nejstarším účastníkem slavnosti byl Gustavův synovec Zdeněk Frišenský (roč. 1926) z Rožnova pod Radhoštěm. Přijel i jeho syn, Gustavův prasnovec a pravnuk Františka Frišenského, Frank Frišenský (nar. 1948 v Olomouci), který se rozhodl po řadě let vrátit z Ameriky natrvalo do vlasti.

V roce 2023 byla pamětní deska odhalena také Gustavovu bratru Františku Frišenskému.

Z Gustavova života

Gustav Frišenský nebyl litovelským rodákem. Narodil se 11. května 1879 v malé polabské obci Kamhajak, dnes místní částí Křechoře, okr. Kolín. (V různých publikacích, v tisku a na internetu se ještě udává na základě různých dokumentů jako datum narození také 6., 7., 8., 10., 12. a 18. květen, ba i 18. září.)

Selský rod Frišenských (psáno i Fryšenských nebo Fridsteinských) pocházel z Frýdštejna, jejich jméno se v tomto kraji objevuje již v 17. století (od roku 1661). Rodiče Frišenští, Alois (1854–1917) a Kateřina, rozená Choděrová (1858–1921), vychovali šest dětí. Nejstarší syn Gustav (1879–1957) a nejmladší František (1887–1965) se vyučili řezní-

ky, Karel (1881–1932) se vyučil cementářem a Josef (1885–1964) truhlářem. Všichni také doma i v cizině úspěšně zápasili. Vedle Gustava, jenž byl později označován jako „moravský Bivoj“, „český Herkules“, „železný Gustav“ či „Goliáš“ a pro svou atletickou postavu také „krásný Gustav“, byl ze čtyř bratří Frišenských nejúspěšnějším zápasníkem František, zvaný „silák Franta“. Gustav měl ještě sestry Annu (1877–1944) a Pavlínu (1889–1965). Rodiče se později přestěhovali na menší hospodářství do Bečvár, kde žila jejich nejstarší dcera Anna (provdaná Petránková). Nejmladší Pavla (provdaná Chládková) vystudovala v Brně dívčí středoškolský ústav Vesna a později se usadila ve Slavkově.

A jaká byla Gustavova sportovní kariéra? Jako statný a silný čtrnáctiletý chlapec nastoupil z rozhodnutí rodičů do učení ke kováři Jechovi v Kolíně, ale odtud odešel po roce kvůli zdravotním následkům. Starší učeň Václav mu totiž úmyslně nastražil žhavou podkovu do hromady studených, takže si Gustav při jejich přerovnávání vážně popálil dlaň i prsty až na kost. Po tříměsíční léčbě proto přešel v Kolíně do učení k mistru řeznickému Kratochvílovi a přitom absolvoval povinnou večerní školu. Za píli byl odměněn vedle pěkného vysvědčení i knihou *Pod praporem sokolským*. Z různých článků a vyobrazení ho zaujal Bivoj, Vojtěch z Pernštejna a obrázek řeckořímských zápasů z Paříže. Ze žulových kamenů a rovné tyče si zhotovil primitivní činku a začal ve volných chvílích posilovat a cvičit.

Mistr Kratochvíl usoudil, že je zřejmě málo pracovně vytížen, a tak ho začal brát i na nákupy dobytka do vesnic. Než mistr projel vesnicí na voze, Gustav oběhl všechna stavení a poptal se, co je na prodej. Večer ještě musel vyčistit koně a brzy ráno zase vstávat.

**Rodný grunt mistra Gustava Frištenského se staletými ořechy,
pod nimiž prožil své dětství do čtrnácti let.** 0/0

Zdroj: Spolek Gustava Frištenského.

Po vyučení pracoval dva roky v Kouřimi, ale na vzpírání nezapomněl. Podomácku si vyrobil již dvoje kovové činky o váze 55 a 75 kg. Svě první zaměstnání nastoupil v Brně u řezníka Šafáře v Křenové ulici. Bydlel u svého strýce Aloise Choděry, čalouníka a spoluzakladatele Sokola v Brně. Ten jej přiměl k pravidelnému cvičení v Sokole. Od roku 1899 se Gustav mimoto věnoval ve sportovním klubu Hellas také těžké atletice.

Dařilo se mu. Již v roce 1900 získal titul mistra Čech v hodu diskem, v roce 1901 se stal mistrem Moravy v řeckořímském zápase, v roce mistrem Rakouska-Uherska v řeckořímském zápase. Po pěti letech svého amatérského zápasení začal vyjíždět do světa.

V roce 1903 vybojoval zlatou medaili na amatérském mistrovství Evropy v holandském Rotterdamu. Byl nominován na poslední chvíli a musel cestovat

na vlastní náklady, a tak obětoval všechny svoje dosavadní úspory. V souboji 112 siláků, z nichž byl nejlehčí, navíc bez zkušeností, však přesto svého finálového soupeře, dánského šampiona Eggebera (120 kg), zvedl nad hlavu, roztočil a uhdil jím o zem. V Brně ho však za tuto prezentaci čekalo propuštění z práce německým zaměstnavatelem Moritzem Sofferem – nechtěl už zaměstnávat „českého rváče“. Půl roku se protloukal, jak se dalo. Zprvu zápasil pod pseudonymem Stanislav Bolowski. Právě z této doby pocházejí realizované reklamní příležitosti (etikety s francovkou Alpou a sochařské akty v póze antických bohů) i vystupování v cirkusech – např. u Kludských.

Gustavova celoživotní láska

Od roku 1909 bydlel Gustav Frištenský trvale v Litovli, oženil se totiž s dcerou váženého litovelského občana a prvního sládky zdejšího Rolnického akciového pivovaru Miroslavou Ellederovou. (Ta měla ještě čtyři sourozence, sestru Emílii a bratry Karla, Bohumila a Františka.) Gustav s Miroslavou se poznali již v roce 1906, když Gustav vystupoval v programu Kellnerova cirkusu v Litovli. Miroslava mu jako vítězi zápasu druhého dne poslala kytici růží s vyšívanou stuhou po náčelníku Sokola. Gustav jí poslal děkovnou pohlednici se svým portrétem. V restauraci Záložna se setkal i s jejím otcem. Sňatek uzavřeli po tříleté známosti dne 10. dubna 1908 v Praze v kostele sv. Jindřicha.

Bydleli nejdříve ve správní budově pivovaru, později zakoupili rodiče Josef a Emilie Ellederovi pro svoji dceru Miroslavu pěknou vilku se zahradou (po předchozích třech majitelích: od 4. května 1906 Josef a Marie Kuserovi, 13. srpna 1908 Aloisie Bezděk, od 22. dubna 1913 Leopold, Josefa a Bo-

žena Aurerovi, od 5. října 1917 Miroslava Frištenská). Do pozemkové knihy bylo později dopsáno Gustavovo spoluvlastnictví. Vilka stojí na nábřeží jednoho z ramen Moravy – v tiché ulici Nábřežní 141 (dnes Frištenského 955) poblíž pivovaru. Postavil ji v roce 1906 Vincenc Vodička z Uničova v architektonickém stylu pozdního historismu, oblíbeného v 19. století. Gustav Frištenský nechal vilku opravit, ještě téhož roku se do ní s manželkou nastěhovali a žili v ní oba až do konce svých dnů.

Gustav se stal také akcionářem tchánova pivovaru, který se měl dle plánu Josefa Elledera rozšiřovat. A tak Gustav ukládal akcie i do pivovaru. Dle jeho vlastních slov tam vložil věno své manželky i své velké výhry ze zápasů v cizině (cca 150 000 Kč). Nový pivovarský komín dostala jeho manželka napůl jako věno od rodičů a napůl jako svatební dar od Gustava.

První auto – pragovku kabriolet – Gustavovi „šoféroval“ jeho bratr Karel (v roce 1932 zemřel). Také Gustav sám pak autem najezdil po naší vlasti za poznáním tisíce a tisíce kilometrů bez nehody. S manželkou navštěvovali hrady, zámky a různá historicky památná místa. Autem jezdil též na některé zápasy i k příbuzným, nejčastěji do svého rodného kraje – do Bečvář k rodině Petránkové a do Slavkova. Všem dětem z příbuzných rodin, protože sami byli bezdětní, se i s paní Miroslavou věnovali s láskou, zvali je na prázdniny do Litovle, podnikali s nimi výlety pěšky nebo na kole, vymýšleli pro ně různé hry. Gustav jim vystřihoval zábavné obrázky z novin, dopisoval si s nimi.

→ Gustav Frištenský s manželkou na projížďce po jednom z ramen řeky Moravy v Litovli. Zdroj: Spolek Gustava Frištenského.

Manželé Frištenští – litovelští patrioti

Manželé Augustin (Gustav) a Miroslava Frištenští byli v Litovli aktivními členy nejen sportovních, ale i kulturních spolků. Také pro místní děti vymýšleli a pořádali různé akce, např. besídky a závody. V roce 1938 začali pořádat na kopci Třesíně u Litovle sáňkařské závody pro děti. (Je zde dnes Sáňkařská dráha G. Frišenského.)

Gustav Frišenský v Litovli od vzniku republiky (1918) pomáhal s rozvojem každého sportovního odvětví. A to nejenom jako štědrý mecenáš, ale také jako vedoucí činovník (např. krátce rohovnického odboru Sportovního klubu Litovel, poté plaveckého oddílu SK, oddílu kopané, Klubu velocipedistů apod.). Finančně podporoval též

různé společenské akce, sportovní kluby, začínající sportovce, sportovce v nouzi, rozvoj českých škol, později pozůstalé po obětech nacismu a další potřebné.

Paní Miroslava (nar. 10. 6. 1888 v Litovli), absolventka olomoucké obchodní školy Pöttingeum, byla inteligentní, hezká a rozšafná žena, obětavá sokolka, turistka, loutkářka i ochotnická herečka, vynikající zpěvačka a klavíristka, žena velkého rozhledu a vytříbeného vkusu, s širokými zájmy od sportu po antickou literaturu a především vlastenka. Milovala knihy, pořizovala si výpisky z četby, vedla osobní deník, psala básně (intimní a přírodní lyrika), zachovaly se i její drobné úvahy, které dokreslují citlivou osobnost této ženy slavného muže.

V odborných večerních kurzech se naučila dobře šít a výborně vařit. V Litovli byla starostkou Spolku českých žen, zajímala se o sociální otázky a zapojovala se do dobročinných sociálních projektů i společenských akcí – hlavně pro děti.

S manželem strávila na cestách osm let a věrně mu vždy stála po boku; vařila mu jeho oblíbená vydatná česká jídla (tři denně, pokud nezápasil) i ošetřovala zranění. Někdy se však, jak příznává ve svém deníku, cítila vedle Gustava osamělá. Doprovázela ho na jeho cestách v Moskvě, Petrohradu, Kyjevě, Rize, později v Paříži, Marseille, Alžírui, na Kanárských ostrovech... Během desetiměsíčního turné do Jižní Ameriky (1911) a USA (1913) Gustav zdolal 59 soupeřů, vynikajících mistrů. Vedle svého již populárního manžela zde získala velkou oblibu i paní Miroslava, někdy na turné sama (a vždy úspěšně) vystupovala o přestávkách mezi Gustavovými zápasy. S krajanskými organizacemi v Chicagu a New Yorku pořádala různé dobročinné akce, při nichž zpívala české a moravské lidové písně nebo operní árie a recitovala básně našich klasiků. Při vystoupeních bývala vždy oblečena v moravském nebo sokolském kroji.

Po Velké válce, do které nebyl díky švagrovi MUDr. Karlu Ellederovi odveden, se Gustav opět vrátil na žíněnku. Brzy se dostal do skvělé formy a zase střídal domácí souboje a zahraniční zájezdy – Mnichov, Varšava, Bukurešť, jižní Evropa. Už v roce 1919 reprezentoval ČSR na Sportovních hrách spojeneckých armád v Paříži, v roce 1921 se v Praze stal mistrem Československa. V soutěži o mnichovský Zlatý pohár (1927) zvítězil v silné konkurenci zápasníků, kteří byli mistry své země či světa. Ve finále porazil 135 kg vázícího Karla Kornatze, i když sám vážil 98 kg.

Z mistrovství Evropy profesionálních zápasníků, které se konalo poprvé v Praze (18. 3. – 4. 5. 1929), vyšel nakonec s osmnácti vítězstvími, získal zlatý pás Evropy a finanční odměnu ve výši 6 000 Kč. V roce 1931 získal 2. cenu v soutěži o Pohár slovanských národů. Zápasy v pražské Lucerně trvaly přes měsíc, zápasilo se každý den. Gustav vítězil také na dalších turnajích – např. ve Vídni, Bukurešti i v dalších, rovněž skvěle obsazených místech. Jako profesionál vyhrál na osm tisíc zápasů. Zápasil také později, ale spíše pro pobavení sebe a diváků. Jeho prohry by se daly spočítat na prstech jedné ruky a byly spíše dílem náhody. Na jeho zahraničních turné ho nejčastěji z jeho bratrů doprovázel František.

Hospodaření v Lužicích

Nejmladší Gustavův bratr František se v roce 1919 oženil s Maryškou (Marií) Klestilovou z Lužic u Šternberka. Zprvu si pronajal menší statek ve Vendryni u Českého Těšína, kde ještě se svým společníkem založil malou továrnu na výrobu dýhy. Peníze měl půjčeny částečně od Gustava, částečně od těšínské záložny, ta je však chtěla brzy splatit, hrozila mu dražba. Gustav proto bratrovi pomohl, našel i zájemce o pronájem vendryňského statku. František se pak se dvěma synky a manželkou přestěhoval do Lužic u Šternberka, malé německé obce se slabou českou menšinou. Zde si spolu bratři v roce 1926 pronajali (propachtovali) od Státního pozemkového úřadu zbytkový velkostatek se 102 ha pozemků z rozparcelovaného lichtenštejnského velkostatku. (Statek byl už v druhé polovině 19. století v nájmu Spolku moravských cukrovarů.)

Praktickou stránku hospodaření obstarával František, Gustav vkládal do hospodářství většinu

peněz ze své profesionální zápasnické činnosti. Bratři nakoupili stovku kusů dobytka a zřídili chov, obstarali koně a zakoupili v té době nejnovější hospodářské stroje, oseli pole a sklídili první úrodu. Jejich přičinlivostí začalo hospodářství rychle vzkvétat. Velkou oporou jim byl také otec Františkovy manželky, mlynář Josef Klestil, upřímný Čech a vlastenec. Bratři Frištenští udělali pro obec Lužice a její okolí mnoho prospěšného. Podporovali činnost českého spolku Národní jednota, především jeho různé akce sociální, kulturní, ale i sportovní. Pro svoje pracovníky nechali postavit několik menších dvojdomků a dávali k dispozici volné byty na statku českým dělníkům šternberské tabákové továrny, štěpánovských železáren a šternberské pily českomoravské společnosti, aby v obci posílili český živel. Podporovali nově postavené české školy v Lužicích (1927) a ve Šternberku (1923) také tím, že jim dodávali mléko na svačiny a potřeby pro vaření polévek (brambory, kroupy, zeleninu). Prvorepublikové české menšinové školy v národnostně smíšených oblastech totiž nezajišťovaly jen výuku dětí v jejich mateřském jazyce, ale plnily i důležitou funkci sociální v péči o chudé děti, jichž zde byla většina. Domek v Lužicích, z něhož pocházela jeho manželka, nechal František Frištenský v roce 1935 adaptovat a pronajal ho české mateřské škole, která ztratila svou místnost v budově lužické české obecné školy po jejím rozšíření na dvojtřídní. Sociální programy organizovaly místní odbory Národní jednoty prostřednictvím Okresní péče o mládež ve Šternberku a ve spolupráci s různými organizacemi, spolky i dobrovolnými dárci.

František Frištenský byl na Šternbersku v meziválečném období vlivnou osobností a uznávaným hospodářským odborníkem. Stal se také jedním

z vedoucích činitelů českého spolku Národní jednota, když byl i jeho místopředsedou. V roce 1930 založil ve Šternberku filiálku Hospodářského družstva a v roce 1932 byl s primářem šternberské psychiatrické léčebny MUDr. J. Kubelkou spoluzakladatelem nepolitického Klubu živnostníků. Od roku 1936 byl ve Šternberku předsedou Národohospodářského sboru.

Gustav i s manželkou jezdili z Litovle do Lužic Františkovi v hospodářství občas vypomáhat. Hlavně o žních, kdy bylo každé ruky potřeba. Dle Gustavových vlastních slov si tak i on sám chtěl od zápasení občas odpočinout, mimoto měl práci v zemědělství rád a byl na ni odmala zvyklý.

Gustavovo manželství bylo krásné, šťastné, spokojené, ale bezdětné. František měl čtyři syny: Dalibora, Jaromíra, Zdeňka a Gustava. Paní Miroslava i Gustav měli děti velice rádi, a tak jezdili do Lužic také kvůli synovcům. Gustav je učil lyžovat, bruslit, plavat, jezdit na kole, vzpírat činky, někdy jim i jejich pozvaným kamarádům ze vsi poutavě vyprávěl o svých zážitcích z cest po světě, přičemž nezapomněl všechny pohostit. Synovci ovšem museli také v hospodářství úměrně svému věku vypomáhat, což bylo tehdy v zemědělství běžné.

V místech dnešní okrajové šternberské ulice Závodní (směrem ke dva kilometry od Šternberka vzdáleným Lužicím) byla v roce 1904 za podpory knížete Lichtenštejna a statkářů i průmyslníků z města a okolí vybudována dostihová dráha (1000 m) a potřebné zázemí pro závody. Zde se pak konaly koňské dostihy – klusácké závody, při nichž bývají koně zapřaženi v lehkých dvoukolých vozících, tzv. sulkách. Klusácký spolek měl ve městě už svou tradici, dle německého kronikáře Wilhelma Stiefa se zde první klusácké závody

konaly již v roce 1888, avšak na prostranství za tehdejší tabákovou továrnou na pozemku statkáře Karla Maurera.

Na závodisti mezi Lužicemi a Šternberkem nechyběl bohatý doprovodný společenský program (módní přehlídky olomouckých salonů a obchodních domů, kapely, promenáda, předvádění chovných koní), ve městě pak slavnostní předávání cen a taneční zábava. Také šternberští hoteliéři, obchodníci, hostinští a různí živnostníci měli ze závodů užitek, protože už týden před závody se trénovalo a účastníci závodů a jejich doprovod byli zdaleka; stejně tak i množství diváků, kteří přijížděli zvláštními vlaky z Moravy i Čech, z bližších míst pak kočáry. Bezpečnost akce zajišťovalo četnictvo a vojsko. Po válečném intermezzu let 1914–1918 byly ve Šternberku koňské dostihy obnoveny, od roku 1931 se zde konaly i motocyklové závody na ploché dráze.

Organizaci obou závodů, program, pohoštění a dary pro vítěze zajišťovali více než deset let také bratři Frištenští. Gustav zde někdy předváděl i zápasení; pozval vždy tři čtyři soupeře, např. Maďary, Němce, Poláky, a vždy je všechny porazil. Tyto vyhlášené sportovní akce skončily rokem 1939, vybudované zázemí (tribuny, hrazení, stáje aj.) bylo zrušeno a materiál byl použit na vybudování zajateckého tábora poblíž bývalého závodisti. Skončil též český chovný hřebčín v Olomouci-Hejčíně, se začátkem války v září 1939 byly úředně zakázány všechny společenské zábavy a sportovní akce.

Nezapomeňme přitom, že již počátkem 30. let minulého století zasáhla světová hospodářská krize i naši ekonomiku a naše národnostně smíšené pohraničí se s nástupem Adolfa Hitlera k moci

v sousedním Německu začalo rychle fašizovat. Krize zasáhla také hospodářství Frištenských v Lužicích. Ani Gustav již nemohl v těchto letech tolika penězi hospodaření v Lužicích podporovat; nevystupoval jen na důležitých soutěžích, ale musel přijímat pozvání různých sportovních klubů, tělocvičných jednot Sokola, a na různých slavnostech vystupoval většinou bez nároku na odměnu. Svoje čestné ceny nebo poháry rozdal nebo věnoval různým klubům i vítězům jiných závodů. Vystupoval opět také v cirkusech. A protože hospodářství v Lužicích taktak uživilo bratrovu rodinu, nemohl odtud očekávat pro sebe žádný přínos.

Kromě toho diváci u nás i ve světě právě v této době začali před řeckořímským zápasením upřednostňovat box, a tak i Gustavova sportovní hvězda začala nezadržitelně pohasínat. Po Mnichovu 1938 byla naše národnostně smíšená pohraniční území připojena k Velkoněmecké říši a Češi odtud museli odejít. V Lužicích zůstalo jen šest ryze českých rodin a několik smíšených manželství, jejichž děti navštěvovaly německé školy.

František Frištenský tehdy v Lužicích veškerý svůj majetek prodal a odešel s rodinou do Bedihoště u Prostějova, kde si koupil statek. Po válce se do Lužic už nevrátil. V roce 1952 mu byl v Bedihošti statek zabaven a jako tzv. kulak byl vystěhován do pohraničí (Kašperské Hory), kde také zemřel. Je pohřben ve Slavkově u Brna.

Podobně dopadl s hospodářstvím i jeho bratr Josef ve Slavkově. Politický režim nastolený po roce 1948 cestou k vysněnému socialismu a beztrždní společnosti likvidoval neúprosně veškeré „soukromé vlastnictví výrobních prostředků“ a „vykořisťovatele“ pracujícího lidu (včetně živnostníků)..

Gustavova těžká válečná a poválečná léta

Tehdejší okresní město Litovel se po začátku druhé světové války ocitlo v protektorátu Čechy a Morava. Období prvorepublikové české správy v Litovli skončilo a ve městě byly jako všude jinde na území protektorátu zavedeny německé pořádky.

V Litovli se už od počátku války soustřeďoval kolem sokolských pracovníků a učitelů protifašistický odboj. Odbojáři pomáhali ohroženým jednotlivcům v útěku za hranice i rodinám postižených. Od roku 1943 se již formoval i národní výbor, ale skupina byla prozrazena a přes 40 osob zatčeno, její vedoucí koncem roku 1944 popraveni. Také partyzánská skupina studentů gymnázia byla prozrazena, z 18 členů bylo pět odsouzeno k smrti, naštěstí se popravy do konce války neuskutečnily.

Gustav Frištenský zajížděl z Litovle do Lužic (v zabraných Sudetech) přes protektorátní hranici s českou i německou stráží, jak jen to bylo možné, a (samozřejmě s povolením úřadů) dovážel sedmi zbylým rodinám českých zemědělských dělníků na lužickém statku potraviny a jejich dětem před Vánocemi dárky – hlavně nejnnutnější oblečení a obuv. Správcem na usedlosti zabrané včetně polností Němci byl proto několikrát vyhnán.

Za podporu ilegálního odboje v Litovli (věnoval na podporu postižených přes 100 000 korun) byl také on za války zatčen, vězněn v Praze na Pankráci, v Olomouci, v Brně a polské Vratislavi, jen díky své manželce se vyhnul deportaci do koncentračního tábora Mauthausen a jisté smrti zastřelením. Manželka po velkém nervovém vypětí onemocněla a krátce po válce (16. 3. 1947) po operaci slepého střeva zemřela na srdeční selhání. Až po její smrti náhodně zjistil, že uplatila olomoucké gestapo rodinnými šperky i vlastními úsporami, takže byl

„pro nedostatek důkazů“ z vazby propuštěn. Sám ztratil v důsledku útrap 35 kg váhy, ale po čase se zase zdravotně zotavil, ze ztráty své manželky se však už nevzpamatoval nikdy.

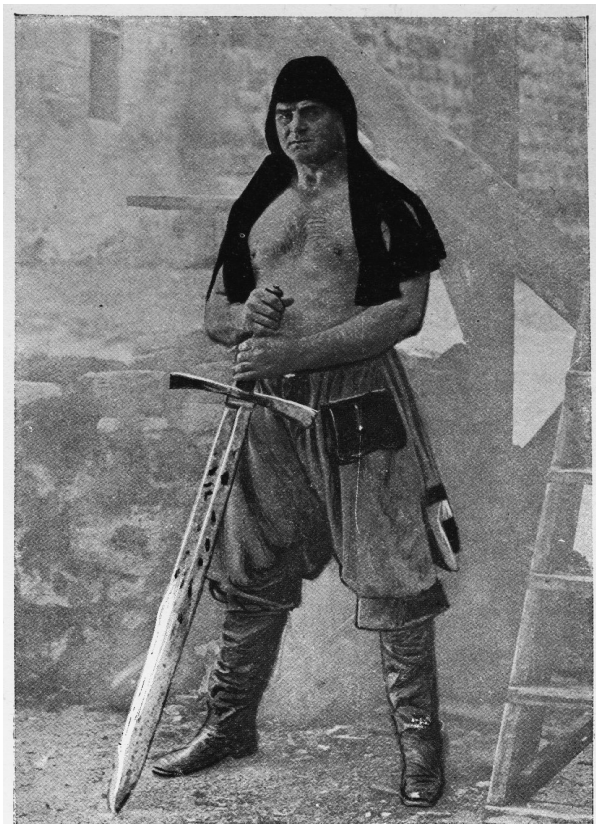
Ani německým Lužicím se po válce nevyhnula značná migrace obyvatel (odsun neloajálních Němců, příchod novoosídlenců až ze Slovenska i Volyně, průchod tzv. zlatokopů.) Gustav Frištenský se po válce snažil zcela vydrancovaný a zdevastovaný statek v Lužicích (bez veškerého živého i mrtvého inventáře, s neosetými nebo zaplevelenými poli) oživit. Traktory a jiné stroje ze statku totiž lidé odvezli, a nakonec také obcí kvapně procházející Rudá armáda na základě nejasné informace správce statku Jakuba Klapila, který byl na statku i za války, a v domnění, že statek patří Němcům, odehnala odtud jako válečnou kořist koně, 70 kusů dobytka, šest volů a deset vepřů. (Po válce se správce Gustavovi za svoje chování omluvil a ze vsi se vystěhoval do Hradce Králové.)

Gustav si pak vypůjčil ve šternberské záložně a u hospodářského družstva v Uničově více než milion korun na zakoupení nových strojů, dobytka aj., protože nájemní smlouva stále platila. Po katastrofálním suchu v roce 1947 však nemohl půjčku splácat, přičemž vypůjčená suma mu zatím ještě narostla o 150 tisíc korun úroků.

Správu pronajatého majetku v Lužicích získal místo Františka Frištenského od roku 1946 jako Gustavův společník jeho synovec Antonín Chládek, syn nejmladší Gustavovy sestry Pavly ze Slavkova u Brna. V roce 1949 bylo v rámci kolektivizace zemědělství předáno zadlužené lužické hospodářství státnímu statku – s živým i mrtvým inventářem. Marně Gustav čekal na vyúčtování převzatého a oceněného majetku. Ani Zemský národní výbor (odbor pro válečné náhrady) v Brně mu nepomohl. Přitom

nežádal žádné dary, jen to, co mu právem náleželo. Soudní spor o dluhy na statku a majetek se vlekly až do roku 1955.

Dle jeho vlastních slov zůstala všechna jeho práce za 45 let v Lužicích pohřbena. Jen občas zavzpomínal: „V Lužicích to bylo krásně zařízeno. Mnohdy tam přijely celé hospodářské školy poučovat se a prohlížet. Všechno se jim líbilo...“

GUSTAV FRIŠTENSKÝ,
mistr Evropy v zápase, v hlavní úloze filmu „Pražský kat“

Na statku bylo opravdu všechno, i kovárna, konzum, čeledník, stodoly, seník, chlévy, vepřín, maštale, nově postavená silážní věž... Dodávky plnili Frištenští předpisově, platili včas i finančně pro ně nevýhodný vysoký nájem, daně, pojištění, mzdy zaměstnanců i jiné další investice. V 70. letech byl Československý státní statek v Lužicích zrušen a jeho majetek převeden pod Jednotné zemědělské družstvo (JZD) Babice.

V letech 1991–2010 se v areálu statku věnovala privátní firma ZOO – Penzion Grégr chovu a ustájení koní, byl zde také útulek pro psy a prodejna krmiv. Budova s průčelím do návsi, někdejší sýpka, byla použita pro účely velkoskladu. Nyní je bývalý vrchnostenský dvůr nadále v soukromém vlastnictví rodiny Grégrový, část objektu je však již pronajata, část vedle obytných budov určena k podnikatelské činnosti.

V Litovli žil Gustav až do svých posledních dnů, kdy zůstal zcela bez finančních prostředků i příjmů, s dluhy, kdy neměl peníze na splácení půjček, protože celou svoji finanční hotovost z radosti nad koncem války rozdal v Litovli vdovám a sirotkům. Přispěl také finančně fašisty vypálenému a vyvražděnému Javoříčku, na opravu kostela v Litovli, vybudování sokoloven v Litovli, Uničově a sportovního stadionu v Karviné, na obnovu zničených škol v Lužicích a v Brušperku u Ostravy aj.

Když konečně po deseti měsících od konce války získal zápasnickou licenci, ještě několikrát exhibičně zápasil (v Olomouci, v Litovli, koncem léta 1947 v Uherském Hradišti a naposledy roku 1948 v Ostravě).

← Gustav Frištenský v titulní roli Pražského kata ve stejnojmenném filmu. Zdroj: Spolek Gustava Frištenského.

Po měnové reformě v květnu 1953, která znehodnotila úspory občanů, se Gustav Frištenský dostal do tíživé finanční situace. Než mu byl v roce 1954 vyměřen měsíční důchod 450 korun, musel z nouze prodávat své trofeje, medaile, starožitnosti, osobní věci, a dokonce šaty po své ženě.

Ze svých trofejí si nejvíce cenil zlatého pásu mistra Evropy z Rotterdamu, který vyhrál ve svých 52 letech. Pokrývaly ho zlaté destičky (celkem 150 dkg). Ty tehdy po částech odlupoval a prodával, aby měl z čeho žít, anebo je rozdával potřebným. Navíc se proti němu tehdy zvedla nenávistná kampaň v regionálním tisku, byl totiž považován za zbohatlého majitele statku, ač byl pouze spolunájemcem. (Některými publicisty a na internetových portálech je většinou jako vlastník velkostatku uváděn dodnes.) Také bratr František po něm tehdy požadoval vyúčtování za svůj podíl i zaplacení dluhů z hospodaření s Antonínem Chládkem. Gustav v té době uvažoval také o koupi malého auta s menší spotřebou (jeho staré auto Fiat mělo spotřebu 20 litrů, proto málo jezdil). Snažil se přilepšit si i přednáškami, jenže to bylo v době, kdy už i ve sportu začala hrát důležitou roli politika. Marně se bránil proti výpadům v tisku, profesionální sport byl totiž podle Komunistické strany Československa a sovětského vzoru „... považován za *typický úkaz třídního uspořádání státu*“.

Unie profesionálních zápasníků, jejímž jednatelem a funkcionářem byl, byla po roce 1948 nejdříve přejmenována na Československý svaz profesionálních zápasníků, potom zrušena úplně a zápasy v řeckořímském a volném stylu u nás byly zakázány.

Svému synovci Miroslavovi zanechal Gustav v litovelském domku bohatou korespondenci, různé

dokumenty a rodinnou kroniku s vlepými fotografiemi, sestavil též genealogii českého rodu Frištenských. Předměty z malého sportovního muzea, které v domku vzniklo, byly po jeho smrti protokolárně sepsány za přítomnosti jeho bratra Františka a synovce Miroslava a odvezeny do archivu pražského Národního muzea v Terezíně. Bylo to více než 300 položek. Některé jsou zase díky Mgr. Zdeně Frištenské soustředěny v litovelském muzeu. Nyní se i některé jeho osobní dárky vracejí do muzea zpět od kdysi obdarovaných – i se svým příběhem.

Zájem publicistů

K prvním badatelům, kteří se o osobnost Gustava Frištenského dlouhodobě a hlouběji zajímali, patří dlouholetý pečlivý a svědomitý litovelský kronikář, historik a spisovatel Lubomír Šik (nar. 2. 2. 1928 v Litovli), spoluzakladatel a od roku 2010 i doživotní čestný člen Muzejní společnosti Litovelska, zakladatel *Litovelských novin* a *Osobnost Litovle* (od 29. 10 2012).

Později, zvláště v uplynulém desetiletí, zaujaly osudy slavného zápasníka i další autory knih a žurnalisty. Nyní již najdeme také na internetových portálech bohatou fotogalerii Gustava Frištenského, jeho nejrůzněji zpracované životopisy, záznamy tematicky motivovaných rozhlasových pořadů a subjektivně zabarvených vzpomínek pamětníků z osobních setkání, vzpomínky příslušníků rodu ze Švýcarska i Ameriky, poznatky vyplývající z Gustavovy bohaté korespondence, v roce 2019 vznikl též dokumentární film ČT aj.

K nejznámějším publikacím patří literární biografie Břetislava Ditrycha *S pozdravem Síle zdar Gustav Frištenský* (Praha 2003) a kniha Zdeny Frištenské a Pavla Ševčíka *Silný jako Gustav Frištenský* (2011, 2. upravené vydání 2022).

Příběh Gustavovy manželky Miroslavy ožívá v publikaci Miroslava Nesla *V jiném světě* (Příběhy, které možná neznáte, 2017).

Postskriptum

Jako sportovec byl Gustav Frištenský opravdu výjimečný, obdivovali ho víc než půl století lidé téměř na celém světě. Gustav nekouřil, pil jen výjimečně při slavnostních příležitostech (např. při setkáních s Petrem Bezručem), jídal skromně a samá obyčejná jídla. Jeho tělesná hmotnost se při výšce přes 180 cm pohybovala mezi 90–100 kg, obvod bicepsu měl 46 cm. Utkával se však se soupeři mnohem těžšími, než byl on sám, vážícími až 140 kg. Házel rovněž oštěpem, diskem, vzpíral činky, v Sokole skákal do výšky, stovku uběhl za 14 vteřin, vesloval, jezdil na kole, sáňkoval, lyžoval, rád si i zabruslil a s chutí hrál hokej. Miloval koně a také na nich rád jezdil. Pro řeckořímské zápasy měl dokonale zvládnutou a promyšlenou techniku různých chvatů. (Své poznatky o technice soupeřů si zaznamenával a takticky pak využil jejich slabin.) Byl pružný a měl dokonalou po-

stavu atleta, přitom byl neobyčejně silný, snad proto, že byl zvyklý odmala (už od svých pěti let) v hospodářství rodičů hodně pomáhat a těžce pracovat. Přitom ovšem na školu moc času nezbývalo, ale na to se tehdy obzvlášť u venkovských dětí příliš nehledělo. Gustavovi však nechyběla přirozená inteligence a zdravý selský rozum. Rád se dozvídal nové věci, prošel si bohatou „školou života“. V dospělosti se projevoval jako starostlivý, důvěřivý a přátelský muž s hlubokým sociálním i vlasteneckým cítěním a dobřák od kosti. Po jeho odchodu z tohoto světa zaslal básník Petr Bezruč z Kostelce na Hané do Litovle kondolenční list tohoto znění:

*Vítěz v boji mnohém,
udivils' kruh zemský,
budiž navždy sbohem,
Gustave Frištenský.*

Diskař, vzpěrač a zápasník Gustav Frištenský si zaslouží vzpomínku, vděk i obdiv nás všech. Zůsta-
ne nezapomenutelnou legendou.

Vlasta Hlůzová (* 1935) žije ve Šternberku, kde působila jako učitelka na základní škole (aprobace český jazyk, dějepis, výtvarná výchova). Zabývá se kulturní historií šternberského regionu.

» bronslav-hluza@volny.cz

Česká zoo se stávají respektovanými partnery na poli ochrany přírody po celém světě

S moderní dobou se změnil i účel a cíl zoologických zahrad. Dnes již neslouží jako sbírky živočichů, zcela bez ohledu na jejich potřeby, ale jejich cílem je především ochrana přírody, a to nejen chovem ohrožených druhů zvířat ve svých zařízeních, ale stále častěji a intenzivněji se soustřeďují i na ochranu přímo v místech původního výskytu vybraných druhů. Nejinak je tomu i u olomoucké zoo. O ochranných programech a mezinárodní spolupráci jsme si povídali s ředitelem Dr. Ing. Radomírem Habáněm.

Pane řediteli, dalo by se říci, že dnešní zoologické zahrady plní čtyři základní funkce – oddechovou a zábavnou, naučnou, vědeckou a tu, ve své podstatě nejdůležitější, záchrannou. Mohl byste nám ji blíže specifikovat?

Ze zoologických zahrad se za poslední období vyvinuly profesionální ochranné organizace, které se snaží o zachování životaschopných populací zvířat pro další generace. Vedle zachování zdravého genofondu zvířat je nutné chránit i životní prostředí a vytvořit podmínky pro život zvířat ve volné

přírodě. Ochranu zvířat a přírody realizují zoo dvěma způsoby. První je chov zvířat v areálech zoologických zahrad ex-situ a druhý, neméně důležitý, je ochrana zvířat a přírody v místě výskytu daných zvířat in-situ.

Po celém světě působí řada mezinárodních záchranných programů. Do kolika je zapojena olomoucká zoologická zahrada?

Zoo Olomouc je členem Evropské asociace zoologických zahrad a akvárií (EAZA) a je zapojena do 55 evropských záchranných programů (EEP). Odchovaná mláďata jednotlivých druhů zvířat v naší zoo jsou podle doporučení koordinátorů přesouvána do dalších evropských zoo, která jsou zapojena do daných záchranných programů. Tato systematická práce s dostatečně početnou chovatelskou základnou zajistí reprodukce schopné populace zvířat, která mohou následně posílit divokou populaci v přírodě. V případě vyhynutí druhu ve volné přírodě jsme schopni je pomocí reintrodukčních programů znovu vysadit do původních lokalit. Aby mohla zvířata

přežít ve volné přírodě, ať již původní, nebo i znovu vypuštěná, je nutné zajistit ochranu jejich biotopu.

Podle jakých kritérií si vybíráte záchranné programy?

Evropská asociace zoologických zahrad (EAZA) zařazuje druhy zvířat do daného záchranného programu (EEP) na základě jejich stupně ohrožení. Tento EEP program řídí koordinátor. Naše zoo chová tedy 55 druhů zvířat zařazených do EEP programů. Pokud se budeme bavit o výběru záchranných pro-

gramů, do kterých jsme zapojeni ve volné přírodě, tak každý záchranný program má vazbu na chov zvířat v olomoucké zoo. Výhledově se budeme chtít zapojit a podporovat další záchranné projekty, ale jejich zástupce budeme chtít chovat v naší zoo. Jako příklad mohu uvést Kukang Rescue Program, Projekt na ochranu gibbonů, Reintrodukci jeřábů nebo Repatriaci sýčků obecných a sov pálených.

Záchranný program má tedy vždy hlavního koordinátora. Plní takovou funkci i někdo z olomoucké zoo?

Samozřejmě, olomoucká zoo má také své dva koordinátory EEP, kteří řídí evropské záchranné programy. Ing. Jitka Vokurková koordinuje záchranný program kozorožce kavkazského a doc. RNDr. Jan Pluháček, Ph.D., má na starosti záchranný program sika vietnamského, hrocha obojživelného, jelena barasingy a tapíra střeoaamerického.

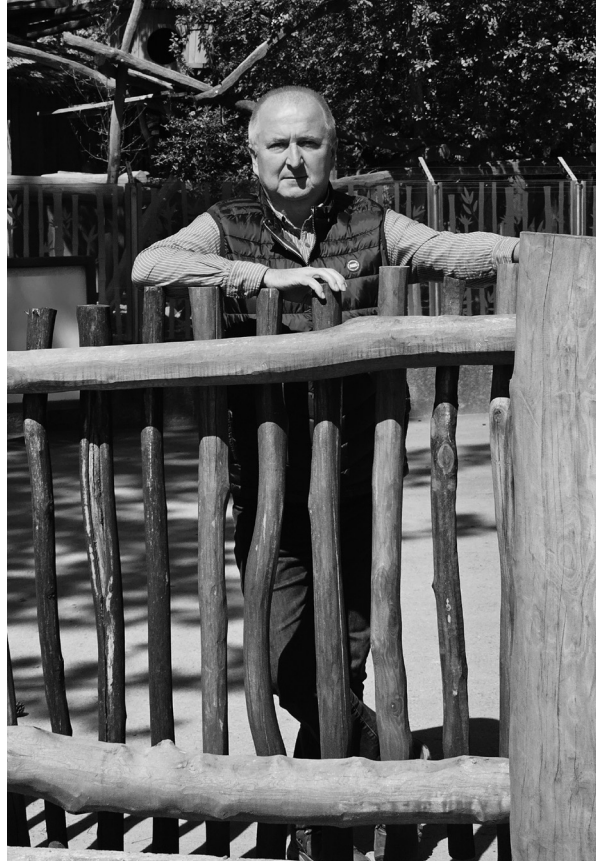
Spolupracujete přímo na místě, případně jak takové spolupráce v mezinárodním týmu vypadá?

Ano, naše zooložka Ing. Lucie Čižmářová působí střídavě část roku v Indonésii a část roku v ČR. Každý záchranný program má svůj cíl a plán, čeho se má dosáhnout v daném čase. Tým se snaží po dohodě všech zainteresovaných stran směřovat k výtýčecnému cíli, což je ochrana zvířat a jejich biotopu.

Záchranný program zahrnuje spoustu činností, příkladem může být třeba Trenggiling Conservation Program, jehož hlavním záměrem je snížení ilegálního obchodu s luskouny a zastavení úbytku jejich populací ve volné přírodě. Co vše mají ochránci na starost, jaké vyvíjejí aktivity?

Terénní pracovníci, zoologové a dobrovolníci mají řadu složitých a náročných úkolů. V první řadě zakládají zázemí a centrum pro své působení. Následně provádí monitoring výskytu volně žijících zvířat v dané lokalitě, monitorují místní tržnice a sledují druhové zastoupení a počty usmrcených a živých zvířat, která jsou určena k prodeji. Působí na místní komunitu tím, že organizují pravidelné jazykové kurzy angličtiny pro děti a vysvětlují důležitost ochrany přírody. Přesvědčují místní lovce, aby

← Česko-indonéský tým pracující v Kukang Programu. Zdroj: The Kukang Rescue Program, foto Lucie Čižmářová.

Radomír Habáň pracuje v olomoucké zoo od roku 1999, v roce 2008 se stal jejím ředitelem. Zdroj: archiv Zoo Olomouc.

nelovili zvířata a využili své zkušenosti a znalosti prostředí pro práci pro záchranný program a ochranu přírody. Spolupracují s místními ochranářskými organizacemi a ve spolupráci s místní policií aktivně brání nelegálnímu obchodu se zvířaty.

Které státy hrají prim v ochraně biodiverzity?

Dá se očekávat, že prim v ochraně biodiverzity budou hrát státy se silnou ekonomikou. V Evropě je to Německo, Nizozemí, Belgie, Francie a Velká Británie. Ve světě jsou to USA a Austrálie. České

Anglicko-environmentální škola ve vesnici Basukum na Sumatře, pojmenovaná Na konci světa. Zdroj: The Kukang Rescue Program, foto Lucie Čiznářová.

zoologické zahrady sice nemohou konkurovat rozpočtům západních zemí, ale máme již řadu mezinárodně uznávaných záchranných programů a česká zoo se stávají respektovanými partnery na poli ochrany přírody po celém světě.

Jak je to s financováním programů?

Finanční podpora záchranných programů je v prostředí zoologických zahrad velmi složitá. Zoologické zahrady hospodaří s veřejnými prostředky a nemohou ze svého statutu poskytovat dary. Cesta k finanční podpoře je možná přes založení sbírkového konta pro daný program nebo podporu

několika korun ze vstupného. Naše zoo doposud nepodporovala záchranné programy finančně, ale personálním obsazením, osvětou a propagací. Letošní rok je však průlomový a začneme podporovat naše projekty i finančně.

Mohou programy finančně podpořit i návštěvníci Zoo Olomouc?

Od letošního roku jsme zavedli příspěvek 2 Kč ze vstupného na podporu záchranných projektů. To znamená, že každý návštěvník zaplatí vstupné do zoo a z každého zaplaceného vstupného se převádí 2 Kč na speciální účet. Z toho plyne, že každý, kdo

navštíví naši zoo, již svou návštěvou přispěje dvěma korunami na projekty ochrany přírody. Dále připravujeme zahájení prodeje Kukang kávy v naší kavárně, kterou nakupujeme od místních farmářů na Sumatře. Jejich kvalitní kávu od nich vykoupíme za vyšší cenu, než by získali na místním trhu, současně se ale zavázali, že se nebudou věnovat lovu zvířat a budou chránit přírodu a volně žijící druhy zvířat v jejich okolí. Zakoupením šálku Kukang kávy si budete moci vychutnat indonéskou kávu a přitom se aktivně podílet na ochraně přírody na Sumatře.

Při návštěvě zahrady nelze přehlédnout foto-panely upozorňující na krutou smrt zvířat spojenou s ilegálním ochodem. Fotky vznikly v rámci unikátní kampaně Ukradená divočina. Jednou ze zakládajících členek byla také terénní zooložka Zoo Olomouc. Můžete nám kampaň blíže přiblížit?

Zoologické zahrady se snaží ze všech sil zabránit usmrcování zvířat pro maso a za účelem nelegálního obchodu s jejich těly nebo jejich částmi. Z iniciativy českých nadšenců a ochránců přírody vznikla osvětová kampaň, která formou foto-panelů informuje veřejnost o této problematice. Tyto možná až kontroverzní fotografie z dílny naší fotografky a zooložky Ing. Lucie Čižmářové zajisté zaujmou širokou veřejnost. Jsem přesvědčen, že řada z nich se zamyslí, zda se při svých exotických dovolených nepodílí nákupem suvenýrů na zabíjení zvířat.

Olomoucká zoo je zapojena i do programů, na kterých se aktivně může podílet i veřejnost. Jedním z nich je „Recykluj mobil“, poukazující

na kácení deštných pralesů. Jakou máte odezvu od veřejnosti?

Zoologické zahrady v České republice se zapojily do sběru starých a již nevyužívaných mobilních telefonů, které zbytečně ležely doma v šuplíku. Recyklační mobilních přístrojů se opětovně získává tantal, který je důležitý pro výrobu nových přístrojů. Pokud požadovaný tantal nahradíme recyklovaným, tak tím pádem klesá poptávka po tomto prvku, omezuje se nelegální těžba tohoto vzácného kovu v Kamerunu a nepustoší se prales a životní prostředí pro gorily východní. Každý návštěvník, který přinesl svůj nepoužívaný starý mobil a uložil ho do sběrných nádob, přispěl deseti korunami na vybavení strážců rezervace Dja v Kamerunu.

Co chystá Zoo Olomouc na nadcházející hlavní sezonu, na co vše se mohou návštěvníci těšit?

V posledních dvou letech jsme byli nuceni se věnovat projektům zaměřeným na infrastrukturu, které návštěvníci tak moc neocení. Jedná se o inženýrské sítě, zádržný systém na dešťovou vodu či zateplení střechy na pavilonu žiraf. Tyto projekty jsou návštěvnický neatraktivní, ale pro naše zvířata a zaměstnance mají obrovský přínos a jsou nezbytné pro další rozvoj zoo. V polovině letošního roku dokončíme celkovou rekonstrukci ptačí voliéry včetně zimoviště ptáků, a tím jim výrazně zlepšíme chovné podmínky. Věřím, že se voliéra bude včetně nového osazenstva líbit. U lanového centra v současné době vzniká nové posezení s novým gastro provozem, který dozná vyšších hygienických standardů a zvládne obsloužit více návštěvníků.

Michaela Heloňová

Ivan Theimer v Musée Carnavalet v Paříži

Vladimír Šlapeta

Většina uměnilomilovných návštěvníků Paříže sice vyhledává ta nejznámější muzea – Louvre, Centre G. Pompidou, Musée D'Orsay nebo Musée de l'art moderne de la Ville de Paris, francouzská metropole však nabízí nespočetné množství dalších muzeí a galerií, jejichž shlédnutí stojí opravdu za to. Jedním z těchto skrytých pokladů v samém centru historického města je Musée Carnavalet. Je umístěno v půvabné čtvrti Marais, jen pár kroků od kostela sv. Pavla nebo Place des Vosges v bohatě plasticky zdobeném paláci, roku 1548 původně vystavěném pro presidenta pařížského parlamentu Jacquese des Ligneris. Do jeho zdí se potom mnohokrát propisaly dějiny Paříže, a to až do dnešních dnů. O 30 let později palác získala Françoise de Kernevenoy, vdova po bretaňském aristokratovi nazývaném Carnavalet, jehož jméno palác nese dodnes. V šedesátých letech 17. století toto honosné sídlo rozšířil architekt Francois Mansard, který upravil jižní křídlo s vchodem a postavil křídlo severní. Od roku 1677 až do své smrti roku 1696 obývala palác Marie de

Rabutin-Chantal, markýza de Sévigné, známá svou rozsáhlou korespondencí a literárním salonem. Po ní nese jméno ulice, v níž je situován vstup do celého komplexu. I v 18. století obývaly palác významné osobnosti – nejprve královský sekretář Brunet de Rancy, poté šlechtická rodina Labriffe a konečně i rodina Nicolase Dupré de Saint-Maur, velkého přítele vědy a umění a zakladatele botanických zahrad. Za francouzské revoluce byl dům zkonfiskován a v letech 1815–1829 v něm byla umístěna škola Ponts et Chaussées. Nakonec palác na radu barona Georges-Eugéne Haussmanna získalo roku 1866 město Paříž pro své bohaté historické sbírky. Palác se čtyřmi nádvořími byl přestavěn a rozšířen a roku 1890 zpřístupněn jako Museum dějin Paříže.

Roku 1895 získalo město v téže ulici de Sévigné palác Le Peletier de Saint-Fargeau s obdobně bohatou historií. I když palác od výše zmíněného paláce Carnavalet oddělovalo pouze lyceum Victora Huga, byly oba paláce propojeny galerií. V paláci byla až do roku 1968 umístěna historická knihovna města Paříže. Konečně v polovině 80. let bylo

Musée Carnavalet – nádvoří Ludvíka XIV. Foto: Vladimír Šlapeta.

rozhodnuto palác Le Peletier de Saint-Fargeau připojit k paláci Carnavalet, a takto rozšířeno působí Muzeum Carnavalet dodnes. Muzeum obhospodařující obrovské fondy s více než 620 000 sbírkovými předměty nesmírné hodnoty tímto sjednocením získalo na prestiži a právem patří mezi nejvýznamnější francouzské kulturní instituce. Jeho sbírky obsahují artefakty od prehistorie přes dobu galorománskou, středověk až do dvacátého století, zahrnují mj. veduty Paříže pocházející z různých období, salon královny Kateřiny Medicejské i ukázky interiérů z dob panování řady francouzských králů, zvláště Ludvíka XVI., a především excelentní soubor exponátů ilustrujících Velkou francouzskou revoluci (včetně architektonických

modelů Nicolase Ledoux) i dobu industriální revoluce a jejího technologického pokroku. Z 20. století zaujmou nejen obrazy Maurice Utrilla, ale také vitráže Alfonse Muchy nebo kolekce fotografií Henri Cartiera-Bressona.

Muzeum Carnavalet bylo krátce před covidem uzavřeno, prošlo během posledních let rozsáhlou rekonstrukcí podle návrhů kolektivu architektů Snøhetta, Nathalie Crinière a Chatillon Architectes a byla připravena nová expozice, otevřená v létě loňského roku. Do této expozice dokumentující urbanistický, hospodářský, politický a kulturní život Paříže byl zařazen i jeden prostor kompletně věnovaný třem stěžejním dílům, která pro město Paříž vytvořil v druhé polovině osmdesátých let

olomoucký rodák, sochař Ivan Theimer, a která bezesporu patří k vrcholným ukázkám jeho celoživotního úsilí. Jde o obelisky pro zahradní vstup do Elysejského paláce, které umělec vytvořil pro prezidenta Françoise Mitteranda v roce 1985, dále o reliéf s názvem Historie čtyř Aymonových synů, umístěný na průčelí novostavby Národního archivu (1988), a konečně o Památník Deklarace lidských práv na Martově poli poblíž Eiffelovy věže, postavený z iniciativy tehdejšího starosty Paříže Jacquesa Chiraca k 200. výročí Velké francouzské revoluce.

Prostor s prezentací těchto tří Theimerových děl, doložených kresbami, fotografiemi, audiovizuálním programem a především modely, je situován

na prominentním místě jako třetí úvodní salon nové muzejní expozice. Tím je akcentován i jejich iniciační význam v době, kdy v osmdesátých letech dochází v Paříži v době postmoderny k počátku regenerace městských prostorů a jejich oživení uměleckými díly. Musée Carnavalet tak představuje Ivana Theimera jako eminentního představitele tohoto trendu v urbanistické a kulturní proměně města a označuje ho za originálního tvůrce s „velikou sugestivní silou“ výrazu.

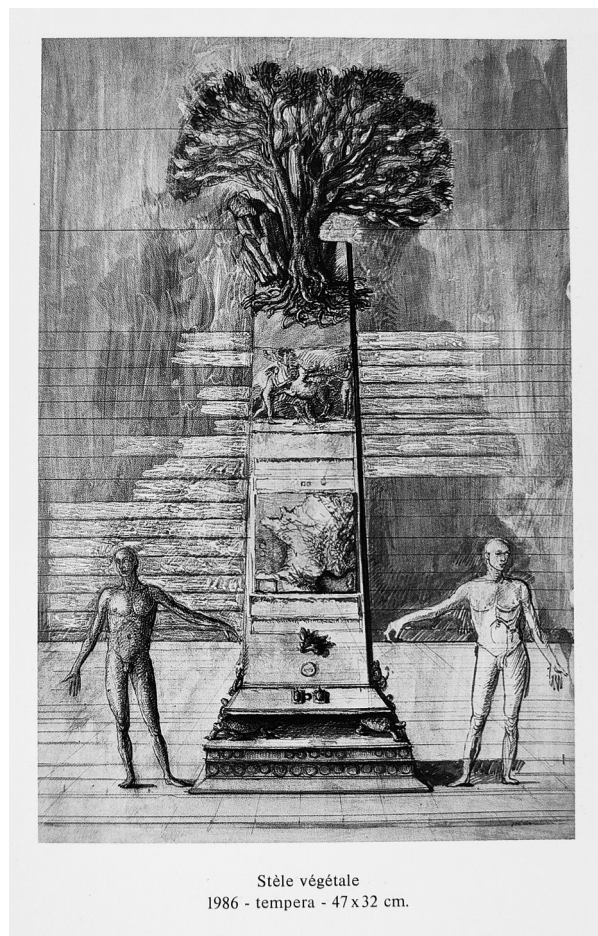
V těchto vystavených dílech vyústila a kulminovala dlouholetá umělecká pouť Ivana Theimera, nazvaná jeho italským kritikem a sběratelem, spisovatelem Giorgio Soavim, „poutí nomáda“, který se vydal po slibných začátcích v rodné Olomouci

v době rašícího „Pražského jara“ druhé poloviny šedesátých let do Paříže a přitahován svitom jižního slunce pokračoval až do Toskánska, kde v městečku Pietrasanta našel v tamních slévárnách uměleckořemeslnou základnu pro produkci svých plastik. A tak umělec dělí místo svého pobytu mezi umělecké centrum v Paříži a půvabnou inspirační krajinu toskánské provincie. Jeho počáteční reflexi moravského baroka, kterou jsme u něho mohli pozorovat v šedesátých letech například na fontánách v Olomouci na Kollárově náměstí nebo na přerovském sídlišti, vystřídala touha po jihu a hlubším poznání klasických tradic antiky a renesance, jejíž řemeslnou dokonalost absorboval a transformoval do našich dnů, a konečně i obdiv k robustní architektonické kultuře starověkého Egypta. „Putoval jsem tam do Karnaku nejméně desetkrát,“ prozradil na sebe, když vzpomínal na počátky svých úvah nad tématem obelisků, které od počátku osmdesátých let provázejí jeho práci. Toto úsilí kulminovalo právě v této sérii významných úkolů v samém centru francouzské metropole.

U zahradního vstupu do Elysejského paláce vytvořil tři obelisky. První z nich představuje ženský a druhý mužský element, zatímco třetí obelisk symbolizuje Francii s jejím vegetativním bohatstvím, mapou jejího teritoria, přírodního bohatství a portréty všech panovníků a panovníc. Obelisk podírají želvy, další oblíbené téma Theimerovy tvorby, které známe i z olomoucké Arionovy kašny nebo Komenského památníku Via Lucis v Uherském Brodě. Jsou alegorií síly, energie, vytrvalosti, plodnosti a moudrosti,

← Ivan Theimer uprostřed instalace svých prací v Musée Carnavalet. Foto: Vladimír Šlapeta.

Ivan Theimer – skica obelisku pro zahradní vstup Elysejského paláce, 1986. Zdroj: Ivan Theimer archiv, Pietrasanta.

kteří mají ilustrovat duch francouzské existence. K logice a robustnosti antických obelisků připojuje Theimer originální jemnost měřítka a preciznost drobných detailů, které činí jeho práce srozumitelné široké veřejnosti, s nenápadným akcentem na připomenutí historických událostí.

Monumentalita je tu harmonicky kombinována s intimitou a v tom spočívá originální síla jeho uměleckého sdělení.

Reliéf Historie čtyř Aymonových synů, který zdobí v rue Charlot průčelí Národního archivu, navrženého architektem polského původu Stanislasem Fiszerem, revokuje středověký bájný příběh z 12. století, který našel analogii v anglické, holandské, německé i italské verzi i v dalším divadelním a filmovém zpracování v 19. a 20. století.

Série Theimerových veřejných úkolů kulminovala Památkem Deklarace lidských práv na Martově poli, inaugurovaném k 200. výročí Velké francouzské revoluce sto let poté, co na tomto poli Gustave Eiffel dokončil svou věž. Zde mohl autor – ve spolupráci s hlavním architektem historických památek Michelem Jantzenem – dokonale zúročit veškeré své ambice a obohatit veřejný prostor architektonickým monumentem zvěstujícím mj. narativ velké historické události, která proměnila svět a jeho poměr k právům individua i emancipaci obou pohlaví a přivedla lidstvo k demokratickému uspořádání společnosti. Památník je deset metrů vysoký a jeho starověkým Egyptem inspirovaný architektonický tvar doprovází obelisky a bohatá figurální a reliéfní výzdoba. Bronzové dveře jsou dekorovány Piranesiho grafickými

listy inspirovanými římskou antikou a renesancí, připomenuti jsou i slavní učenci z pařížské Observatoire i Wolfgang Amadeus Mozart, spojený svým osudem jak s Olomoucí, tak i s Paříží a Itálií, nechybí tu ani zednářské symboly. V neposlední řadě dveře obsahují i faksimile původní Deklarace lidských práv, přijaté 26. srpna 1789, a pečeti významných francouzských měst, která se podílela na revolučním hnutí.

Prezentace těchto tří stěžejních prací v Musée Carnavalet je na dlouhé, dramatické, avšak úspěšné životní pouti olomouckého „nomáda“, který nikdy na své rodné město nezapomněl, velkou satisfakcí. Je totiž pravděpodobně jediným žijícím zde vystavujícím umělcem. *„Dívám se na tu mou pout s pokorou a zadostiučiněním zpět a jsem šťasten, že jsem tímto malým fragmentem mohl přispět k úžasné mozaice historie takového města, jakým je Paříž,“* řekl mi 8. prosince 2023 po společné prohlídce celé nové expozice. Můžeme se tedy jen těšit, že v nejbližší době bude na kroměřížském zámku instalováno – po Komenského památníku v Uherském Brodě a olomoucké Arionově kašně – další sochařské dílo Ivana Theimera, který 18. září 2024 oslaví své osmdesáté narozeniny, a to plastická výzdoba s figurativními osvětlovadly pro vstup do expozice starého umění v kroměřížském zámku.

Vladimír Šlapeta (* 1947), olomoucký rodák absolvoval architekturu na ČVUT v Praze, působí jako profesor VUT v Brně a ČVUT v Praze a je členem Akademie der Künste v Berlíně. Je autorem řady publikací a výstav k střeoevropské architektuře 20. století.

» slapeta@vutbr.cz

Misionáři z české provincie Tovaryšstva Ježíšova na tichomořských Mariánách

(1683–1767)

Jiří Fiala

Řád Tovaryšstva Ježíšova (TJ, jezuitů, lat. Societas Jesu – S.J.), jehož vznik inicioval baskický šlechtic Ignác z Loyoly (1491–1556) a dne 27. září 1540 potvrdil papež Pavel III. (1468–1549), si předsevzal jako jeden ze svých hlavních úkolů šíření římskokatolické křesťanské konfese, a to nejen v evropských státech v rámci snah o jejich rekatolizaci (navrácení od církví protestantských k římskokatolické církvi), ale také na kolonizovaných územích v zámoří, spravovaných především Španělskem a Portugalskem, jakož i v Západní a Východní Indii, Číně a Japonsku. Pro tyto misie (z lat. missio – poslání) bylo třeba připravit jak jezuitské duchovní, tak i bratry laiky – koadjutory, v čemž klíčovou roli hrály jezuitské koleje (řádové domy) a rezidence, jichž v českých zemích vzniklo do roku 1651 celkem 21 a k tomu asi dvacet misijních rezidencí. V roce 1556 zahájila své působení jezuitská akademie v Praze a roku 1573 bylo jezuitské gymnázium v Olomouci, založené roku 1566, povýšeno na akademii. Obě akademie (posléze nazývané univerzity) byly omezeny na dvě fakulty, svobodných

umění (filozofickou) a teologickou, výuka v univerzální latině byla bezplatná a studium na teologické fakultě vyžadovalo studium na filozofické fakultě ukončené bakalářským a posléze magisterským gradem. Vyučujícími byli bez výjimky členové řádu Tovaryšstva Ježíšova, kteří svým příkladem strhávali nezřídka studenty ke vstupu do této řehole. Ti pak absolvovali noviciát v Brně a postupně skládali čtyři řeholní sliby (probace), dosáhnuvše tak pozice jezuitských profesů čtyř probací (ke třetí probaci se mladí jezuité připravovali v řádovém domě v Telči).

Prvním misionářem z české provincie Tovaryšstva Ježíšova působícím v Novém světě byl P. Valentin Stansel, S.J. Narodil se v Olomouci roku 1621, údajně jako syn kočího, později nočního branného, a prodavačky ovoce. Studia na olomoucké a pražské jezuitské univerzitě Stansel završil doktorským gradem ze svobodných umění a filozofie, do řádu Tovaryšstva Ježíšova vstoupil 1. října 1637. Poté studoval teologii a vyučoval matematice na pražské Karlo-Ferdinandově univerzitě a v letech 1655–1656 na jezuitské univerzitě v Olomouci. Jak tehdy bylo obvyklé, pod jmény svých žáků Stansel vydal dvě

pojednání – *Dioptra geodaetica* (dioptra je předchůdkyně teodolitu), vydané v Praze roku 1654, a *Propositiones selenographicae sive de Luna* (Selenografické propozice neboli o Luně), publikované v Olomouci roku 1655 a obsahující mj. mapu Měsíce (v českých zemích poprvé uveřejněnou), výklad o měření výšky měsíčních pohoří prostřednictvím délky jimi vrhaného stínu, o sekundárním měsíčním světle a o totožnosti měsíční a zemské substance. Roku 1663 odplul

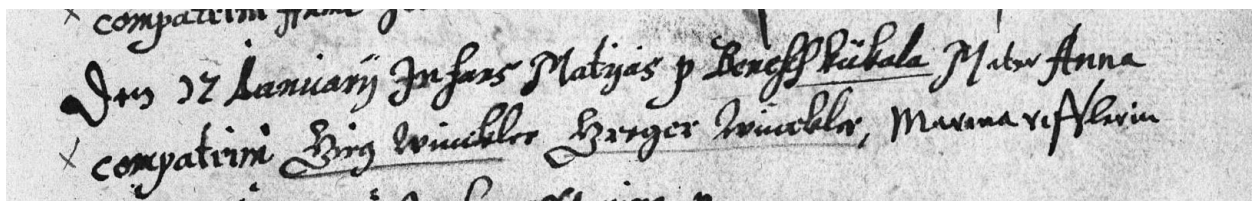

Zavraždění P. Augustina Strobacha, S.J., domorodými povstalci proti španělské nadvládě na ostrově Tinianu 27. července (?) 1684. Anonymní nedatovaná olejomalba. Zdroj: Muzeum Vysočiny Jihlava.

Stansel z Portugalska jako misionář do Brazílie. Působil jako profesor morální teologie, posléze i jako superior v jezuitské koleji a semináři ve městě Bahii, jako astronom se věnoval zejména kometám. Zemřel v Bahii 18. prosince 1705.

Touhu šířit římskokatolickou víru mezi Indiány, Mikronésany, Polynésany, Japonci, Čínany či Kočičňany (jak se tehdy označovali obyvatelé Zadní Indie) projevoval v této nábožensky exaltované době zejména P. Emanuel de Boye, S.J., narozený 12. října 1639 v Praze a do Tovaryšstva Ježíšova vstoupivší již ve svých patnácti letech 17. října 1654. Po studiích filozofie a teologie, a to i v Římě, pobýval P. Emanuel de Boye, S.J., v řadě jezuitských kolejí, ale jako misionář se uplatnil jen v roce 1674 ve Švédsku. O to pilněji shromažďoval rozličné zprávy z exotických zemí a udržoval korespondenci s řádovými spolubratři šířícími římskokatolickou konfesi na dalekých misiích. Zejména tak mohl činit, když jako rektor stál postupně v čele čtyř jezuitských kolejí a k nim přidružených škol; mj. v letech 1681–1684 a 1690–1694 zastával P. Emanuel de Boye, S.J., dignitu rektora koleje, gymnázia a univerzity Tovaryšstva Ježíšova v Olomouci. Zemřel jako rektor koleje a gymnázia TJ v Nise 24. prosince 1700.

„*Indignissimus Marianarum operarius*“ (Nejnehdnější dělník na Mariánách) – tak se nazval v dopise z 21. května 1683, psaném v rezidenci sv. Františka Borgii ve vesnici Sosa (patrně nynější Songsong) na Mariánském ostrově Rota, jezuitský misionář P. Augustin Strobach, S.J., absolvent univerzity Tovaryšstva Ježíšova v Olomouci. Opis dopisu adresovaného neurčenému jezuitovi, jenž je uchován ve fondu JS III v Národním archivu v Praze, měl P. Emanuel de Boye, S.J. k dispozici, když psal elogium (posmrtný životopis) *Vita et obitus venerabilis Patris*

Matrikový záznam o křtu Matěje Kukoly – P. Mathiase Cuculina, S.J., v matrice pokřtěných farnosti při kostele sv. Tomáše Canterburského v Mohelnici ze dne 24. ledna 1641. Zdroj: Zemský archiv Opava, pracoviště Olomouc.

Augustini Strobach è Societate Iesu ex Provincia Boemiae pro insulis Marianis electi missionarii et à rebelibus Sanctae Fidei in iisdem insulis barbarè trucidati anno 1684 mense augusto (Život a skon ctihodného Otce Augustina Strobacha, misionáře z české provincie Tovaryšstva Ježíšova, vyvoleného pro Mariánské ostrovy a na týchž ostrovech divošsky ubitého vzbouřenci proti Svaté víře v měsíci srpnu roku 1684), vydané tiskem v Olomouci roku 1691.

P. Augustin Strobach, S. J., se narodil 12. března 1646 v Jihlavě, jeho rodiči byli místní Němci – měšťan Johann (Joannes) Strobach a jeho manželka Margaret (Margaretha), jež novorozenci přidala jméno Ignaz, při biřmování obdržel jméno Alois. Paterem Tovaryšstva Ježíšova se stal též Augustinův mladší bratr Tobias. O životních osudech Augustinova staršího bratra Johanna Georga Strobacha, imatrikovaného v logice (1. ročníku) filozofické fakulty olomoucké univerzity 18. listopadu 1660, postrádáme informace. Augustin Strobach byl imatrikován v logice výše uvedené univerzity 5. prosince 1662, k matričnímu záznamu byla po roce 1684 připsána poznámka: „S. I. Occissus pro Fide in orbe altero à barbaris, Martyr æternum gloriosus.“ (Tovaryšstvo Ježíšovo. Zavražděn pro Víru divochy v Jiném [tj. Novém] světě, mučedník věčně slavný.) Studoval po další tři léta na filozofické, nato na teologické fakultě univer-

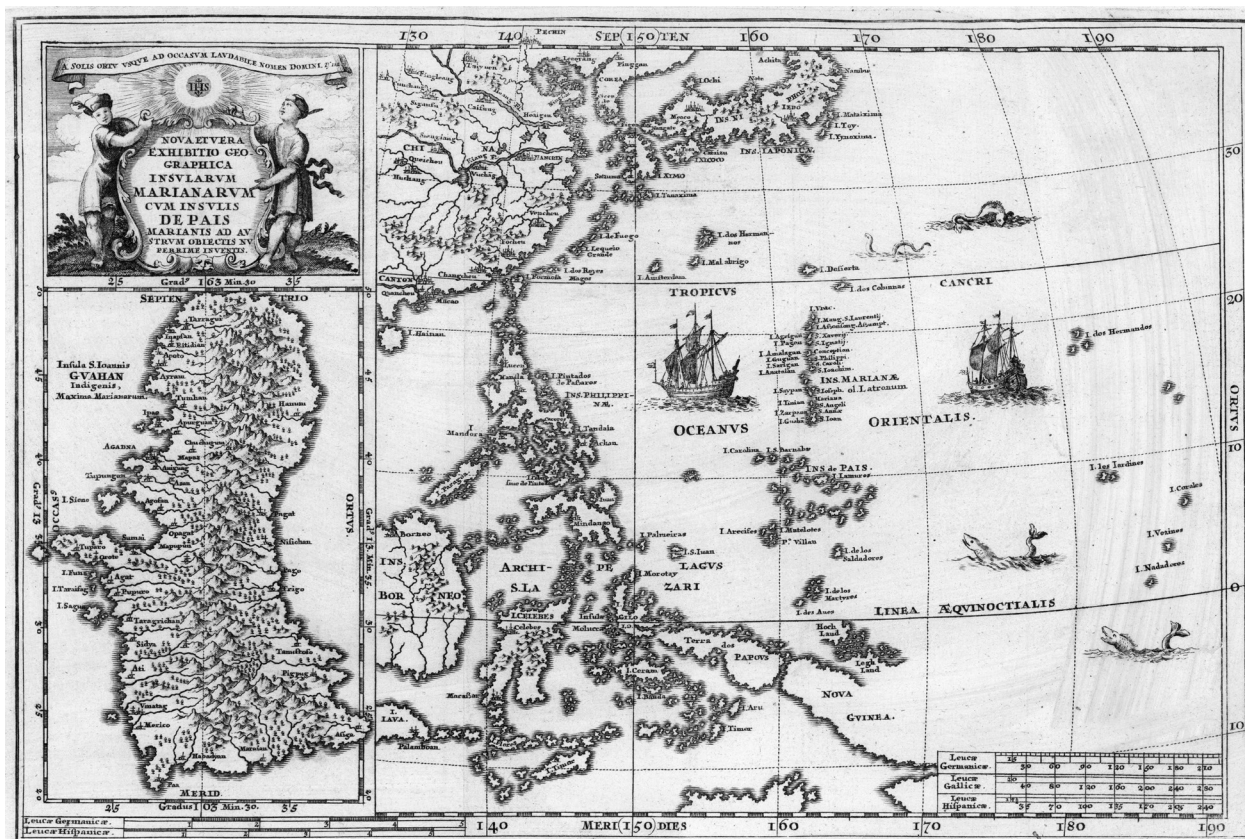
zity Tovaryšstva Ježíšova v Olomouci, dne 14. října 1667 byl přijat v Brně do jezuitského noviciátu, po čtyřletém učitelském působení ukončil teologické studium v Olomouci a 24. února 1674 zde obdržel kněžské svěcení. Vyučoval poté rétoriku na jezuitských gymnáziích v Chebu a Uherském Hradišti a po třetí probaci (řeholním slibu) v Telči byl dne 28. března 1678 zařazen do skupiny jezuitů z české provincie Tovaryšstva Ježíšova, směřující na zámořské misie do Mexika, na Filipíny a Mariány. Účastníky této první výpravy českých jezuitů byli kromě P. Augustina Strobacha, S.J., P. Mathias Cuculinus, S.J. (1641–1696), rodák z Mohelnice, P. Johann Tilpe, S.J. (1644–1710), pocházející z Nisy, P. Pavel Klein, S.J. (1652–1717), narozený v Chebu, který získal teologické vzdělání v pražském Klementinu, P. Václav Christman (1623–1723), pražský rodák působící v Latinské Americe, naposledy v Paraguayi, P. Josef Neuman, S.J. (1645–1732), původem z Bruselu, který zemřel na jezuitské misií Carichí (nyní město) v Mexiku, a jezuitský bratr laik Šimon Boruhradský (1650–1697), významný stavitel a hydrolog, pocházející z Polné, oběť moru během plavby na Mariány.

Záznam o narození P. Mathiase Cuculina, S.J., nalezneme v matrice pokřtěných farnosti při kostele sv. Tomáše z Canterbury (folio 79) k roku 1641 v tomto znění: „Die 24 Januarii Infans Matijas p Benesch

Kukola Mater Anna Compatriini Girg Winckler Greger Winckler Marena vesslerin.“ (Dne 24. ledna, dítě Matěj, otec Beneš Kukola, matka Anna, kmotři Girg Winckler, Greger Winckler, Marena [jinde Marina] Vesslerová.) Životu a působení P. Mathiase Cuculina, S.J., věnoval malou monografii, mnohem více beletristicky nežli striktně historicky koncipovanou, P. Josef Koláček, S.J. (*Mathias Cuculinus: 1641–1696*, Mohelnice 1996). Latinské gymnázium Tovaryšstva Ježíšova navštěvoval Matěj Kukola, jenž si svoje křestní jméno a příjmení polatinštil na Mathias Cuculinus, nejspíše v Brně, kde také vstoupil dne 11. října 1661 do zdejšího jezuitského noviciátu. Poté vyučoval v první třídě gymnázia při jezuitské koleji v Zaháni, v letech 1665–1658 absolvoval filozofická studia při jezuitské koleji Panny Marie na Písku ve Vratislavi, nato učil latině na gymnáziu při jezuitské koleji v Hlohově. Po studiu teologie ve Vratislavi a v Praze přijal v roce 1672 kněžské svěcení a po dalším učitelském působení na gymnáziích v Hlohově a filozofickém běhu ve Vratislavi byl podle sdělení P. Josefa Koláčka, S.J., promován 17. ledna 1677 na olomoucké jezuitské univerzitě doktorem svobodných umění a filozofie (Cuculinova doktorská promoce ale není v univerzitní matrice zaznamenána). V závěru přípravy na 3. probaci v jezuitském probačním domě v Telči požádal P. Mathaeus Cuculinus, S.J., dne 27. ledna 1678 vlastnoruční žádostí, jež se dochovala, generálního představeného Tovaryšstva Ježíšova P. Giovanniho Paola Olivu, S.J., (1600–1681) o vyslání na misie v Mexiku nebo na Filipínách, jak k tomu na základě Olivova podnětu vyzval otevřeným listem své řeholníky provinciál české jezuitské provincie P. Mathias Tanner, S.J. (1630–1692). Cuculinově žádosti bylo generálním představeným vyhověno, stejně jako žádostem („lit-

terae Indipetae“, popř. „*epistolae Indipetarum*“) výše uvedených českých jezuitů ucházejících se o misijní činnost v „*Indiich*“. Dne 24. března 1678 odcestoval P. Mathias Cuculinus, S.J., z Telče a připojil se ke svým spolubratřím směřujícím přes italské přístavní město Janov do přístavu ve španělském městě Cádizu. Zde však zmeškali vyplutí „*indické flotily*“ a museli čekat na další flotilu do roku 1680, jejich koráb však ještě v přístavu najel na skalisko. Někteří čeští jezuité byli poté naloděni na jiné karavely, ale sedm jezuitů včetně P. Mathiase Cuculina, S.J., a P. Václava Christmana, S.J., a P. Pavla Kleina, S.J., mohlo odplout do Mexika a následně na Mariánské a Filipínské ostrovy až na počátku roku 1681. Během pobytu v Seville P. Mathias Cuculinus, S.J., P. Augustin Strobach, S.J., dokončili své třetí probace a ve dnech 15. srpna 1679 a 25. února 1680 se věčným slibem a čtyřmi jednoduchými slibů stali jezuitskými profesy čtvrté probace (Cuculinovy vlastnoručně psané formuláře slibů se rovněž dochovaly).

P. Augustin Strobach, S.J., a P. Johann Tilpe, S.J., dorazili po přistání v mexickém přístavu Veracruz, cestě přes Mexiko a plavbě z mexického tichomořského přístavu Acapulco Tichým oceánem na ostrov Guam, nejjižnější a největší ze sedmnácti vulkanických ostrovů souostroví Mariány, dne 15. června 1681. Toto souostroví, objevené portugalským mořeplavcem Fernãem de Magalhães (asi 1480–1521) v roce 1521 a nazvané Ostrovy zlodějů (Las Islas de los Ladrones), bylo roku 1667 kolonizováno Španěly a přejmenováno podle španělské královny Marie Anny Habsburské (1634–1696). Nyní Mariány náležejí mezi autonomní ostrovní území Spojených států amerických. Pater Mathias Cuculinus, S.J., připlul, jak již bylo uvedeno, na Mariány o rok později, zatímco P. Paul Klein, S.J.,

Mapa Mariánských ostrovů, součást kartografického díla *Atlas novus...* P. Heinricha Scherera, S.J. (1628–1704). Jezuita P. Heinrich Scherer byl asi do roku 1680 profesorem hebrejštiny, matematiky a etiky na univerzitě v Dillingenu, poté se stal učitelem princů z Mantovy a Bavorska. *Atlas novus...* byl poprvé vydán v Mnichově v letech 1702 až 1710, jeho druhé vydání bylo pořízeno v letech 1720 až 1730. Ve fondech Vědecké knihovny v Olomouci se nacházejí obě vydání tohoto jedinečného kartografického díla. Zdroj: VKOL, sig. II 19.584/2, s. 71.

pokračoval v cestě až na Filipíny, kde působil v jejich hlavním městě Manile.

P. A. Strobach, S.J., P. M. Cuculinus, S.J., a P. Johann Tilpe, S.J., se poté na Mariánách usilovně věnovali spolu s dalšími misionáři, zejména Španěly, šíření římskokatolické křesťanské víry a morálky, jakož i evropského medicínského a technického pokroku

mezi domorodými Chamorry. Pater Johann Tilpe, S.J., byl v letech 1682–1701 správcem misijní školy na Guam a dosáhl stejně jako P. M. Cuculinus, S.J., hodnosti mariánského viceprovinciála. Ve svých relacích řádovým představeným a v korespondenci shromáždili velké množství informací a poznatků o životě domorodců, jejich akceptování christianizace, ale

i odporu vůči ní, o počínání španělských kolonistů, místní geografii, flóře a fauně. Důkladnou edici českých překladů dopisů a zpráv českých jezuitů ze Střední a Jižní Ameriky, Filipín a Marián v letech 1657–1741 pořídil Pavel Zavadil pod titulem *Čeští jezuité objevují Nový svět* (Argo 2015).

O rodinném životě Chamorrů sděloval P. Augustin Strobach, S.J., ve své obsáhlé *Zprávě o pozoruhodnostech Mariánských ostrovů* z května 1682, aktualizované v květnu 1683, toto: „*V domácnosti má hlavní slovo žena, která doma velí a kraluje, nikoli muž, který nemá žádnou rozhodovací pravomoc ani v té nejmenší drobnosti. Pokud jde o muže, byly zdejší ženy tak žárlivé a nedůvěřivé, že když měly pochyby o manželově věrnosti, ihned manžela vyhnaly a sehnaly si jiného druha, který si osvojil i ženiny děti, jež ho uznaly za svého otce, třebaže pravým otcem nebyl. Potom s celou rodinou, za součinnosti dalších příbuzných a přítelkyň, vtrhly do nevěrníkova domu, který převrátily vzhůru nohama a vyplenily. Jedním slovem připravily manžela o všechno a z něho se stal psanec. Leč tento obyčej, lépe řečeno zlozvyk zdejších žen, se již podařilo značně potlačit a každým dnem je třeba jej dál a dál potlačovat. Muž má vždy jen jednu manželku a v případě cizoložství může dojít k rozvodu. Ženy, především dosud nezadané, s lebkostí podstupují dobrovolné potraty, třebaže od hanebného usmrcování novorozenců už upustily. Bylo to veliké množství potratů, které zapříčinilo úbytek obyvatelstva na ostrově. V jisté osadě došlo dokonce k četným případům obcování s ďáblem, s nímž ženy skutečně ulehly. Po vykonání soulože vyšla ďábelská lest najevo, znamením byl jazyk vyplazený až na zem.*“ Jak je zřejmé, ani jezuitský misionář Strobach nepochyboval o existenci chlípného ďábla – ostatně 18. září 1685 byl v Mohelnici upálen šumperský

„*čarodějnický*“ děkan P. Christoph Alois Lautner (nar. 1622).

Jezuitští misionáři P. Matěj Cuculinus, S.J., a P. Johann Tilpe, S.J., zemřeli na Mariánských ostrovech přirozenou smrtí 14. prosince 1696 a 9. července 1710; P. Augustin Strobach, S.J., jak již bylo zmíněno výše, byl zavražděn Chamorry během jejich povstání proti španělské nadvládě na mariánském ostrově Tinianu. Pravděpodobněji se tak stalo spíše 27. července nežli udávaného 27. srpna 1684, jak popsal Strobachův řádový spolubratr P. Mathias Cuculinus, S.J.:

„*Poté Otce Augustina se svázanýma rukama odvedli do osady Marpo (nyní poblíž Marpo Heights), v jejímž čele stál domorodec, dříve obrácený na víru, nyní od ní odpadlý. Otec (Augustin) požádal o doušek vody, ale nedostal jej. Byl poslán do jiné části ostrova Tinianu a jeho strážím nařídili, aby mu během cesty nedávali napít vody. Na ostrově jej pak přivedli k jednomu z divošských náčelníků, který jej poslal zase k jinému, jménem Quiyao. Ten se strážců Otce (Augustina) otázel, co Otec (Augustin) dělal během cesty. Odpověděli mu, že během celé cesty si říkal slova, která křesťané směřují k Bohu. Divoch na to řekl: ‚Teď uvidíme, jestli mu budou co platná!‘ Když se Otec (Augustin) otázel, proč jej vlastně chtějí zabít – copak jim někdy ublížil? –, divoch se zašklebil a neřekl nic. Otec (Augustin) dodal, že se nebojí zemřít pro Boha, který je mu nablízku a který nejlépe ví, jaký osud pro něj připravil. Tu divoch pravil: ‚Neznáme toho Boha. A uvidíme, jestli ti dokáže pomoci!‘ Zvedl kyj, který držel v rukou, a zasadil mocný úder do hrdla Otce (Augustina), jenž svou šťastnou duši poroučel Bohu. Kdokoli poznal Otce Augustina ve Španělsku, v Mexiku nebo jinde, ten přesvědčeně prohlášoval, že je to svatý člověk.*“

Po potlačení vzpoury Chamorrů na Mariánských ostrovech armádními oddíly španělského místodržitelství byly ostatky P. Augustina Strobacha, S.J., – lebka a několik kostí – odvezeny přes Mexiko do Čech, nyní jsou uloženy v sakristii kostela sv. Ignáce v Jihlavě.

V následujících letech misijní cesty jezuitů z české provincie na Mariány a Filipíny pokračovaly, poslední výpravy na tato tichomořská souostroví se uskutečnily v letech 1735 a 1749. Na Mariány dorazil koncem 30. let 18. století pražský rodák P. Franciscus Xaverius Reitenberg (nar. 1707 nebo 1708), jenž byl zde činný na ostrově Rota, též jako viceprovinciál, a poté na ostrově Guamu jako rektor jezuitské koleje San Juan de Letrán v Aganě (Hagåtña), kde v roce 1767 zemřel. Roku 1758 založil v Aganě kongregaci (náboženské bratrstvo) Panny Marie Světla, pokládanou za ženskou odnož jezuitského řádu. Po svém skonu byl P. F. X. Reitenberg, S.J., obviněn zejména zdejšími příslušníky augustiniánské řehole přísné observance (tj. přísných zásad klášterního života) ze zneužívání členek kongregace, což

v letech 1774–1777 vyšetřovala filipínská a mexická inkvizice, ale nakonec toto obvinění prohlásila za lživé.

Jeden z účastníků výpravy jezuitských misionářů roku 1749, P. Franciscus Stengel (Stengl), S.J., narozený v Praze kolem roku 1723, poté působil jako viceprovinciál Mariánských ostrovů, patrně i jako rektor jezuitské koleje San Juan de Letrán v Aganě (Hagåtña) na ostrově Guam, a důkladně si osvojil zdejší domorodý jazyk chamorro. Následkem vyhoštění řádu Tovaryšstva Ježíšova ze Španělska, španělských kolonií a španělské državy Království neapolského, které vstoupilo v platnost o půlnoci mezi 1. a 2. dubnem 1767, byl P. Franciscus Stengel, S.J., stejně jako ostatní jezuitští misionáři, z Mariánských ostrovů deportován. Podařilo se mu dorazit do Čech, zemřel roku 1785 v Českém Krumlově.

Dne 21. července 1773 papež Klement XIV. (1705–1774) zrušil jezuitský řád „*navždy a neodvolatelně*“, řád však nikdy zcela nezanikl a byl celosvětově obnoven papežem Piem VII. (1742–1823) dne 7. srpna 1814.

Jiří Fiala (* 1944) je emeritním profesorem Katedry bohemistiky FF UP v Olomouci. Ve své publikační činnosti se věnuje dějinám české literatury 18. a 19. století, folkloristice a historii města Olomouce.

» jiri.fiala@upol.cz

V Přerově vyrůstali dva slavní baletní mistři

PETR JIRÁK

Přerov, jedno z největších hanáckých měst, si většina lidí spojí s železnicí, chemickým průmyslem, podnikem Meopta, případně s osobností Vladimíra Hučína nebo se sociálně vyloučenou lokalitou u nádraží. Co se týče historie, vybaví se mnoha lidem prehistoričtí lovci mamutů, zdejší působení Komenského před čtyřmi staletími, tzv. Přerovské povstání z 1. května 1945 (začátek Květnového povstání českého lidu). V oblasti kultury je poměrně známá existence Muzea J. A. Komenského v budově zámku či jazzové festivaly, ale s baletem si Přerov nespojí takřka nikdo. A přece zde na začátku minulého století vyrůstali dva muži, kteří proslavili český balet daleko za hranicemi vlasti.

Eduard Skřeček-Borovanský

Dne 24. února 1902 se v Přerově narodil Eduard Josef Skřeček, jehož otec pracoval na dráze jako brzdař. Eduard se narodil jako sedmé z osmi dětí (pět chlapců, tři děvčata), avšak tři sourozenci se dožili velmi nízkého věku. Rodina Skřečkových žila v Přerově na Malé Dlážce v dnes již neexistující

cím domku. Eduard absolvoval v letech 1908–1915 v rodném městě obecnou školu a tři třídy měšťanky.

Poté byl přijat jako prodavačský učeň do obchodu textilním zbožím Viléma Vignatiho v Přerově. V obchodní činnosti vynikal, byl i dobrým aranžérem výkladních skříní. Byl také cvičencem Tělocvičné jednoty Sokol v Přerově, členem pěveckého souboru Přerub a divadelního spolku Tyl. U Vignatiho byl až do nástupu na vojenskou službu, ze které však byl pro ledvinové potíže brzy propuštěn. Poté se již nechtěl vrátit do obchodu a získal práci v kanceláři firmy A. Formandl v Brodce u Přerova.

V roce 1921 se Skřeček dozvěděl, že v Olomouci hledají zpěváky do divadelního sboru. Po přihlášení byl ředitelem Drašarem přijat do operetního souboru olomouckého divadla. Nejprve tam byl činný jako sborový operetní zpěvák. První baletní sólo mu svěřili za nemocného člena, Skřeček tehdy tancoval kozáčka v *Evženu Oněginovi*. V roce 1923 přestoupil do pražského Národního divadla, kde byl žákem Jelizavety Nikolské (1904–1955) a Remislava Remislavského (1897–1973). Někdy se

nesprávně píše, že se s Nikolskou setkal již v olo-mouckém divadle.

K prvnímu Skřečkovu vystoupení v Národním divadle došlo 23. září 1923 v opeře *Faust a Markétka*, kde tančil v tanci satyrů a snad i ve valčíku. O dva měsíce později se dočkal prvního baletního vystoupení i v baletu *Královna loutek*. V Národním divadle se však necítil doceněný, navíc hůře vycházel se svým nadřízeným Remislavským, od kterého dostával méně významné role. V červnu 1925 proto podal rezignaci na post člena baletního souboru, avšak ještě na konci září téhož roku účinkoval v baletu *Pan Twardowsky*.

Skřeček a Nikolská založili baletní soubor, se kterým nejprve vystupovali po republice. Poté získali se souborem angažmá v Cassino de Paris v Paříži, ale po dvou týdnech Skřeček onemocněl a musel se vrátit do Prahy, kde brzy přijal místo baletního mistra v divadle Aréna na Smíchově. Než se stihl vrátit za Nikolskou, vyjednal u Anny Pavlovové (1881–1931), že se na konci roku 1926 připojí v Hamburku k její skupině. Není ale známo, kde a za jakých okolností se Skřeček s touto slavnou primabalerínou a jejím souborem seznámil.

Anna Pavlovová, ruská primabalerína a tanečnice, absolventka Akademie ruského baletu v Petrohradě, získala světový věhlas především zásluhou taneční kreae *Umírající labuť*. Od roku 1909 vystupovala v západní Evropě a o čtyři roky později se usadila v Londýně. Její manžel Victor Dandre (1870–1944) byl zároveň jejím manažerem a impresáriem. U slavné Rusky prošel Skřeček tvrdou školou, denně absolvoval zkoušky dlouhé tři až pět hodin. Pílí a vytrvalostí se vypracoval mezi nejlepší členy souboru, který čítal 45 až 80 členů.

Nejpozději od roku 1926 vystupoval pod uměleckým jménem Borovanský (jmenoval se tak jeho švagr).

Pavlovová a její soubor se v té době nenacházeli v ideálním stavu. Organismus primabaleríny byl již dost opotřebovaný a ani umělecky se nejednalo o jednoduché období, protože dvacátá léta přinesla nevídané trendy a nestálost v oblasti estetiky. Měnící se nálady a časté nesváry mezi členy souboru byly důvodem poměrně velké fluktuace tanečníků. Sám Borovanský vzpomínal na to, jak Pavlovová ráda ponižovala své taneční partnery, avšak sám to přehlížel kvůli její absolutní vášni pro balet. Vlastní soubor vedl později podobně autoritativně až despoticky jako Pavlovová.

Od léta 1928 do léta 1929 soubor absolvoval nejprve turné po Jižní Americe, následně po Egyptě a Asii. V březnu 1930 soubor včetně Borovanského vystupoval také v Praze. Na podzim 1930 soubor hostoval v Anglii a Skotsku. Dne 23. ledna 1931 Anna Pavlovová zemřela v hotelu v nizozemském Haagu na zápal plic. Pohřeb slavné baletní tanečnice se uskutečnil v Londýně, kde byla zpopelněna. Její jméno nese typický novozélandský, respektive australský dort z bílků (*Pavlova*). Soubor její smrt přežil jen o pět měsíců, protože byl v červnu 1931 rozpuštěn kvůli finančním problémům, které souvisely se světovou hospodářskou krizí.

Díky působení v souboru Pavlovové se Skřeček seznámil s Xeníí Nikolajevnou Smirnovovou, vzdálenou příbuznou Pavlovové. Xenie se narodila v roce 1903 v Moskvě, kde se jí později dostalo baletního vzdělání. Brzy po převzetí moci komunisty a vypuknutí občanské války emigrovala spolu s rodinou do Německa. Na začátku dvacátých let získala místo v souboru Pavlovové. V roce 1933 se

konal v Londýně prostý občanský sňatek Skřečka a Smirnovové. Bezdětné manželství skončilo po 26 letech Eduardovou smrtí.

V roce 1931 se Skřeček-Borovanský na krátký čas uchýtil jako učitel baletu v Centru vysokoškolského sportu a tělocviku v Praze, založeném Františkem Smotlachou (toho proslavila zejména propagace mykologie). Už na jaře 1932 však v Berlíně nacvičoval s šesti dalšími členy ze zrušeného

Mladý Eduard Skřeček. Zdroj: SOKA Přerov.

souboru Pavlovové baletní program pro plánované turné. Colonel de Basil, tj. ruský emigrant Vasilij Grigorjevič Voskresenskij (1888–1951), a francouzský divadelní impresáριο René Blum (1878–1942) vytvořili z bývalé družiny Pavlovové umělecké těleso *Ballet Russe de Monte Carlo*, které zahájilo činnost pod vlajkou monacké princezny. V roce 1933 vystupovalo v mnoha státech Evropy a v první polovině příštího roku i v USA.

Eduard Skřeček-Borovanský a Anna Pavlovová. Zdroj: SOKA Přerov.

Po hádce Bluma a Basila se jejich umělecké těleso v roce 1934 rozpadlo a poté měl každý z nich vlastní soubor. Borovanský pokračoval spolu s Basilem v souboru nazvaném *Covent Garden Russian Ballet*. Borovanský byl v tomto i předchozím souboru velmi spokojený, poněvadž se jednalo o baletní skupinu s modernějším repertoárem a progresivními umělci. Navíc se postupně vypracoval na prvního charakterního tanečníka souboru.

Když v říjnu 1938 začalo turné souboru po Austrálii, byl Borovanský rozhodnut zůstat v této zemi, protože správně předpokládal, že v Evropě vypukne válka. V květnu 1939 spolu s manželkou otevřel v Melbourne Akademii ruského baletu. Xenie byla dle propagačního materiálu zodpovědná za výuku začátečníků a dětí v oboru ruského baletu, Eduard byl označen jako pedagog klasických a charakterních tanců, herectví a make-upu, avšak v praxi se věnoval jen výuce charakterních tanců. Již o rok později stál u založení spolku *Melbourne Ballet Club*, z něhož se brzy „vyklubal“ *Borovanský Australian Ballet*, který měl zásadní vliv na australský divadelní svět. Na konci roku 1944 se vydal na turné po Novém Zélandu, čímž se stal prvním australským baletním tělesem, jež se svým repertoárem vycestovalo do zahraničí.

V květnu 1946 měl premiéru nový balet *Terra Australis*, ve kterém australští tanečníci tančili na hudbu australské skladatelky Esther Rofeové. Balet vypráví o idylickém životě původních australských obyvatel, jež naruší příjezd bílých osadníků. Toto zásadní dílo Borovanského příznivě přijala kritika i diváci. Vzhledem k na svou dobu kontroverznímu přístupu k australské historii bylo však dílo po dvou letech staženo z repertoáru. Na začátku roku 1948 byl soubor rozpuštěn, protože produkční

společnost J. C. Williamson neprodloužila Borovanskému smlouvu. Zásluhou několika úspěšných let působení souboru byl australský balet poprvé v historii brán vážně. Borovanský později uvedl, že baletní soubor rozpustil kvůli vážné nemoci. Poté se vrátil k výuce ve svém studiu a od roku 1950 měl opět svůj baletní soubor, s nímž vystupoval především na australském kontinentu.

Na přelomu let 1958/1959 navštívil Československo, kam byl pozván ministerstvem kultury. V Praze přednášel o baletu a také zde zhlédl baletní představení, které ho svou úrovní zklamalo. Navštívil i rodný Přerov, kde se setkal se dvěma sestrami. O rok později, 18. prosince 1959, proslulý baletní umělec Eduard Skřeček-Borovanský zemřel v Sydney na druhý srdeční infarkt, který dostal pět dní po infarktu prvním. Přerovský rodák je pohřben v Melbourne společně s manželkou Xeníí, jež zemřela v roce 1985. V Austrálii vychovali okolo dvou stovek baletních umělců, kteří taneční umění předávali mladším generacím.

Za svého života se Borovanský snažil podnítit vznik Australského národního baletu, jenž by dostával příspěvky od státu, což se mu přes opakované apely nepodařilo. Po jeho smrti se však jeho baletní soubor stal de facto základem pro vznik Australského národního baletu (1962) pod vedením Angličanky Peggy van Praaghové (1910–1990). Borovanský, nazvaný v nekrologu „*otec australského baletu*“, obětoval rozvoji baletu v Austrálii dvacet let (v pozici tanečníka, učitele, choreografa a producenta). U vstupu do budovy Australského národního baletu v Melbourne je umístěna pamětní deska s jeho portrétem a textem referujícím o jeho zásluhách pro australský balet. Ty byly obrovské a podle některých nebyly zcela doceněny. V rodné

zemi se na Eduarda Skřečka-Borovanského takřka úplně zapomnělo.

Údaje byly čerpány z archiválií SOkA Přerov a disertační práce Petry Žikovské (2023).

Ivo Váňa-Psota

Muž, o kterém bude řeč, se narodil 1. května 1908 v Kyjevě jako Ivan Psota. Jeho otec Jaroslav (* 1879 v Přerově) pracoval v největším

Ivo Váňa-Psota. Zdroj: SOkA Přerov.

ukrajinském městě jako francouzsko-německý korespondent u firmy Olševič a Kern. Ivanova matka Anna, rozená Knittlová (* 1880 v Mannheimu), byla sólovou tanečnicí, jež krátce působila i v baletním souboru kyjevského divadla. V roce 1909 se rodina Psotových vrátila do Přerova, kde Jaroslav učil na obchodní akademii. Ivan absolvoval v Přerově obecnou i měšťanskou školu a v letech 1922–1924 Veřejnou obchodní školu. Zároveň v letech 1921–1924 navštěvoval Hudební školu pěveckou hudebního spolku Přerub, kde se učil hudební teorii, zpěvu a hře na klavír. Kromě toho byl po otci jazykově nadaný, naučil se osm cizích jazyků. Ivan měl sestry Magdu a Ljubov a také bratra Volođu, který v roce 1941 zahynul v koncentračním táboře Mauthausen.

Mladý Ivo bytostně tíhl k baletu, proto začal se systematickou uměleckou výukou u profesionálních baletních mistrů. V letech 1919–1923 absolvoval v Praze baletní školu choreografa Augustina Bergera (1861–1945). V říjnu 1924 nastoupil jako sborový tanečník baletu Národního divadla v Praze, kde se ve skupině Jelizavety Nikolské učil technice ruského baletu. V roce 1926 přijal nabídku na místo sólového tanečníka baletního souboru Národního divadla v Brně (později Zemské divadlo) a o dva roky později byl jmenován šéfem baletu. Místo mu svěřil ředitel divadla František Neumann, jenž také navrhl jeho umělecké jméno Ivo Váňa.

Ota Zítek, od roku 1929 následník zesnulého Františka Neumanna, neměl k Psotovi dostatek důvěry a dočasně ho z choreografické tvorby vyřadil. Od října 1932 Psota pracoval v souboru *Ballet Russe de Monte Carlo*, který vznikl z trosek souborů zesnulých tanečníků Sergeje Djagileva (1872–1929)

a Anny Pavlovové. Tento „původní ruský“ balet odhalil Psotův komický i dramatický projev. Ztvárňoval náročné role, mj. výborně zastoupil zraněného Leonida Massina ve Stravinského baletu *Petruška*. Se souborem, v němž vystupoval i výše zmíněný přerovský rodák Eduard Skřeček alias Borovanský, procestoval Evropu i americký kontinent.

V květnu 1936 se Psota vrátil do Brna, kde přijal nabídku na angažmá u Zemského divadla, ujal se v něm vedení baletního souboru. Měl autoritu, neboť v „ruském“ baletním souboru vyrostl v sólového tanečníka světových kvalit. Úroveň brněnského baletu chtěl pozdvihnout co nejvýše, i přes věk okolo třiceti let byl totiž již zralým choreografem. První balet, který vytvořil po návratu z ciziny, bylo *Divadlo za branou* Bohuslava Martinů. Následovala řada dalších baletů: *Šeherezáda*, *Petruška*, *Romeo a Julie*... V letech 1938–1939 uvedl v Brně inscenaci Dvořákových *Slovanských tanců*, poté *Slováckou suitu* Vítězslava Nováka, čímž chtěl prezentovat svou víru v obnovu svobody. Jeho pokrokově volený repertoár se nelíbil německým okupantům. Na přímou intervenci amerického konzula Cordella Hulla mohl v únoru 1941 přes Stuttgart a Lisabon odcestovat do USA, kde pracoval jako ředitel Ballet Theatre v New Yorku. V průběhu války se chtěl zapojit do československé zahraniční armády, ale kvůli zdravotním důvodům nebyl uznán schopným.

V letech 1942–1947 byl opět u *Original Ballet Russe de Monte Carlo* (vedoucí Colonel de Basil), jenž působil v USA, Střední a Jižní Americe. Psota zde zastával funkci choreografa, baletního mistra i asistenta generálního ředitele Colónela de Basil. Ruský charakter souboru se vytratil, místo toho se stal mezinárodním. V roce 1945 byl Psota jmenován baletním mistrem největšího divadla

Anna Pavlovová v Londýně, nafotil Eduard Skřeček-Borovanský.
Zdroj: SOKA Přerov.

světa Teatro Colon v argentinském Buenos Aires. Obrovský úspěch měl v Brazílii balet *YARA* (1946), pro který Psota vytvořil choreografii. Premiéra tohoto baletu se konala na konci července 1946 v Sao Paulu za účasti prezidenta i členů brazilské vlády.

I přes nabídku stát se šéfem Teatro Colon se v roce 1947 vrátil do Československa, kde pro změnu odmítl řídit balet Národního divadla v Praze. Místo toho se v květnu 1947 vrátil do brněnského divadla (Státní divadlo v Brně), kde byl po komunistickém převratu spíše přehlížen a u některých neoblíben vzhledem k tomu, že řadu let žil a působil v západním světě. Jeho posledním

choreografickým dílem byla *Spící krasavice* od P. I. Čajkovského. Premiéry se nedočkal, protože po ostré hádce s jedním sólistou upadl na chodník a těžce se zranil. Nakonec 16. února 1952 zemřel v nemocnici na mozkovou mrtvici. Pohřeb se uskutečnil 21. února 1952 v Brně, ale Psotovy ostatky jsou pohřbeny v rodinné hrobce na přerovském hřbitově.

Psota, jenž spolupracoval s nejproslulejšími skladateli, výtvarníky a interprety své doby, proslavil české baletní umění po celém světě. Získal dokonce přívlastek „Mozart baletu“. Jeho

manželkou byla Nina Konstantinovič, bývalá choť již několikrát zmíněného Colónela de Basil alias V. G. Voskresenského. Ve vestibulu Janáčkova divadla v Brně je umístěna Psotova busta, výtvar sochaře Nikose Armutidise z roku 2003. V prosinci 2008 byla Psotovi in memoriam udělena medaile *Artis Bohemiae Amicis*, ocenění ministerstva kultury za šíření dobrého jména české kultury doma i v zahraničí.

Údaje byly čerpány z archiválií SOKA Přerov, publikace Eugenie Dufkové, článku Věry Fišmistrové (obojí 1997) a z české Wikipedie.

Petr Jiráček (* 1980) je archivář a historik (mj. absolvent archivnictví na FF UP v Olomouci). Od roku 2008 pracuje ve Státním okresním archivu Přerov. Zabývá se především dějinami protinacistického odboje a odporu v českých zemích a různými zajímavostmi z regionální historie Střední Moravy.

» p.jirak@pr.archives.cz

The oldest priest in Michigan

Životní osudy důstojného pána Josefa Janečka, rodáka ze Šumperska

Matěj Matela

V období od poloviny 19. století do první světové války opustilo své domovy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku více než 350 000 lidí, aby se vydali přes Atlantský oceán do Spojených států amerických. Spolu s rolníky, řemeslníky a dělníky, kteří zde nacházeli mnohem širší pracovní uplatnění, trávili dny v podpalubí zaoceánských lodí rovněž zástupci inteligence, tedy učitelé, novináři, lékaři. Mezi nimi bychom našli i nemálo hlasatelů slova Božího. Hlavním cílem těchto kněží bylo nedopustit, aby jejich krajaný zasáhl svobodomyšlný americký způsob života natolik, že by se odklonili od víry svých otců, ať už katolické, či evangelické. Jedním z těchto pastýřů byl Josef Janeček, jenž se v první polovině minulého století stal ústřední postavou pro české katolíky na americké půdě.

Narodil se 26. května 1861 v obci Chromeč (něm. Krumpisch) u Šumperka do rodiny domkářů Josefa a Anny. Po ukončení obecné školy nastoupil na gymnázium v Olomouci, odkud přešel do Chrudimi, kde úspěšně odmaturoval. Touha vzdělávat se dál a silná víra jej zavály na olomouckou bohoslovec-

kou fakultu, kde ho mimo jiné vyučoval i významný hudební skladatel a pedagog Pavel Křížkovský. Právě v dobách studií nastal nejzásadnější mezník Janečkova života, konkrétně o prázdninách roku 1882, kdy se účastnil sjezdu českých a slovenských bohoslovců na Velehradě. Mezi studenty tehdy zavítal farář Josef Molitor, který již skoro dvacet let působil jako duchovní v Chicagu. Tento kněz, proslulý ostrými výpady vůči protestantům a liberálnímu způsobu života, přítomné bohoslovce vybízel k tomu, aby opustili svou vlast a starali se o duchovní život svých amerických krajanů v zámoří. Janečka Molitorova výzva nadchla, plány odjet mu však zhatily c. k. úřady – zanedlouho byl totiž odvelen k vojsku jako záložník.

Protentokrát se tedy vytužená americká misie nezdařila, život však musel jít dál. V roce 1885 byl Janeček vysvěcen na kněze a začal působit na faře ve Staré Bělé, dnes části Ostravy, jako vojenský kaplan II. třídy. Nedlouho poté, co byl na jaře roku 1889 jmenován kaplanem v Jevíčku, mu páter Molitor s radostí oznámil, že českou farnost svatého Václava v Detroitu zanedlouho opustí farář Koerner a že detroitský biskup John Samuel Foley souhlasí

Josef Janeček v mládí. Zdroj: HOUŠŤ, Antonín Petr. *Krátké dějiny a seznam česko-katolických osad ve Spojených státech amerických ku vzpomínce na 25leté jubileum veledúst. p. faráře Josefa Hessouna*. St. Louis 1890.

s dosazením Janečka na uvolněné místo. Nadšený kněz ihned zažádal o vypsání z olomoucké arcidiecéze, což hladce proběhlo během několika dní. Odjezd mu ale prodlužovala vojenská administrativa. Když armádní dokument o jeho propuštění stále nepřicházel a páter Molitor stále naléhavěji apeloval na jeho odjezd, rozhodl se Janeček na vojenskou byrokracii déle nečekat. Na konci listopadu tak v hamburském přístavu nastoupil na loď s příznačným názvem *Moravia*. Po dvoutýdenní bouřlivé

plavbě napříč ledovým Atlantikem stanul 5. prosince na půdě New Yorku, odkud se ihned odebral do Detroitu. Již druhého dne po svém příjezdu se časně zrána vydal k biskupovi Foleymu. Ten jej okamžitě jmenoval do funkce a již v deset hodin dopoledne odsloužil Janeček svou první mši na americké půdě.

V převážně průmyslovém Detroitu vznikla první česká osada roku 1870 a dostala název po patronu českých zemí. Za působení prvního faráře Václava Tílka zde byl postaven dřevěný kostel svatého Václava. Další kněz, zmíněný páter Koerner, nechal opravit kostel a vystavět školu. Janeček se ihned po svém příchodu s energií sobě vlastní pustil do práce. Po svém předchůdci převzal nejen devět desítek českých katolických rodin, ale i značný dluh 5 000 dolarů, jež vznikl stavbou české školy. Díky farářovu usilovnému šetření, ale i skutečnosti, že mnoho oprav a dalších nezbytností opatřoval z vlastního platu, se dluh podařilo ve velice krátkém čase splatit.

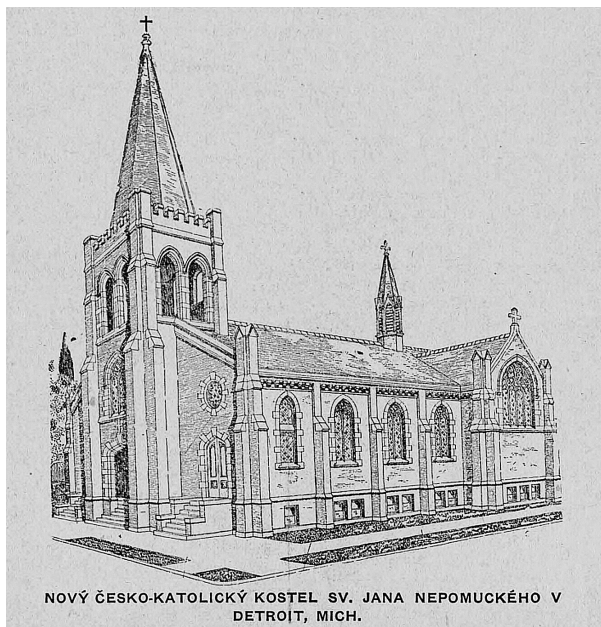
Kromě nezbytné duchovní správy se s mimořádným nasazením zapojil rovněž do podpory vlasteneckého citění detroitských Čechů a Moravanů. Obnovil např. pěvecký spolek, pořádal koncerty a představení. Jeho vliv v kulturně osvětové oblasti však sahal daleko za hranice svatováclavské farnosti. Díky tomu, že se jako jeden z hrstky katolických duchovních nevyhýbal spolupráci s nevěřícími krajany, záhy stanul v čele kulturního života nemalé části detroitských Čechů, kteří Janečkovo jméno skloňovali se značnou úctou. Organizoval sbírky, jménem svých soukmenovců vítal na detroitské půdě cestovatele Stanko Vráze či houslového virtuosa Jana Kubelíka. I přes velké pracovní vytížení si dokázal najít čas na své milované květiny – u plotu farské zahrady se často zastavovali kolemjdoucí, kteří obdivovali floristické dovednosti kněze ze severní Moravy.

Na první pohled by se tak mohlo zdát, že se Janečkovy dny v Americe nesly v harmonické atmosféře naplněné neustálými úspěchy. Tak tomu ovšem nebylo. Navzdory zmíněné spolupráci s nevěřícími krajaný se stále jednalo o silně věřícího katolíka lpícího na přísné morálce a starých zvycích. Pokud by svůj svetonázor šířil na některé z českých či moravských farností, pak by tento konzervativní přístup zůstal zřejmě zcela nepovšimnut. Potíž tkvěla v tom, že své povolání vykonával v nejturbulentněji se rozvíjející zemi planety, navíc ve významném centru amerického průmyslu, jež pulsovalo novými myšlenkovými směry, nebylo svázáno konvencemi a volný duch pronikal do všech sfér života. S tzv. svobodomyšlnými, jak byli lidé liberálního smýšlení nazýváni krajaným katolickým tiskem, se tak Janeček a další faráři střetávali stále častěji.

Ještě hlubší vrásky na čele ale Janečkovi dělal fenomén typický pro Ameriku, známý jako tavicí kotel (angl. melting pot), v němž se z Čechů, Němců, Britů a dalších národností stávali Američané. Janeček se proto snažil odnárodnování nejmladší generace všemožnými způsoby zabránit. Aby se měli dospívající krajané kde scházet, diskutovat a bavit se (podle Janečkova přání samozřejmě výhradně v češtině), vyvinul značné úsilí a zavedl do všech budov ústřední topení a vystavěl spolkový sál, aby mládež „*nebyla nucena se bavit v cizonárodních klubech, často dosti svým směrem podezřelých*“, jak píše Jan Habenicht ve svých *Dějínách Čechův amerických* (1910). Tyto obrozenecké ideje však mezi stále integrovanějšími osadníky nacházely jen slabou odezvu a Janeček začal přemýšlet o odchodu. Usoudil, že svou energii zacílí na západní stranu Detroitu, kde roku 1907 spoluzaložil novou českou osadu nazvanou po svatém Janu Nepomuckém. Od biskupa

pak získal povolení k vybudování nového českého kostela.

Janeček se nové výzvy nezalekl a začal se sháněním peněz. Během pouhých tří měsíců se mu podařilo obstarat více než 20 000 dolarů, a tak již 16. května, v den svátku Jana Nepomuckého, za přítomnosti osadníků poprvé vykopal první kus země. V červenci téhož roku byl slavnostně položen a vysvěcen základní kámen. Stavba byla dokončena na sklonku zimy následujícího roku a 15. března proběhlo za velké slávy vysvěcení kostela, jehož se zúčastnily desítky českých, ale i amerických a polských duchovních v čele s biskupem Foleyem. Mezi nimi bychom samozřejmě našli i otce Janečka, avšak nechybělo mnoho a mše se vůbec neúčastnil. Když se totiž týden předtím chtěl přesvědčit o pevném zavěšení zvonů, žebřík se pod ním smekl a on si zle poranil ruku. Ačkoliv značně pohmožděn, otevření kostela si nemohl nechat ujít, s rukou zavěšenou v šátku byl slavnostnímu aktu přítomen po celou dobu. Klidu však knězi osud nedopřál. V noci 9. března 1912 vyšlehly z kostela plameny. Janeček se sice do hořícího svatostánku usilovně snažil dostat, to však policie nedovolila. Shořely nejen obrazy a další liturgické předměty, ale i spolkové prapory, odznaky a další světské atributy detroitských Čechů. Již následující pátek, 15. března, mimochodem přesně čtyři roky od vysvěcení kostela, Janeček v *Hlasu* uveřejnil smutnou zprávu doplněnou fotografií zničeného chrámu a v závěru článku poprosil o finanční dary na obnovu. Jeho žádost byla vyslyšena více, než se samotný kněz a jeho farníci vůbec odvažili doufat. Během několika dní začalo přicházet nebývalé množství příspěvků jak ze strany našich krajanů napříč USA, tak také řadových Američanů a podporovatelů z českých zemí. Peněz se nakonec

NOVÝ ČESKO-KATOLICKÝ KOSTEL SV. JANA NEPOMUCKÉHO V
DETROIT, MICH.

Kresba kostela svatého Jana Nepomuckého v Detroitu, publikovaná katolickým periodikem *Hlas* 20. března 1908.

sešlo tolik, že již 14. ledna 1913, tedy ani ne rok od ničujícího požáru, zvol Janeček ke slavnostnímu znovuotevření kostela...

Klidné období trvalo opět jen chvíli. V létě následujícího roku vypukla válka. Když se Janeček dozvěděl o úsilí svých rodáků vybudovat vlastní stát, nelenil a jal se tuto myšlenku aktivně podporovat. Usiloval o spojení všech svých souvěrců ze státu Michigan, Illinois a Ohio do Národního svazu českých katolíků, který se v únoru roku 1918 stal spolu s dalšími sdruženími základem pro Českou národní radu v Americe, tedy vůbec první společný výkonný orgán našich krajanů v USA. Detroitský kněz dále pořádal sbírky, přednášky a zasazoval se o vstup českých krajanů do armád Dohody, přede-

Josef Janeček ve středním věku. Zdroj: HABENICHT, Jan. *Dějiny Čechův amerických*. St. Louis 1910, s. 532.

vším do francouzských legií. Také jeho přičiněním si tak francouzské legie mohly připsat na tři tisíce dobrovolníků z řad našich katolických krajanů, dva tisíce jich pak vstoupily do armády Spojených států amerických.

Zájem americké veřejnosti o věc samostatného českého státu podněcoval i takovými činy, jako bylo přesvědčení detroitské městské správy, aby na radnici zavlála vedle dalších spojeneckých praporů i vlajka červenobílá se čtyřmi hvězdami v modrém poli, což byl prapor amerických Čechů. Za přítomnosti československého výboru, zástupců města a francouzského konzula Janeček vlajku posvětil a vlastnoručně vztýčil na žerd. Tento památný prapor dodnes opatruje Národní muzeum, jemuž jej

věnoval samotný Janeček roku 1922, když coby člen delegace Národního svazu českých katolíků v Americe navštívil Československo. Tehdy se v novém státě, který jej na každém kroku zahrnoval počtami (přijal ho i prezident Masaryk), zdržel delší dobu, účastnil se např. orelského sletu v Brně.

Jednalo se o jeho druhý návrat na rodnou hroudu. Poprvé sem z Ameriky zavítal ještě za starého mocnářství, v roce 1900, aby se rozloučil s těžce nemocnou matkou, pobývajícím u své dcery v Ludkovicích u Luhačovic. Dorazil však pozdě, tři dny po pohřbu. V Československu se objevil ještě jednou – a zároveň naposledy – roku 1929, kdy se coby člen delegace Katolického Sokola v Americe účastnil svatováclavských slavností a druhého orelského sletu v Brně. Neopomenul zavítat ani do rodné Chromče, kde tamní mládeži věnoval americkou vlajku. V lednu roku 1932 mu československý stát „za vlasteneckou práci ve prospěch osvobození staré vlasti“ udělil Československou revoluční medaili, čímž se zařadil po bok legionářů, účastníků domácího odboje a dalších, kteří se zasloužili o vznik samostatného státu. V roce 1935 mu udělala radost i obecní rada rodné Chromče, která ho jmenovala svým čestným občanem.

Za druhé světové války se Janeček i přes vysoký věk opět zapojil do pomoci rodákům a podporoval odboj, jak jen mu to síly dovolovaly. Když chtěl 1. července 1945 v tichosti oslavit 60. výročí vysvěcení na kněze, jeho farníci jej překvapili velkolepou oslavou v kostele sv. Jana Nepomuckého, jíž se zúčastnilo na pět stovek lidí. Stáří si však vybíralo svou daň a přesně měsíc poté se reverend Janeček ve věku 84 let odebral na odpočinek, který trávil po boku své neteře Bronislavy Dostálové. Přestože své povolání již aktivně nevykonával, veřejný prostor neopustil a účastnil se řady krajanských akcí, na nichž často vystupoval i v roli řečníka. Zemřel 4. května 1953 v pozeňnaných 92 letech. Zprávu o jeho smrti přinesl i deník *Detroit Free Press*, který zesnulého nazval nejstarším knězem v Michiganu. Pohřeb se nemohl konat jinde než v kostele sv. Jana Nepomuckého. Ten bychom však na mapě Detroitu již nenašli. V roce 1977 se jeho brány definitivně zavřely a zanedlouho poté byl kvůli výstavbě dálnice spolu s okolními stavbami stržen. Janečkův hrob ve tvaru kříže však na detroitském hřbitově Mount Elliott Cemetery stojí dodnes.

Matěj Matela (* 1992) se soustředí na střípky kulturního dědictví původního německého obyvatelstva Jeseníků, zejména vysokohorských oblastí. Věnuje se výrazným a zapomenutým osobnostem regionu, dějinám lesnictví či protikomunistickému odporu. Působí jako etnograf ve Vlastivědném muzeu Jesenícka.

» matejmatela@seznam.cz

František Hoplíček, malíř pod pěti kruhy a hokejový apoštol

MILOSLAV JANČÍK

Úspěšný malíř, sportovec, olympionik a milovník rodné Hané. František Hoplíček dokázal uspět ve dvou rozdílných oborech – výraznou stopu zanechal ve sportu, přitom pro mnohé byl především skvělým umělcem. Obě své záliby navíc dokázal originálně skloubit při Letních olympijských hrách 1932 v Los Angeles.

Narodil se v roce 1890 ve Zvoli do hanácké selské rodiny. Měl sestru a čtyři bratry a všichni byli velmi schopní, v rodné vsi založili místní Sokol a jako první si pořídili opravdové brusle „kanady“. Ke sportu a pohybu tedy měli velmi blízko, u Františka se navíc už od dětství projevoval velký výtvarný talent, který našel podporu i na reálném gymnáziu v Litovli. Odtud zamířil v roce 1907 do Prahy na malířskou akademii (dnešní Akademie výtvarných umění – pozn. aut.), kterou úspěšně absolvoval v roce 1912. Další výtvarné vzdělání získal na studijních pobytech ve Vídni a Antverpách. V Praze však nežil jen zdokonalováním svých malířských schopností, věnoval se také sportu, především atletice. Postupně se vypracoval v jednoho z našich nejlepších vrhačů a na špičce se udržel řadu let.

V dresu Slavie se účastnil závodů v kouli i oštěpu, jeho nejsilnější disciplínou byl ale hod diskem.

V něm se stal mistrem zemí Koruny české i ČSR v letech 1917, 1919 a 1920, k tomu dvakrát v hodu oštěpem (1917, 1919), vrhu koulí (1917) a vrhu koulí obouruč (1912). Jako první český oštěpař překonal hranici 40 metrů a v kouli držel výkonem 12,18 m český rekord 13 let. Dodnes jeho výkony můžete najít ve starých výsledcích, často však závodil pod pseudonymem Janík a ve válečném období jako Horner.

Cesta k hokeji

V zimních měsících, když atletické ovály a sektory zapadaly sněhem, si obul brusle a věnoval se hokeji. V něm byla u nás Slavia průkopníkem. Vždyť to byli právě její sportovci, kteří přivezli v roce 1909 první puk z francouzského Chamonix. Hoplíček, ač zdatný bruslař a výtečný atlet, nastupoval za Slavii často v brance.

Po ukončení studií v roce 1912 se usadil v Olomouci a začal se úspěšně prosazovat jako malíř. Inspiraci čerpal z krajiny Hané. Portrétoval její lid,

zachycoval krásu krojů a řemesel. Stal se členem významného Sdružení výtvarných umělců moravských a podílel se aktivně na společenském dění, když přispěl k založení Klubu přátel umění. Okamžitě se také zapojil do sportovních aktivit v čerstvě založeném Sportovním klubu Olomouc. A byl to právě Hoplíček, kdo nadchl kamarády z oddílu pro kanadský hokej. Při založení mužstva na podzim 1913 se ujal role hrajícího trenéra a místo do branky se postavil do útoku. Po premiérovém utkání 25. ledna 1914 v Kroměříži proti SK Haná, v němž SK Olomouc podlehl 0:1, vstřelil v olomoucké odvetě o dva týdny později jediný gól svého týmu (1:2). Tím se nesmazatelně zapsal do historie olomouckého hokeje, která se tehdy, před 110 lety, začala psát na kluzišti SK Olomouc u někdejší měšťanské střelnice.

Málokdy v těchto dobách noviny uváděly střelce branek, zde však můžeme poděkovat redaktorovi *Pozoru* Josefu Friedlovi, který ve svém referátu z utkání označil Hoplíčka za střelce nepřímo a ve svém knižním vzpomínání *Kulatá velmoc* ho pak uvedl jmenovitě.

Z fronty zpátky na led

Dva souboje s SK Haná v roce 1914 úspěšně otevřely historii olomouckého hokeje, další zápisy do statistik odehraných zápasů ale nepřibývaly. Důvod, proč hokejová klání umlkla, je nasnadě – Gavrilo Princip v červnu 1914 v Sarajevu spáchal atentát na Františka Ferdinanda d'Este a jeho manželku Žofii Chotkovou, čímž spustil první světovou válku. A ta nejen že přerušila spolkovou a sportovní činnost, ale také odvedla řadu hráčů na frontu. Mezi nimi i eso a hrajícího trenera SK Olomouc Františka Hoplíčka, který se v srpnu 1914 zúčastnil bojů u Krašniku a Lublinu. Vojáky i válečnými výjevy se nechal inspirovat také

ve své výtvarné tvorbě. Když začátkem roku 1917 obnovovalo hokejové mužstvo SK Olomouc svou činnost, hlásil se z původní sestavy jediný člen – právě Hoplíček. Zbytek tvořili studenti, kterým hokej učaroval. Prvního soupeře hledali ve známých vodách, ovšem SK Haná vlivem válečných událostí nebyl schopen obnovit činnost, a tak tento hybatel moravského sportu předválečné éry zanikl.

Náhradou více než důstojnou se stala pro SK Olomouc účast na turnaji Slavie v Praze a můžeme dovozovat, že ji zařídil díky svým kontaktům v pražském klubu právě Hoplíček. V olomouckém tisku byl premiérový start v matičce Praze vyhlášen s velkým očekáváním. Nebylo běžné, aby moravská mužstva jezdila do Prahy, kde se navíc o nějakých hokejových pokusech v Markrabství moravském sotva vědělo. *„Vítáme tento projev podnikavosti i obětavosti olomouckého klubu i nadšeného jeho mužstva, které věru zasluhuje, aby mu byla poskytnuta příležitost ukázati, čeho dosáhlo ve svém ústraní i aby získalo zkušeností, na nichž by mohlo dále budovati,“* psaly *Národní listy*.

Vzhůru do Prahy

Turnaj se uskutečnil 2. února 1917 na kluzišti Slavie na Letné za devítistupňového mrazu a účast hostů z Moravy provázelo velké očekávání. *„O Olomouckých se dozvídáme, že jsou celkem velmi dobrým mužstvem, jenž pilným trainingem si osvojil dobrou toušovou techniku a jehož hráči vynikají jako rychlí a obratní bruslaři,“* slibovaly *Národní listy*. Slavia však ukázala, že kvalita její hry je mnohem vyšší a Olomouc porazila jasně 10:1. *„Je pochopitelné, že Moravané byli svými zkušenostmi za svými odpůrci, vpravili se však brzo do nové a těžké úlohy a vzdorovali podle svých sil s uznání hodnou energií. Zápas ten byl hrou exhibiční a zajisté, že bude mít dobrý vliv na zlepšení*

hry hostí. V mužstvu Olomouce vynikli brankář, pak Horner (Hoplíček) a levé křídlo Aleš,“ stálo v tisku. Je dobré vzít v úvahu, že pro většinu olomouckých hokejistů to nebyla jen premiéra herní, ale s výjimkou Hoplíčka mohli vůbec poprvé v životě spatřit řádný hokejový zápas.

Ještě však bylo ve hře druhé místo, o něž stál také oddíl pražských Němců Deutsche Sportbrüder. *„Byl to nesporně nejzajímavější zápas, plný vzrušujících momentů. Olomouc šel do boje s pevnou vůlí a nadšením a snažil se uplatnit svoje poznatky, jichž nabyl takřka před několika minutami. A Sportbrüder, hrající chvílemi velmi ostře, snažil se zvítěziti za každou cenu. Zápas tento byl obecenstvem s napětím pozorován. Nescházelo povzbudivých výkřiků, ani projevů uznání nad výkony jednotlivých hráčů Olomouce. (...) Zajíček v brance několikrát pěkně zachraňuje a akce Hajného i populárního Hornera (Hoplíčka) jsou kvitovány od obecenstva potleskem. Konečně docíluje Slovák z centra Alešova vítězného goalu, což obcenstvo přijalo s velkým jásotem. Krátce na to hra končí,*“ napsal v referátu Josef Friedl.

SK Olomouc tedy v Praze skončil na turnaji druhý, zanechal dobrý dojem, a především dosáhl prvního vítězství ve své dosud krátké hokejové historii. Friedl ještě ve své knize *Kulatá velmoc* vzpomínal, že brankář Zajíček měl tehdy obyčejné brusle na kličku, řečené šlajfky, přitážené řemínky a k tomu chrániče holení, které mu vlastnoručně vyrobil Hoplíček.

První Olomoučan na olympiádě

Vrcholem Hoplíčkovy sportovní kariéry se však nestala ledová plocha, ale vrhačský sektor. V roce 1920 se představil na Letních olympijských hrách v Antverpách, vůbec první pro sportovce nedávno vzniklého Československa. V kvalifikaci disku

tehdy předvedl výkon 36,75 m, což na postup do šestičlenného finále bohužel nestačilo, a nakonec byl klasifikován na 13. pozici. Byla to jistě škoda, protože jeho osobní rekord 40,82 m z roku 1915 by stačil i na čtvrté místo. Tou dobou už osm let žil v metropoli Hané, kde také trénoval. Díky tomu se může pyšnit označením první olomoucký olympionik.

Nebylo to však naposledy, kdy se Hoplíčkovo jméno objevilo pod pěti kruhy. O dvanáct let později se na olympiádě v Los Angeles 1932 zúčastnil Umělecké soutěže, která byla nedílnou součástí her v letech 1912 až 1948. Hoplíček reprezentoval Československo ve výtvarném umění svým obrazem *Běžci u cíle*. Ačkoliv jeho dílo nebylo vybráno mezi vítězné, ostatně podle jakých kritérií lze kvalitativně poměřovat uměleckou hodnotu, přesto je to počin hodný zaznamenání. Stal se totiž jedním z dvaceti lidí na světě, kteří se na olympiádě představili ve sportu i v umění.

František Hoplíček byl v SK Olomouc ceněn také pro svou univerzálnost, s níž reprezentoval klubové barvy. *„V lehké atletice mimo vrhy s úspěchem běhal krátké trati a uplatňoval se i ve skocích. Mimo to byl duší hokejového týmu, výborně hrál tenis a zaskočil všude, kde bylo třeba. (...) Jako olympionik měl značné zkušenosti, ale škoda – řečníkem nebyl. Dovedl bojovat na hřišti, jako akademický malíř měl už tehdy svoje jméno, ale když jsem ho dostal jednou na přednášku o jeho zkušenostech z olympiády, domluvil jsem ji za něho sám. Dlouho mi to nemohl zapomenout. Na řečnění si Hoplíček ani jinak nepotrpěl. Nemiloval debat a schůzování, jeho živlem bylo hřiště, práce. A pracovat dovedl neúměrně, poctivě, s největší opravdovostí. Ztělesňoval v sobě povahově i způsobem života opravdového*

sportovce," vzpomínal v knize *Kulatá velmoc* novinář a sportovní činovník Josef Friedl.

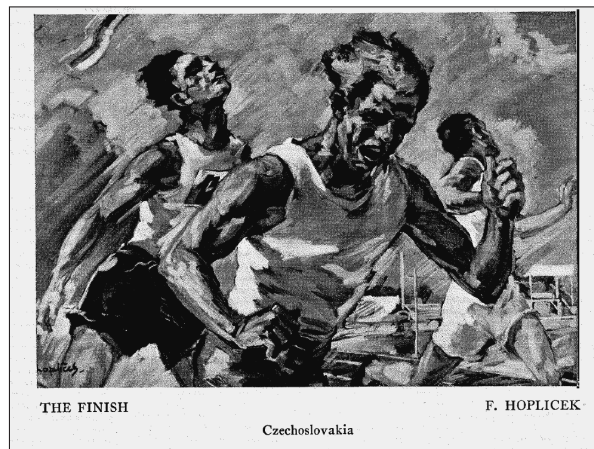
Ze života F. H.

Rok 1920 byl pro Františka Hoplíčka vedle účasti na olympiádě v Antverpách významný i v osobním životě, oženil se totiž s volyňskou Češkou Helenou Lukesleovou. Svým půvabem zaujala i sochaře Julia Pelikána, který ji umělecky ztvárnil. Ostatně oba olomoučtí umělci se přátelili celý život a významně také ovlivňovali společenské dění ve městě. Hoplíček měl svůj ateliér naproti někdejšího kina Edison v rohovém domě na Palackého č. 2. Vedle vlastní tvorby v něm provozoval i malířskou školu, kterou prošla řada později úspěšných malířů. Mimo jiné také Viktor Viklický, strýc světoznámého jazzmana a olomouckého rodáka Emila Viklického. Hodnocení umělecké tvorby Františka Hoplíčka přenechme povolanějším, snad jen dodejme, že velkou tvůrčí inspiraci čerpal také ze sportovního prostředí, což bylo tehdy v malířství ojedinělé. A promítlo se nejen do obrazu, který putoval na olympiádu v Los Angeles, ale také do řady dalších kreseb se sportovní tematikou, z nichž vzešel nespočet diplomů a dalších drobných děl. Od počátku 20. let také jeho kresby doprovázely veřejné dění v olomouckých novinách *Pozor*, ilustroval i výpravnou publikaci *20 let hanáckého sportu*, která je dodnes výjimečnou kronikou a neocenitelným pramenem.

Manželé Hoplíčkovi měli jedinou dceru Alenu a její život se zajímavě promítl i do dění v olomoucké společnosti. Provdala se totiž za Evžena Andra, jenž byl synem Josefa Andra, majitele sítě obchodních domů ASO a mecenáše SK Olomouc ASO. Nebyl to však život v luxusu, který jí sudičky

František Hoplíček. Zdroj: Olympedia.org.

Hoplíčekův obraz *Běžci u cíle*, 1932. Zdroj: Xth Olympiad Los Angeles 1932 – Catalogue of Comention and Exhibition of Art.

dopřály. Alena se svým mužem a jeho rodinou sdílela osud nepřátel totalitního režimu. Byl jim vyvlastněn majetek a Evžena zavřeli do vězení. Dokonce museli Olomouc i se synem Evženem mladším a dcerou Marianou opustit. Byli vystěhováni do Dlouhé Loučky, kterou později vyměnili za Karlovy Vary.

Předčasný odchod

Toho už se František Hoplíček nedožil, významný hanácký malíř a skvělý sportovec odešel příliš brzy. Když v dubnu 1946 podlehl rakovině, nebylo mu ještě ani 56 let. Rok po smrti připomenul jeho odkaz další významný rodák ze Zvole, Ctirad Lolek. Citoval v něm i z dopisu na rozloučenou, který nemocný František Hoplíček sepsal před smrtí.

„Loučím se se svým drahým rodným krajem a drahou mou Hanou i všemi těmi, kteří mi rozuměli, také však s těmi, kteří mi rozumět nechtěli. Mým přáním bylo, aby z mé ruky vycházelo dílo cílevědomé, dobře uvážené hodnotné dílo umělecké, věnované rodné zemi moravské. Oral-li jsem brázdu na Hané, konal jsem tak rád, zvláště když jsem mohl zapojit do výtvarného dění všechny poznatky malířské kultury. Chtěl jsem poctivé umění naše, se světovou orientací, nikdy jsem však nepřistoupil na kompromisy. Chtěl

jsem žít pro sebe, vlast i národ, leč nebude mi toho už dlouho dopřáno. Nemohu dál, jsem příliš slab a všechny úvahy jsou marné, když nemoc se šíří a „Někdo“ mne volá tam, kde se snad jednou všichni shledáme...“

Jeho ostatky byly uloženy do rodinného hrobu ve Zvoli. Hřbitov leží u kostela Neposkvrněného početí Panny Marie, který někteří znáte, aniž to možná tušíte. Kdykoliv jedete z Mohelnice do Zábřehu, svítí ze Zvole krásně modrá fasáda kostela se štíhlou věží do veliké dálky. Až tedy, můj příběh milující čtenáři, budeš příště cestovat z Hané do Jeseníků, vzpomeň si na Františka Hoplíčka, který rodný kraj miloval i maloval a také pro jeho čest a slávu sbíral sportovní úspěchy.

Noticka pod čarou

František Hoplíček by si zasloužil v Olomouci důstojnou připomínku. Ať už jako ceněný malíř moravského významu, nebo coby vrcholový sportovec, který přivedl hokej do metropole Hané a stal se prvním olomouckým olympionikem. Snad přijde čas, až se budou hledat jména pro nově postavené ulice. Jeho velký přítel a sochař Julius Pelikán už tady tu svou má.

Miloslav Jančík (* 1978), absolvent PŘF UP v Olomouci, od roku 2003 působil v řadě olomouckých regionálních redakcí, včetně desetileté éry v *MF Dnes*. Milovník a oprašovatel zapomenutých příběhů z Hané, autor webu www.cistycas.cz.

» milda.jancik@gmail.com

Alois Musil, kněz, objevitel a arabista

Jindřich Garčic

Z knihy *Tajemná Amra*, Praha 1932:
„Můj zrak utkvěl na obrazu smrti. Nade dveřmi je vymalována žena, lkající nad mrtvolou zahalenou v rubáši. Severní stěnou této místnosti vedou dveře do druhé, podobné. Je celá pomalována veselými obrazy ze života. Třetí místnost je vysoká, vzdušná, kopulí věnčená. Prohlédnuv tuto část zámečku, vrátil jsem se do hlavní síně třílodní a nakoukl do temných pokojků, zakončujících pravou a levou loď.“

Takto popisuje Alois Musil svůj životní objev pouštního paláce Quseir Amra (Jordánsko). Palác vznikl na počátku 8. století za vlády chalífa Al-Valída II. Byl pevností s posádkou, ale současně palác využívali jako místo odpočinku chalífové umajjovské dynastie, první dynastie vládců rozsáhlého feudálního státu zahrnujícího území od povodí řeky Indu po Atlantický oceán, od Jemenu po Kavkaz, který existoval v rozmezí let 661–750. V paláci se dochovala přijímací hala, lázeňské místnosti a jejich nástěnná malířská výzdoba. Námětem maleb jsou figurální motivy, zvířata, lovecké scény, na klenbě se dochovalo znázornění zvěrokruhu.

K paláci byl Alois Musil přiveden svými arabskými průvodci v roce 1898. Již od konce roku 1895 pobýval na studijním pobytu na školách v Jeruzalémě (L'École biblique) a v Bejrútu (jezuitská Universitě St. Joseph). Finančně jeho pobyt zpočátku zajišťovalo arcibiskupství olomoucké, o něco později, když arcibiskupství svou finanční podporu zastavilo, získal Alois Musil díky F. L. Riegrovi finanční podporu České akademie věd a umění v Praze a také z Vídeňské univerzity.

Dá se říci, že tak „objevil“ zámek v Amře pro západní kulturu. Ale prezentace objevu se neobešla bez komplikací. Ne všichni jeho slovnímu popisu památky věřili. Objev maleb byl totiž v rozporu s rozšířeným názorem, že islám zakazuje výtvarný projev popisující vizuální podobu okolního světa. Některými byl Alois Musil označován za podvodníka. Aby se očistil, vrátil se po dvou letech znovu do paláce, tentokrát i s fotoaparátem. Sám o tom píše:

„Maně se mně vynořily události mé první návštěvy a utrpení, jaké mne způsobila zpráva, kterou jsem o zámečku podal. S jakými obtížemi jsem se do něho

vypravil po druhé! Bylo nutno, abych přinesl fotografie; vždyť mým slovům mnozí nechtěli věřit. Potřeboval jsem času....

...Dal jsem se hned do práce, abych na plotnu zachytil kdejaký obraz. Nebylo to snadné. Neměl jsem vhodného stojanu a hodně potu jsem vycedil, než jsem svůj přístroj náležitě umístil. Jak se slunce snižovalo, načrtával jsem plánek stavby...

...Přinesl jsem z Amry na 120 fotografií. Ty potvrdily mou zprávu a přelud se stal skutečností.

Odborníci uznali, že zámeček Amra je jedinečným na světě. Vídeňská akademie věd rozhodla, že o něm vydá velké dílo. Obrazy měly být přesně omalovány a mne uloženo, abych se s malířem vydal do Amry.“ (Tajemná Amra, Praha 1932)

Tímto malířem byl akademický malíř Alfons Leopold Mielich (1863–1929), který v roce 1901 pořídil kopie maleb. V roce 1907 vychází Musilovi německy ve Vídni kniha o jeho objevu. Knihu nazval prostě *Kusej Amra*. Pouštní palác a jeho

Podoba Aloise Musila jako arabského bojovníka z období jeho prvních cest mezi Araby. Zdroj: fotografie zhotovena z vyobrazení na www.idnes.cz/zpravy/domaci/alois-musil-profil-vyroci-islam-muslimove-arabie-beduini-amra-orient.A180416_211558_domaci_jj/foto/JJ742302_AM_atelier.jpg.

Pohled na palác Qusayr Amra. Zdroj: www.upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/17/Qusayr_Amra.jpg.

malby jsou oceňovány i v dnešní době. Svědčí o tom skutečnost, že palác je od roku 1985 památkou zapsanou na seznamu UNESCO.

Život Aloise Musila byl spjat, alespoň v určitých údobích, s Olomoucí. V letech 1887–1891 zde studoval teologii. V Olomouci byl také po ukončení studia vysvěcen na kněze. Poté byl poslán jako učitel náboženství a pomocný kněz do Moravské Ostravy, kde se také seznámil v červnu roku 1894 při jeho návštěvě Ostravy s Františkem Ladislavem Riegrem (1818–1903). V roce 1895 získal na olomoucké fakultě doktorát teologie. O sedm let později, v roce 1902, byl Alois Musil jmenován mimořádným a roku 1904 řádným profesorem na

bohoslovecké fakultě v Olomouci, na které vyučoval do roku 1908. Potom odešel do Vídně.

Během svého působení v Olomouci současně prezentoval své objevy v jordánské Amře a postupně získal i uznání odborné veřejnosti. Nicméně, na olomouckou bohosloveckou fakultu nepřichází Musil jako znalec arabského světa, ale jako profesor biblických studií Starého zákona a východních jazyků. Proto také ve stejném roce, kdy vychází ve Vídni jeho kniha věnovaná objevu pouštního paláce Quseir Amra, vydává v Olomouci i knihu věcných poznámek k učebnici dějin Starého zákona s názvem *Po stopách Starého zákona*, a ještě dva roky předtím, v roce 1905, publikaci

s titulem *Od stvoření do potopy* – čili texty úzce související s předmětem jeho výuky na olomoucké bohoslovecké fakultě. Od roku 1909 působil Alois Musil ve Vídni, kde vyučoval na tamní bohoslovecké fakultě. S hlavním městem rakousko-uherské monarchie byl spjat jeho život před první světovou válkou. Do Olomouce si z Vídně, ve které žil, jen odskakoval. V letech 1908–1912 také uskutečnil několik cest do Palestiny, Sýrie a Iráku.

Tyto cesty měly poznávací a vědecký charakter (topografický výzkum, etnografie, studium archeo-

logických památek atd.). Alois Musil patřil ve Vídni k velmi vlivným lidem. Měl především blízko k budoucímu císaři Karlovi, byl zpovědníkem jeho manželky Zity. Po jeho nástupu na trůn v roce 1916 měl ovlivňovat celou řadu Karlových rozhodnutí, např. jeho snahu o uzavření separátního míru během první světové války, udělení amnestie českým politikům Kramářovi a Rašínovi atd.

Musilovy cesty do ciziny realizované během první světové války již neměly výhradně poznávací charakter. V roce 1914 a v roce 1917 sledovaly

Pohled na malířskou výzdobu lázní. Zdroj: whc.unesco.org/en/list/327.

jiné než poznávací cíle. Měly především politický charakter. Alois Musil měl na nich získat Turecku, které stálo během války na straně Rakousko-Uherska a Německa, podporu arabských kmenů. Jeho snaha ale nebyla úspěšná.

Do arabského světa vycestoval celkem osmkrát, naposledy v roce 1917. Pobyt mezi Araby popisuje ve svých literárních dílech. V nich vystupuje pod jménem, kterým ho oslovovali Arabové, Musá, což je arabská obdoba jeho jména Musil, ale také arabská podoba jména Mojžíš. Dokázal si získat důvěru příslušníků arabských kmenů, a to nejen díky své jazykové vybavenosti, ale také svou schopností přijmout jejich způsob života a snášet útrapy, které pro Evropana život přinášel: „*Na umývání nebylo vody. Potili jsme se, prach, který pokrýval hlavní síň, místý na dlani se zvedal, sedal na nás, takže jsme byli nejen ve tváři, nýbrž po celém těle polepeni vrstvou tmavé šedé špíny,*“ píše například o svém pobytu v Amře.

Po zániku Rakouska-Uherska odešel Musil z Vídně do Prahy. Jeho přesídlení ale vzbudilo v Čechách negativní ohlasy. Byl mu především vytýkán předchozí přátelský vztah s představiteli bývalé monarchie. Jenže Musil byl podporován

československým prezidentem T. G. Masarykem, se kterým se poprvé setkal již v roce 1889, a byl jím nakonec v roce 1920 jmenován profesorem pro vědy východní a arabštinu na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy. Na ní působil až do roku 1938. Výukou se však jeho činnost ani zdaleka nevyčerpala. Podílel se na založení pražského Orientálního ústavu, vydával v češtině své cestopisy, psal dobrodružné knihy pro mládež odehrávající se v arabském světě a publikoval odborné práce.

Ve dvacátých letech navštívil několikrát New York. Zde vydal v angličtině šestidílné *Oriental Explorations and Studies* (Orientální výzkumy a studie), které obsahují poznatky z jeho cest.

Doma, v Československu, vydával knižní řadu nazvanou *Dnešní Orient*, popisující soudobý vývoj některých zemí Orientu (např. Etiopie, Iránu, Iráku, Palestiny, Sýrie atd.). Během života získal řadu mezinárodních ocenění, například v roce 1928 Zlatou medaili Charlese P. Dalého. Dosáhl uznání i ze strany církve, v roce 1933 byl jmenován konzistorním radou, tj. členem poradního sboru arcibiskupa pražského. Po odchodu do důchodu žil na svém statku v Otrybech (u Českého Šternberka) a tam také v roce 1944 zemřel.

Jindřich Garčic (* 1950) vystudoval obory teorie a dějiny výtvarného umění a pedagogiku dospělých na FF UP v Olomouci. V popředí jeho odborného zájmu je především problematika kulturních tradic a kulturní změny. Je autorem či spoluautorem několika publikací.

» Jin.Gar@seznam.cz

Nález pozůstalosti připomněl osudy zapomenutého světoběžníka Bohumila Pospíšila

V první republice patřil Bohumil Pospíšil ke známým československým cestovatelům, na dobrodružném putování kolem světa strávil pět let a napsal o tom množství poutavých článků a knih. Když se však odstěhoval na Nový Zéland, jeho stopy mizí. Až díky nedávnému objevu jeho pozůstalosti, obsahující stovky fotografií a zápisků, můžeme podhalit podrobnosti z dobrodružných výprav tohoto téměř zapomenutého světoběžníka. Dokumentaci z Pospíšilových cest zpracovává historik Martin Nekola.

Pane doktore, jméno přerovského rodáka Bohumila Pospíšila se do širšího povědomí dostalo teprve v nedávné době. Můžete ho čtenářům krátce představit?

Bohumil Pospíšil byl velmi zajímavá postava. Cestovatel, dobrodruh, světoběžník, který jako mladík vyrazil na pětiletou cestu kolem světa, přičemž mnoho etap jeho života zůstává obeštrěno tajemstvím. Víme například, že v letech

→ Bohumil Pospíšil. Zdroj: Martin Nekola.

1920–1921 pobýval v Rusku zmítaném občanskou válkou a byl držen bolševiky v zajateckém táboře, ale co tam dělal nebo jak se dostal zpátky do Československa, to se dosud nepodařilo vypátrat.

Co ho vlastně vedlo k tomu, že ve svých 24 letech vyrazil jen s batohem na zádech na tak dlouhou expedici?

Na cestu se vydal spolu se svým přítelem z dětství Josefem Hüblem, také původem z Přerova. Myslím, že reagovali na mezinárodní výzvu, která se objevila v mnoha novinách, že kdo urazí za nejkratší dobu 100 000 mil, vyhraje nějakou finanční částku. Asi to chtěli zkusit...

Měl vůbec připraven plán expedice, nebo to vždy záleželo na aktuálním rozhodnutí?

Trasa se často měnila. Záleželo na různých okolnostech. Od počasí a bezpečnostní situace po momentální finanční situaci.

Jakým způsobem cestoval? Neměl žádné sponzory ani mnoho vlastních prostředků... Peníze si tedy vydělával cestou?

To je další neznámá. Pospíšil s Hüblem za sebou určitě neměli žádného movitého mecenáše. Něco si hradili sami, něco v průběhu cesty vydělali články a přednáškami. Například v Číně měli štěstí, že se zalíbili nejvyšším místům tehdejší vládnoucí strany Kuomintang, byli všude

Cestovatel při své návštěvě Saúdské Arábie v roce 1934. Zdroj: Martin Nekola.

váženými hosty a měli tak mimo jiné lístky na první vlakovou třídu úplně zdarma.

Pospíšil ovládal esperanto. Znal i jiné jazyky?

V jeho pozůstalosti je spousta bločků, do nichž si foneticky vypisoval slova v nejrůznějších jazycích. Snažil se vždy ovládnout alespoň základní zdvořilostní fráze a číslovky. Mluvil i rusky a samozřejmě anglicky.

Bali. Zdroj: Martin Nekola.

První expedice trvala pět let (1926–1931). Které země za tu dobu navštívil a dá se odhadnout, kolik kilometrů urazil?

Pospíšil s Hüblem se v průběhu cesty rozdělili. Druhý jmenovaný se usadil v severní Číně, kde si vzal za manželku ruskou emigrantku. Pospíšil pokračoval dál po jihovýchodní Asii, do Austrálie a na Nový Zéland, kde výpravu oficiálně zakončil, domnívám se, že úspěšně, kdy skutečně zdolal na začátku vytyčených 100 000 mil.

Dá se určit, která země na něj nejvíce zapůsobila a zanechala v něm nejhlubší stopu?

Za těch pět let projel desítkami zemí. Bezpochyby nejvíce času strávil v Číně. Navštívil čtrnáct jejích regionů plus Tchaj-wan, třikrát třeba pobýval v Šanghaji, která mu učarovala svým kosmopolitním duchem. O Říši středu ostatně napsal jeden ze svých dvou samostatných cestopisů – *Čínou za revolučního varu*. Kniha vyšla v Praze v roce 1935.

Po svém návratu byl „cestovatelskou celebritou“. O jeho poznatky z cest musel být mezi odbornou i laickou veřejností velký zájem...

Zájem byl obrovský, do Prahy se vrátil v létě 1931 a hned v září měl ve Veletržním paláci v rámci Vzorových veletrhů velkou výstavu fotografií. Pak často přednášel a psal o svých dobrodružstvích články do novin nebo časopisů.

Expedice ho zavedla až na Nový Zéland, kde se oženil. Domů se vrátil i s novou manželkou, dlouho zde však nepobyli...

Ano, manželce Elizabeth se v Praze nelíbilo a tlačila na něj, aby se vrátili na Nový Zéland. Po třech letech tedy znovu zvedl kotvy...

V roce 1935 vyrazil na další cesty a již se nevrátil. Zemřel na Novém Zélandu v roce 1974 a jeho jméno bylo až do náhodného nálezu pozůstalosti téměř zapomenuto. Je možné, že o svých dobrodružstvích mlčel a že o minulosti svého dědečka nevěděla ani vnučata?

Přesně tak. Vnuk Ashley, který mi celou náhodně objevenou Pospíšilovu pozůstalost věnoval, se nikdy nedozvěděl nic ani o dědečkově dětství a mládí v Československu, ani o jeho výpravách. Přerovský světoběžník tuto část své minulosti z nějakého důvodu obehnal hradbou mlčení. O to více fascinující je, že všechny materiály máme po padesáti letech od Pospíšilovy smrti opět k dispozici.

Co všechno pozůstalost obsahovala?

Především stovky unikátních fotografií, deníků, poznámkových bloků, dopisů, výstřižky článků a další historické fragmenty.

Kromě osudu Bohumila Pospíšila se snažíte přiblížit životní příběhy i dalších českých a slovenských krajanů ve světě, a to prostřednictvím projektu The Czechoslovak Talks. Jak tento projekt funguje?

Velmi jednoduše. Zkrátka se snažíme sbírat inspirativní životní příběhy Čechů v zahraničí dosud žijících nebo už dávno zemřelých, protože tito lidé dokázali neuvěřitelné věci, prosadili se v obchodě, umění, vědě či sportu, a my o nich skoro nic nevíme. Proto projekt cílí zejména na studenty a mlad-

ší generaci, kteří by je měli vnímat jako zdroj inspirace. Ústřední poselství zní: když jste pracovití, máte nějakou ideu, chcete něčeho dosáhnout a ve správný čas narazíte na správné lidi, úspěch se musí zákonitě dostavit. A ty desítky zpracovaných příběhů jsou jasným důkazem.

Kdo může zveřejnit svůj životní příběh? Ověřujete si pravdivost uveřejněných informací?

Víceméně kdokoliv, kdo žil nebo žije v zahraničí. Když se podíváte na naše webové stránky www.czechoslovaktalks.com, vidíte, že každý příběh je psán ich formou, nemá více jak 1 200 slov a pro zpestření je doplněn několika fotografiemi. Abychom učinili téma ještě atraktivnějším, máme také instagramový profil „czechoslovak_talks“, kam umísťujeme aktuální novinky, a publikovali jsme i tři komiksové knihy. Další se chystají.

Zaznamenala jsem, že jsou na stránkách projektu uveřejněny i životní příběhy dalších rodáků z Olomouckého kraje. Jste s nimi v kontaktu?

S někým ano. Snad mohu prozradit, že jsme tento rozhovor vedli na dálku, neboť jsem zrovna pobýval v Austrálii. V Melbourne jsem měl přednášku pro krajanů a někteří hned hrdě hlásili, že jsou z Hané. Tak si počkejte, mám dojem, že další olomoučtí patrioti přibudou na webu Czechoslovak Talks velmi záhy.

Michaela Heloňová

Teolog a kardinál

FRANTIŠEK VŠETIČKA

Existuje početná literatura zabývající se přechodem tvorby Milana Kundery z českého jazyka na jazyk francouzský. Poměrně podrobně je srovnáváno jeho české období s obdobím francouzským. Tato změna se považuje za unikum. V naší kultuře to však není případ ojedinělý, ba naopak mu předcházelo několik případů a proměn podobných. Ne však ve sféře beletristické, ale odborné (viz případ René Welleka a Romana Jakobsona). V jiné oblasti, dosti odlišné, případ Tomáše Špidlíka (1919–2010).

Tomáš Špidlík se narodil v Boskovicích, kde také vystudoval gymnázium. Maturoval roku 1938 a začal studovat češtinu a latinu na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Na začátku okupace Němci vysoké školy uzavřeli. Špidlík tehdy vstoupil do jezuitského řádu, absolvoval noviciát v Benešově a posléze na Velehradě. Roku 1946 byl poslán na studia teologie do holandského Maastrichtu, což znamenalo v jeho životě podstatný zlom. Až do pádu komunismu žil totiž mimo české prostředí, což významným způsobem ovlivnilo jeho myšlení a práci. Roku 1951 začal studovat na Papežském východním institutu v Římě

Sarkofág kardinála Špidlíka ve velehradské bazilice. Zdroj: www.abczech.cz.

spiritualitu křesťanského Východu. V tomto oboru získal nejen doktorát a profesuru, ale tento obor se stal jeho stěžejním odborným zájmem. Mystickou východní teologii na Papežském východním institutu nejen přednášel, ale stala se postupně těžištěm jeho díla. Roku 2003 jej papež Jan Pavel II. jmenoval v den sv. Václava kardinálem.

Špidlíkovo dílo je neobyčejně rozsáhlé, zahrnuje řadu knih, článků a přednášek. V jeho popředí v souvislosti se zmíněným oborem stojí pětice publikací. Především *Spiritualita křesťanského Východu*, jež je rozvržena do čtyř knih (I. Systematická příručka, II. Modlitba, III. Ruská idea a IV. Mnišství), a *Ruští mystici*. Posledně jmenovaná publikace shr-

nuje mnohé, co podrobně, někdy velmi podrobně, bylo řečeno v uvedené tetralogii. Kniha *Ruští mystici* vedle monografických kapitol (*Josef Volokolamský, Nil Sorský, Teofan Zatvornik*) obsahuje kapitoly obecnějšího rázu, z nichž nejpozoruhodnější jsou kapitoly *Svatá knížata a Jurodiví – blázni pro Krista*. Zvláštnost první z nich spočívá v osobitě tématu – jedná totiž o tom, jakou podobu dostalo západní rytířství v ruském prostředí. Ruští jurodiví jsou projevem doby, kdy se moskevský stát na sklonku 16. století odklonil od humanistického Západu a filozoficky platonizujícího Řecka. Výklad spirituality je pak doveden až ke Gogolovi, Čaadajevovi, Bělinskému, Dostojevskému a Solovjovovi. Publikace má zároveň antologický charakter, charakteristiky jednotlivých reformátorů a myslitelů jsou totiž

← Kardinál Tomáš Špidlík. Zdroj: www.abczech.cz.

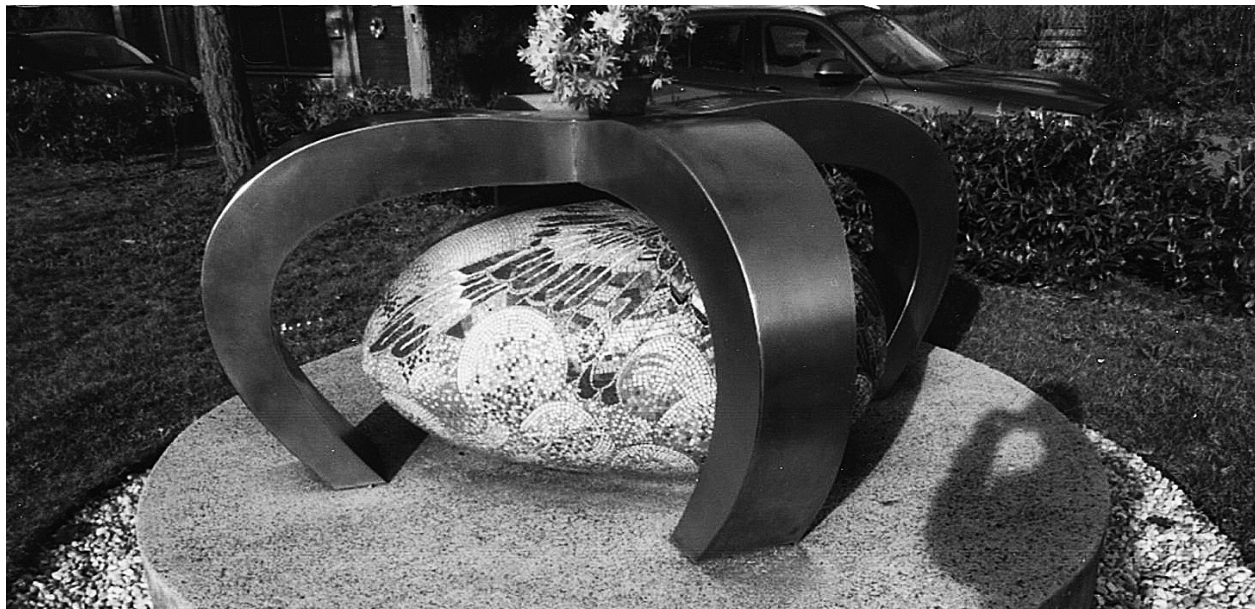
někdy doprovázeny i obsáhlejšími ukázkami jejich myšlení.

V *Ruské ideji*, což je název, který si Špidlík vypůjčil od Nikolaje Berďajeva, upoutávají zase ty stránky, na nichž autor píše o kráse, přesněji řečeno, co o kráse řekli ruští myslitelé. Špidlík začíná Vladimírem Solovjovem a jeho názorem, že krása je spjata s průzračností (Solovjov má na mysli zejména průzračnost ikon). Na dalších autor pojednává o vztahu krásy a dobra a krásy a pravdy. V obou případech vychází z Pavla Florenského. Špidlíkova *Ruská idea* má pochopitelně podstatně širší záběr, pasus o kráse je však nadále aktuální.

Předním znakem Špidlíkových děl je jejich srozumitelnost, byť často promlouvají o odtažitých problémech. Je třeba to vyzvednout právě v dnešní

době, kdy je odborná literatura zaplavována výrazy z anglosaské sféry. Srozumitelnost je patrně dána i tím, že autor monografie o Řehoři Naziánském se bez omezení pohyboval v řadě jazyků, pluralismus jej vedl k jednotné čistotě. Nutno ovšem dodat, že čeština jeho spisů je povětšinou češtinou jeho překladatelů. *Ruští mystici* byli přeloženi z italštiny a ruštiny, z francouzštiny pak tři svazky *Spirituality křesťanského Východu*, *Sofiologie Bazila Velikého* a *Řehoř Naziánský*.

Špidlíkovy jazykové znalosti byly bohaté, svědectví o tom podává Michal Altrichter v drobném, ale výstižném spisku *Otec Špidlík mezi námi*: „T. Špidlík hovořil gramaticky přesně nejen ve světových jazycích (italsky, francouzsky, anglicky, německy, španělsky) a k tomu korektně holandsky, ale i v jazycích

Památník v Boskovicích. Zdroj: autor článku.

slovanských (rusky, ukrajinsky a slovinsky), a to zase nejen ‚konvergentně panslovansky‘; a kromě toho ‚jako svůj rodný jazyk‘ ovládal latinu s řečtinou (v latině bravurně i hovořil). Kromě hebrejských textů četl v syrštině církevní otce. Velmi pečlivě znal staroslověňštinu.“

Spiritualita a mystika křesťanského Východu byla Špidlíkovi tak blízká, že se s ní v mnoha případech přímo ztotožnil. Teologické povýšil nad historické. V *Ruských mysticích* se např. zmiňuje o kyjevské kněžně Olze jako o první z ruských panovníků, kteří přijali křesťanství. Před přijetím křtu však „nechává udušením v parní lázni zemřít delegaci Drevljanů, kteří zabili jejího manžela, a nechala zmasakrovat dalších pět tisíc, které pozvala na slavnost, a potom nechala mimo jiné vypálit jejich město“. Špidlík k tomu dodává: „Ale díky Božímu vyvolení si je Bůh vybral, aby byli prvotinami ‚nového křesťanského lidu‘!“ Autor používá plurálu, neboť má na mysli nejen Olgu, ale také Vladimira, kterého jednou označuje za vnuka, jindy za syna. Opravdu si tuto hrůznou vražednici vybral Bůh? Neučinil tak synod ruské pravoslavné církve? U Špidlíka se často

sváří teologické s historickým, teologické zatlačuje historické. A historické nám praví, že tyto Olžiny metody přejali jak Stalin, tak Putin.

Po pádu komunismu Tomáš Špidlík několikrát navštívil české země, zejména Velehrad a Olomouc, jejichž nakladatelství Refugium se ujalo vydávání jeho spisů i jeho rozsáhlé bibliografie, kterou pořídil Pavel Ambros.

V *Ruské ideji* se nachází kapitola *Mystika srdce*, v systematické příručce *Spirituality křesťanského Východu* kapitoly *Srdce* a *Stráž srdce*, po revoluci vyšla v pražském Vyšehradu Špidlíkova kniha *Důvody srdce*. Uvedené souvislosti si velmi dobře uvědomila sochařka Magdaléna Roztočilová, která je autorkou kardinálova památníku v Boskovicích, jenž má srdcovitý tvar. Nachází se v Bělské ulici poblíž knězova rodného domu. Budoucí teolog se narodil 17. prosince 1919 v Bělské ulici 10/836. Na místním gymnáziu na Palackého náměstí, na němž maturoval, mu sice na budovu dali pamětní desku, ale opomněli se pochlubit, že je absolventem tohoto ústavu. Zemřel 16. dubna 2010 v Římě, pochován je ve velehradské bazilice v sarkofágu za hlavním oltářem.

František Všeticka (* 1932) je literární teoretik, beletrista a překladatel. Zabývá se převážně českou, slovenskou a ruskou literaturou, ponejvíce její poetikou. Odbornou práci vyvažuje prací beletristickou a překladatelskou.

» fvseticka@seznam.cz

František Přidal, příběh hanáckého faráře v daleké Americe

MARTIN KAŠPAR

V dřívějších dobách bylo v rodinách zvykem, že minimálně jeden ze synů studoval na faráře. Takových případů je v regionální historii velké množství. Z Vojnic je znám prelát Jan Pospíšil, jehož působení je svázáno hlavně s Bzencem, za vzpomínku stojí i bratři Jan a Josef Kašparovi. Jan působil jako kněz na mnoha místech, ale zakotvil v Lošticích, kde zůstal nejdéle, Josef se věnoval hlavně pedagogické činnosti, ale farářem byl též. Nesmíme zapomenout ani na Františka Běhala, faráře v Brankách, nebo Josefa Strídu, faráře vrahovického. Vyskytuje se tu i jméno faráře Františka Přidala, který doputoval až na americký kontinent.

Vesnice Vojnice leží nedaleko Olomouce západním směrem, vesnice je to malá, ale její historie je velmi bohatá. Na návsi zaujme kaple sv. Cyrila a Metoděje, rozměrově připomínající spíše kostel, kterou si místní postavili na konci 19. století. Kolem Vojnic se nenachází žádný les, vesnice však je obklopena hektary té nejurodnější půdy. Místní se tak živili hlavně zemědělstvím, po několik staletí tu máme doloženo mnoho selských rodů, které navazují na práci svých

Pohřeb Františka Přídala. Zdroj: texashistory.unt.edu.

předků, i když doba se změnila, a tak už se na pole nevyjíždí s dobytkem.

Samotná vesnice neměla nikdy vlastní školu a spadala pod farnost Těšetice, kdy propojení těchto dvou vesnic bylo vždy významné ve všech oblastech lidské činnosti.

Rod Přídalů se ve Vojnicích vyskytuje na gruntě č. p. 35 od roku 1695, dnes tu najdeme devět generací této rodiny, ale v jiných místech žijí i generace další. Přídalovi bývají uváděni jako třičtvrtělánici, v roce 1789 máme uváděnou rozlohu polí patřících ke gruntu 17 ha, v roce 1820 máme doloženo, že Přídalův grunt měl dvě světnice a dvě komory.

Majetkově tento grunt patřil pod olomouckou kapitolu. Přídalové se účastnili všeho dění na vesnici,

← František Přídál v roce 1890, Granger, Texas. Zdroj: <https://digital.utsa.edu>.

byli členy okrašlovacího spolku, najdeme je mezi zakladateli hasičského sboru a také byli aktivní v čtenářském spolku Pokrok.

František Přídál se narodil 14. 6. 1868 v Ohnicích, což byl tehdejší název Vojnic, v č. p. 35 Františkovi a Marianě Přídalovým. Františka nechali pokřtít ještě téhož dne v těšetickém farním kostele sv. Petra a Pavla. Pokřtěn byl kooperátorem Rudolfem Lukešem a za kmotry mu byli Josef Přídál, rolník z Hřebčína (dnešní Řepčín), a jeho žena Mariana. František byl druhým potomkem ze sedmi dětí.

Po absolvování těšetické obecné školy studoval na olomouckém gymnáziu a následně na americké koleji v belgické Lovani. Na kněze byl vysvěcen 29. 7. 1893 v Lovani. Po studiích působil od roku 1902 jako farář v Granger v Texasu, nedaleko Austinu, hlavního města státu Texas ve Spojených státech amerických.

Granger bylo město, kde působila silná česká a moravská komunita. Své vzpomínky z Texasu popsala sestra Františka Přídala v knížce *Vojnice, čítanka hanácké dědiny*. Za působení faráře Přídala došlo v Granger k rozšíření školy a také k výstavbě nového kostela i domu pro řeholnice.

Pod správou faráře Františka Přídala kostel rostl a prosperoval. Jak se počet členů sboru zvyšoval, byly ke staré školní budově přidány tři místnosti, postavené za sedm set dolarů. V roce 1912 bylo nutné postavit novou školní budovu, dvoupatrovou rámovou konstrukci se čtyřmi učebnami v přízemí a velkým farním sálem ve druhém patře. Horní patro bylo totiž využíváno jako místo setkávání mnoha vzniklých farních organizací i jako místo pro různé farní slavnosti. V tomto období kulturního růstu komunity se zde pravidelně hrála i divadelní představení v českém jazyce.

Řeholnice, sestry Boží Prozřetelnosti, se věnovaly dětem z farnosti. Většina sester byla zběhlá v českém jazyce. První mše sloužená v přeplněném novém kostele se konala na Štědrý den roku 1916. Formální vysvěcení se konalo 24. dubna 1917 a provedl je biskup Gallagher z Galvestonu. Český projev při této slavnostní příležitosti prorocky pronesl farář John Vaníček z Fayetteville, který o necelých deset let později převzal pastorační práve této farnosti a provedl ji dlouhým obdobím růstu a prosperity.

František Přídala se několikrát vrátil do své vlasti. Ve farní kronice máme uvedeno, že přijel v červnu

1913 po 13 letech na návštěvu, v srpnu požehnal svým rodičům v kapli ve Vojnicích k padesátiletému výročí svatby. Ze slavnosti máme i skupinovou fotografii, na níž je kromě rodiny Přídalových zachyceno i mnoho sousedů a lidí z okolních obcí. V době návštěvy máme doloženo i jedno zaopatření umírajícího. František Přídala se sestrou Anežkou pak přednášeli o životě v Americe nejen v Ohnicích, ale i v Nákle nebo Těšeticích.

Poslední návštěvu rodiště máme doloženou od 27. 6. 1923 do 14. 9. 1923, kdy oba sourozenci přijeli na hrob svých rodičů, jak je psáno ve farní kronice. Otec František Přídala zemřel 24. 9. 1920 ve věku 83 let, matka Františka zemřela 25. 10. 1921 ve věku 77 let.

Kněz František Přídala zemřel 31. 12. 1926 v King's Daughters Hospital v Temple v důsledku zranění při dopravní nehodě.

Jak je vidno z fotografií, které se mi podařilo najít na historickém webu státu Texas, jeho pohřbu se účastnilo velké množství lidí.

Ve své závěti odkázal Přídala 5000 dolarů na stipendia studentů v Americe, 50 dolarů kapli ve Vojnicích a stejnou částku farnímu chudinskému ústavu v Těšeticích. Pisatel farní kroniky uvádí i tehdejší kurz (50 dolarů = 1660 Kč).

Po Františku Přídalovi nám tak zůstal náhrobek ve městě Grenger, vzpomínky v literatuře o Vojnicích a několik fotografií. Snad se v budoucnu dočká i trvalejší vzpomínky ve své rodné vesnici.

Martin Kašpar (* 1988) je genealog a kronikář Těšetic a Ústina, též zakladatel spolku Nádraží Náměšť, věnuje se regionální historii, o které také přednáší.

» markaspar@seznam.cz

Česká setkání s francouzským básníkem

KAREL TABERY

Minulý rok na podzim uplynulo 60 let od chvíle, kdy ve svém domě v Milly-la-Forêt zemřel Jean Cocteau. Je pochován v nedaleké kapli, kterou sám vymaloval a která stojí uprostřed malé botanické zahrady. Jeho odkaz ale stále žije.

„*Jeníku, udiv mě!*“ říkával v roce 1913 svému mladému příteli Sergej Ďagilev. A Jeník ho pokaždé překvapil. A nejen jeho. Po celé půlstoletí udivoval Jean Cocteau (5. 7. 1889 – 11. 10. 1963) uměleckou Paříž i celý svět. Ještě dříve, než jsme měli možnost poznat jeho díla, dostala se k nám jeho legenda. Odpovídala našim představám o všestranném básníkově, který pěstuje nejrůznější druhy umělecké tvorby. Psal nejen básně, romány, divadelní hry, baletní a filmová libreta, eseje a kritiky, ale také kreslil a maloval, tvořil dekorace ke svým hrám, ilustroval své knihy, vystupoval jako herec, natáčel filmy, rozuměl i hudbě. Ve všech svých projevech byl inteligentní, jemný a duchaplný. I když jeho básně Karel Čapek do své antologie *Francouzská poezie nové doby* (1920) nezařadil, pro naši avantgardu se Cocteau stal ve dvacátých letech 20. století jedním z apoštolů mo-

derní poezie. Ve svém uměleckém vývoji prošel od symbolistických veršů ke kubismu, dadaismu i surrealismu. Byl spoluvůrcem těchto směrů a všeho, co se kde dělo. Uvedl i naše poetisty do světa cirkusu a music-hallu, otevřel jim sluch pro rytmy jazzu. Proti debussistům proboujel úspěch francouzské hudební moderny seskupené v pařížské Šestce. Spolupracoval s Ruským baletem, s Picassem, Satiem i Stravinským. Stejně jako surrealisté dovedl dolovat v lidském podvědomí a k jejich velkému znechucení pak přešel ke klasické pravidelné prosodii a k antickým tragediím, aby vyjádřil životní magii a psychické konstanty člověka obnovenými mýty. Uměleckou tvorbu chápal jako střet protikladů. Jakmile cítil, že se něco kodifikuje, měnil směr. Obracel naruby staré pravdy a stavěl se zády k předchozím. Přicházel neustále s novými nápady, chtěl být stále mladý a lákal sny, aby je mísil se skutečností, občas i s pomocí opia (v roce 2011 vyšel v nakladatelství Rubato český Cocteauův deník *Opium*, zachycující průběh jeho léčby z této závislosti).

Některé Cocteauovy sentence se záhy objevily i v českém tisku, jeho básně, prózy a dramata se

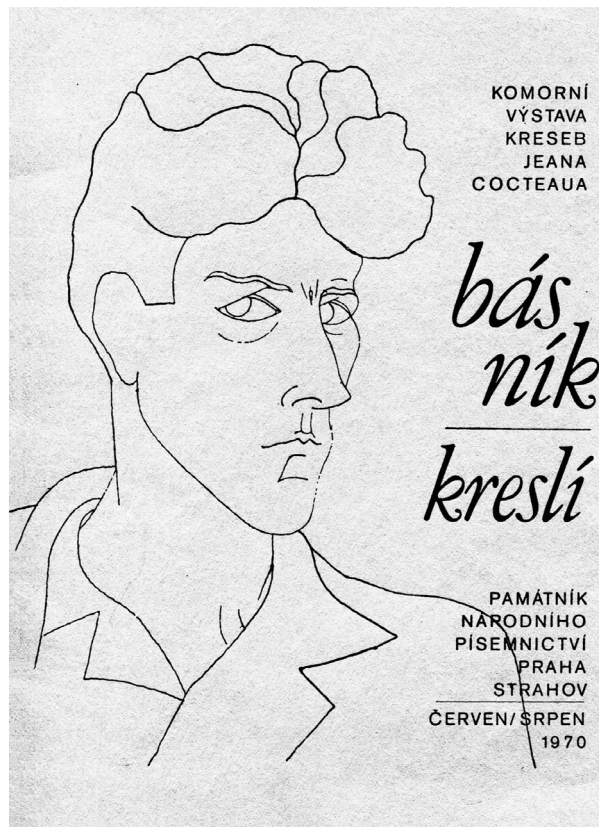
však převáděly obtížněji. Cocteauův jazyk byl totiž plný básnických metafor, slovních hříček, neobvyklých spojení i novotvarů. To zřejmě bylo a je dosud jednou z příčin omezeného počtu jeho překladů. Jako první vyšel v roce 1924 nákladem Antonína Šefla v Berouně román *Veliký skok* v překladu Jaroslava Pocha. O problematice volby českého názvu napsal později Vladimír Buben: „*Román, který Jean Cocteau nazval Le Grand Écart, nemůže se překládati Velký skok ani Salto mortale, jak bylo také navrhováno, neboť le grand écart je taneční termín, který byl do češtiny přeložen slovem rozštěp, a místo něhož se v baletní hantýrce užívá slova šňůra nebo špagát (z italského staccato).*“ O dva roky později se objevil u stejného nakladatele a opět v překladu Jaroslava Pocha další Cocteauův román *Tomáš lhář* a v roce 1931 následoval v Aventinu román *Hrozná děti* v překladu Marie Hoffmeisterové (vl. jm. Marie Průšákové). Mimo výbor z Cocteauovy poezie *Kohout a Venuše* (Odeon 1927, přel. Miloš Hlávka) vycházely ale překlady Cocteauových básní dost sporadicky. Pokusili se je přebásnit např. Vítězslav Nezval, Jindřich Hořejší, Lev Mašín, Ludmila Macešková (publikující pod pseudonymem Jan Kameník) a později Jiří Konůpek (*Orfeova závěť*, Odeon 1977) a Gustav Francel (*Sbobem, vy hříčky větrné*, Vyšehrad 2007). Adolf Hoffmeister ve své knize *Podoby* zaznamenal své setkání s básníkem a jeho reakci na výše uvedené české vydání jeho básní: „*Kdesi v Praze mi vydali knížku přeložených básní Kohout a Venuše. Přeli jsme se s Barrèsem, co tento nadpis znamená. Barrès tvrdil, že Výbor z poezie. Ale zábavnější je otázka připojené kresby, pod kterou je napsáno Jean Cocteau dessiné par lui-même. Zajímavé je, že jsem tuto kresbu nikdy nekreslil. (...) Nikdy bych tak špatně nenakreslil ucho a vlasy. Ostatně dělám teď jiné věci. Jezdím autem, fil-*

muji, kreslím, hraju si.“ Na svém kreslení si Cocteau nepochybně zakládal.

Větší zájem o jeho tvorbu projevili u nás divadelníci. Ve svých divadelních hrách, které přinášely do divadelního prostředí nové prvky a ve Francii se nevyhnuly několika skandálům, se Cocteau snažil diváky programově provokovat. Žáci pražské konzervatoře nastudovali v roce 1926 Cocteauovu baletní frašku *Vál na střeše* s hudebním doprovodem od Dariuse Milhauda, který tehdy dirigoval Iša Krejčí. Následovalo nastudování bufonerie *Svatebčané na Eiffelce* (1927) v režii Jiřího Frejky s hudbou Jaroslava Ježka, v kostýmech navržených Otakarem Mrkvičkou a Karlem Teigem a v choreografii Milči Majerové. Poté se Cocteau obrátil ke klasicismu, zbavil antické tragédie lokálního charakteru a vtělil je do nových dramatických souvislostí. V titulní postavě své *Antigony* vyzdvihl sílu lásky a revolty stavící se proti daným zákonům. Další jeho adaptací byla hra *Orfeus*. V tomto příběhu pěvce a básníka našel své nejosobnější téma, k němuž se potom celý život neustále vracel. *Orfeu* a nás s Nezvalovou pomocí nastudoval v roce 1928 Jindřich Honzl v Osvobozeném divadle, roli Heurtebise v ní ztělesnil Jiří Voskovec. Ve své předmluvě *Poezie Jeana Cocteaua* Vítězslav Nezval uvedl: „*Osvobozené divadlo zabahuje dnešní premiérou cyklus her, jež se budou lišiti od repertoáru ostatních pražských divadel především tím, že chtějí dávat divákovi onen druh dojetí, jež nazýváme poezií. Jejich cílem a ctížádostí není, aby rozesmály komikou, rozplakaly tragikou či použily tendencí. Daleko spíše chtějí zatajiti divákův dech kouzlem dobře voleného slova, pohybu, scény... Začínáme-li své hry Cocteauovým Orfeem, činíme tak proto, že tento básník obzvláště intenzivně zasáhl do vývoje novodobé poezie a divadelnictví... Jeho básně,*

romány a divadla jsou podivuhodnými útvary, v nichž je akrobaticky sloučen tradicionalism s nejkrajnější modernou... Je třeba velikého umění a veliké akrobaticky k tak organickému jejich sloučení, jaké se podařilo Cocteauovi.“ V řadě antických her pak pokračoval Cocteau ještě volnou adaptací Sofoklova Oidipa, kterou pod názvem *Oidipus král* u nás uvedli v roce 1928 v divadle Dada Jiří Frejka a Miloš Hlávka s Emilem Františkem Burianem v titulní roli. O pařížských divadelních inscenacích Cocteauových her ve dvacátých letech informoval v *Lidových novinách* českou veřejnost Richard Weiner.

V této době navázal s Cocteauem v Paříži kontakt český malíř a básník Zdeněk Macek. Jejich přátelství dokládá řada kreseb, které mu Cocteau věnoval a které byly roce 1970 vystaveny v Památníku národního písemnictví v Praze (v roce 2002 byly restituovány). Jejich vzájemný vztah dokládá např. v katalogu výstavy uvedená kresba č. 29, portrét Zdeňka Macka jako ozbrojeného jinocha, nebo na internetu zveřejněný dopis napsaný Mackovi Cocteauem v období jeho detoxikace. Další artefakty z Mackovy pozůstalosti se nedávno objevily na aukcích v Praze. Oba umělci i společně malovali, což uvedla např. Galerie Kodl u vydraženého oleje na skle s názvem *Labyrint*. V Mackově bytě na pražském nábřeží, kde jsem malíře před lety navštívil, visel na zdi mj. i jeho velký obraz s Cocteauovým portrétem a měl tam i řadu knih s věnováním francouzského básníka. Na své pozdější návštěvy u Cocteaua vzpomínali ve svých pamětech také Otakar Štorch-Marien (*Ohňostroj*, 1969) a Adolf Hoffmeister (*Podoby*, 1961), který ho také zachytil na svých podivuhodných karikaturách, které byly v roce 2000 vystaveny např. v Českém centru v Paříži.

Obal katalogu výstavy kreseb Jeana Cocteaua v PNP v Praze 1970. Zdroj: archiv autora.

Poté, co vyšla v roce 1932 u Adolfa Synka v českém překladu Jana Kučery Cocteauova jednoaktovka *Lidský blas*, stala se u nás oblíbenou a patrně i jeho nejčastěji uváděnou hrou. Již v roce 1933 se v ní představila ve Frejkově režii a pod názvem *Milovaný blas* Olga Scheinpflugová ve Stavovském divadle, krátce nato ji hrála Vlasta Kleinová v režii Oldřicha Stibora v Olomouci (1933). V roce 1971 si s tímto velmi emotivním až drásajícím telefonním

Karikatura Jeana Cocteaua od Adolfa Hoffmeistera.

monologem ženy trpící odchodem milovaného muže skvěle poradila Jaroslava Adamová pod režijním vedením Josefa Henkeho v pražské Viole. Záznam jejího mimořádného výkonu byl nahrán na gramofonovou desku Supraphonu (1974, 1976,

1979), v roce 1982 byl zachycen také obrazem v televizním studiu a od roku 2012 existuje i jako audiokniha. Nový překlad hry tehdy obstarala Eva Bezděková, další překlad od Josefa Kaušitzky zůstal patrně jen v rukopise. V roce 2002 připravil Ladislav Vymětal v Městském divadle Mladá Boleslav inscenaci *Lidského blasu* s Ivanou Nováčkovou spolu s další Cocteauovou hrou *Milovaný necita*. V letech 2003–2015 excelovala v *Lidském blasu* pod režii Alice Nellis v Café teatru Černá labuť Zuzana Bydžovská. V úpravě Borise Hybnera se pak objevila tato hra znovu v roce 2015 na Kampě jako duodrama pro jednu herečku a jednu zpěvačku v interpretaci Jitky Sedláčkové a Dáši Zázvůrkové a koncem roku 2019 se vrátila v úpravě Vilmy Cibulkové a Miloše Horanského znovu do Violy. S Cocteauovou předlohou však v tomto případě bylo naloženo už jen dost volně. V roce 2023 došlo k uvedení tohoto monodramatu v podání Martiny Prášilové také v knihovně UPM v Praze. Nastudování *Lidského blasu* (a také *Svatebčanů na Eiffelce*) se věnovali i amatéři, za války se hrál dokonce v terezinském ghettu. Cocteauův text této hry se stal také libretem stejnojmenné jednoaktkové opery Francise Poulence, která byla uvedena poprvé v Paříži v roce 1959 a následně inscenována několikrát také u nás. Z dalších Cocteauových her u nás zdomácněl ještě *Dvojhlavý orel*, uvedený v překladu Františka Hrubína roku 1967 v Divadle na Vinohradech a poté v divadlech v Liberci (1972), Opavě (1990), Jihlavě (1992), Českých Budějovicích (1993), Ústí nad Labem (1995), Vyškově (2003) a v Činoherním klubu v Praze (2008). Za připomenutí stojí také inscenace hry *Očarovaný život* (*Les Chevaliers de la Table ronde*) ve Stavovském divadle (1937) v režii Jiřího Frejky a *Pekelný stroj* uvedený roku 1996 Divadlem na voru

v Dejvickém divadle v režii Frederiky Smetanové a úpravě Michala Lázňovského.

Po druhé světové válce se k nám dostalo také několik filmů, které Cocteau sám natočil, nebo na kterých se významně podílel: *Věčný návrat* (1945), *Kráska a zvíře* (1947), *Ruy Blas* (1949), později pak ještě film *Kněžna de Clèves* (1961). *Věčný návrat* byl shodou okolností prvním francouzským filmem, který se u nás po válce promítal. Jeho slavnostní premiéry se tehdy zúčastnil prezident dr. Edvard Beneš i členové vlády a diplomatického sboru. V *Krásce a zvířeti* diváky opětovně okouzлил oblíbený herec a dlouholetý Cocteauův životní partner Jean Marais, který ztělesnil pohádkového netvora. Cocteau ve filmu uplatnil své symboly a – díky výtvarným kompozicím, nádhře kostýmů, masce zvířete i vynalézavé kameře pracující s řadou světelných efektů – se výrazným kladem stala i jeho formální stránka. Svůj film věnoval básník všem, „kdo si zachovali ještě něco ze svěžesti dětství a těm, kteří jsou unaveni skutečným životem“. Vítězslav Nezval řekl, že: „Cocteau dovede z mýtů, které jsou dětstvím lidstva a které jsou jaksí už jen pro děti, tvořit moderní, současné básnické výtvoř, schopné rozechvítat nejjemnější, nejskutečnější nároky složité citlivosti lidské kultury dvacátého století.“ Magie tohoto snímku zachycujícího sílu lidské lásky a soucitu byla značná a měla vliv i na pozdější realizaci české filmové pohádky *Pyšná princezna* (1952) Bořivoje Zemana.

Na prvním mezinárodním filmovém festivalu konaném v roce 1946 v Cannes byly uvedeny tři kreslené filmy Jiřího Trnky – *Dárek*, *Pérák a SS* a *Zvířátka a Petrovští*. Zatímco první dva nevzbudily u diváků valný zájem, poslední jmenovaný si odnesl z festivalu Velkou cenu za animovaný krátkome-

trážní film, což bylo skutečným překvapením. Po návratu se Trnka ke kreslenému filmu do Studia Bratří v triku už nevrátil. Založil si vlastní studio a začal natáčet loutkové filmy. Obklopil se řadou schopných animátorů, kteří se podíleli na jeho filmech; mnozí z nich se dokázali záhy i samostatně prosadit. V roce 1956 se přehlídka animovaných filmů v rámci MFF v Cannes osamostatnila. Velkou pozornost na ní tehdy vzbudila početná kolekce československých animovaných snímků. Od třetího ročníku (v roce 1960) se přehlídka přenesla už jako soutěž do města Annecy, kde pokračuje dodnes. Příznivě hodnoceným Trnkovým filmem, zvláště po výtvarné stránce, se stal ve Francii snímek *Císařův slavík* (1948), natočený na motivy pohádky Hanse Christiana Andersena. Zachycuje příběh nemocného chlapce, jemuž se zdá v horečkách sen o daleké Číně a mladém císaři, který je omezován denním řádem a společenskými konvencemi a pravidly. Promítání filmu v Paříži se zúčastnili spolu s Cocteauem Yvonne de Brayová, Elsa Trioletová, Nane Germonová, Louis Aragon, François Périer, André Cayatte, Jan Korngold a tehdejší československý kulturní atašé ve Francii Ivo Fleischmann. Cocteau byl Trnkovým filmem nadšen a pro jeho uvedení ve Francii ho doprovodil svým vlastním komentářem. V *Lettres françaises* uveřejnil později také vzpomínku na setkání s jeho tvůrcem: „Poprvé se mi poštěstilo setkat se s tímto výjimečným člověkem, když se zrodil jeho andersenovský film. Trnka mě požádal o text. V den prvního soukromého promítání jsem pozval několik přátel, a když film skončil, Trnka mi svěřil figurku císaře, ať prý ji nechám kolovat kolem. A tu jsem se stal svědkem podivné věci: přítel se zmocňovala jakási bojácná úcta. Sotva se odvažovali dotknout té tajemné a zázračné osůbky, která už nebyla ani hercem, ani císařem, ani

loutkou, ale Trnkovou duší, která na sebe vzala tuhle podobu – a to si jistě dovedete představit, jak je strašné ohmatávat duši a podávat si ji jako obyčejný umělecký předmět... Trnkově trpělivosti se podařilo zrušit, uhladit, navzájem svázat trhavé pohyby nekonečného množství gest, jejichž dokonalým sledem on a jeho kolektiv jako by vyrvávali přírodě tajemství života.“ Film získal ve Francii Mélièsovu cenu (1950) a Cenu francouzských filmových kritiků (1951). Prostřednictvím živého a mechanického slavíka v něm Trnka pouká-

zal na konflikt mezi přirozeným a umělým světem a před technikou upřednostnil krásu života. Na realizaci filmu se podílel také Václav Trojan, který obraz doplnil a ozvláštnil svou neobyčejně působivou hudbou, jež přejala funkci dialogu. Cocteauův komentář byl trochu popisný, měl však toto neobyčejné dílo vysvětlit blíže francouzským divákům. V 8. čísle nově založeného prestižního časopisu *Cahiers du cinéma* (1952) vyšla z pera později známého režiséra Chrise Markera o Trnkovi studie, v níž pisatel dospěl

k závěru, že „zatímco Disneyův svět je uzavřený sám do sebe, Trnkův se vlévá do našeho světa“.

Když byl v roce 1955 v Cannes uveden snímek *Dobrý voják Švejk*, dočkal se Trnka jistého zklamání. Podle Antonína Martina Brousila, který byl několikrát členem tamních krátkometrážních porot, „byli diváci zaujati, ale nebyli strženi“. Vytýkali filmu malou dramatickou a literární hodnotu. Značnou oblibu si u francouzských diváků naopak získal Trnkův film *Bajaja* (1950). V roce 1965 vzdala mezinárodní porota na festivalu v Annecy Trnkovi jednomyslný hold a udělila mu zvláštní cenu za jeho poslední film *Ruka*, jehož alegorickým námětem byl boj svobody s totalitou. Od šedesátých let získali též řadu hlavních i dalších cen nejen v Annecy, ale i na festivalu krátkých filmů v Tours i mnozí další čeští animátoři (Břetislav Pojar, Jiří Brdečka, Karel Zeman, Vladimír Lehký, František Vystrčil, Zdeněk Seydl, Václav Bedřich, Eduard Hofman, Zdeněk Miler ad.). Často byli také zváni do tamních mezinárodních porot. V roce 1987 byla např. v Annecy uspořádána velká retrospektiva děl Karla Zemana. Přehlídka českých animovaných filmů včetně Trnkova *Císařova slavíka* se uskutečnila též v roce 2014 na filmovém festivalu v La Rochelle.

Jean Cocteau předsedal mezinárodní porotě v Cannes v letech 1953 a 1954. V roce 1959 získal na MFF v Cannes cenu za režii své prvotiny *Nikdo mne nemá rád* François Truffaut. Hlavní role se v ní úspěšně zhostil mladý Jean-Pierre Léaud, protagonistou mnoha dalších Truffautových filmů. Na tehdejších ročníku festivalu byla udělena také cena

→ Jean Cocteau, Jean-Pierre Léaud a Jiří Trnka před dekorací z filmu *Sen noci svatojánské* na MFF v Cannes 1959. Foto: Maurice Gaulmin.

za nejlepší výběr kolekci československých filmů – Trnkově *Snu noci svatojánské*, *Touze* Vojtěcha Jasného a filmu *Motýli tady nežijí* Miro Bernáta, který získal i hlavní cenu za krátký animovaný film. Přítomný Jean Cocteau se tu opět setkal s Jiřím Trnkou, který zde vystavoval také svou Říši loutek. *Sen noci svatojánské*, natočený na námět Shakespearovy komedie, pojal Trnka jako baletní pantomimickou féerii. Práce na tomto celovečerním filmu mu trvala dlouhé dva roky (1958–1959), neboť byl nucen ho natáčet na širokoúhlý formát CinemaScope. Jednalo se o dosud největší Trnkův projekt. Shakespearovy verše nahradil tanečně stylizovaným pohybem, podmanivou hudbu k filmu napsal opět Václav Trojan. Cocteau se znovu obdivoval tvůrčí invenci a animáčnímu mistrovství českého režiséra: „V jeho díle není nikdy nic karikujícího; jeho ušlechtilost spočívá v tom, že dává život kouzlům, v jejichž skutečnost jsme se v dětství pokoušeli věřit, pouze svou obrazotvorností (...), jeho filmy, ve kterých staví proti již otřepaným lidským živočichům kreslených grotesek ireálnou realitu, jsou velký zázrak.“

Zájem o dílo Jeana Cocteaua u nás znovu oživil básník František Hrubín, který přeložil hru *Dvojhlavý orel* (1967), v níž spatřoval novou obrodu romantismu. V předmluvě k uvedení hry napsal: „Když jsem si přečetl *Dvojhlavého orla*, vzrušilo mě pomyslení, že smím vstoupit do služeb básníka, který svět fantomů a mýtů podřídil řádu dramatické poezie. Zároveň jsem měl šťastný pocit, že dopomohu-li aspoň trochu k uvedení tohoto dramatu na jeviště, účastním se nástupu něčeho nového.“ Posledním dílem, které Hrubín vytvořil, byla hra *Kráska a zvíře* (1969–1970), určená pro přírodní divadlo v Českém Krumlově. „Protože lásky se mezi lidem stále odjakživa nedostává, zvláště té, která se dovede obětovat,

ačkoli talentu k ní je v nás nadmíru, napadlo mě, že by se měl znovu připomenout příběh, který je pln takové lásky... Když jsem dopsal první znění této pohádky se zpěvy, dal jsem si znovu předvést Cocteauův film; bál jsem se, abych nechtěně Cocteaua neplagoval, protože kouzlo jeho pohádky je tak mocné, že se mu neubráníš; odcházel jsem z promítací síně očarován stejně jako před lety, ale také s ulehčením – seznal jsem, že jsem k námětu volil jiný přístup než on, že jsem zůstal věren české pohádkové tradici.“ Na motivy Cocteauovy divadelní hry *Dvoj-*

blavý orel natočil Zdeněk Zelenka na hradě Bouzov v historických kostýmech televizní film uvedený pod názvem *Azrael, anděl smrti* (1995).

A loňskému výročí takřka současného odchodu Cocteaua a zpěvačky Edith Piaf je např. věnována nová píseň Petra Kotvalda s textem Pavla Cmírala.

Pozn.: U Cocteauových textů vztahujících se k Trnkovi byl použit překlad Adolfa Hoffmeistera. Za souhlas s reprodukcí jeho karikatury děkuji Martinovi a Adamu Hoffmeisterovým.

Karel Tabery (* 1951) se narodil v Prostějově. Po studii srovnávací literatury, francouzštiny a filmové vědy na FF UK v Praze pracoval jako filmový historik ve Filmovém archivu (1974–1982) a opět (1993–1996) po návratu z dlouhodobého pobytu v zahraničí. Poté přednášel filmovou historii na KTDDU UP v Olomouci, kde se habilitoval (2002), a francouzskou literaturu na FF OU v Ostravě. Publikoval řadu studií, knih a překladů, editoval Plažewského *Dějiny filmu* a uspořádal v Prostějově několik fotografických výstav.

» tabery.k@email.cz

VARIA

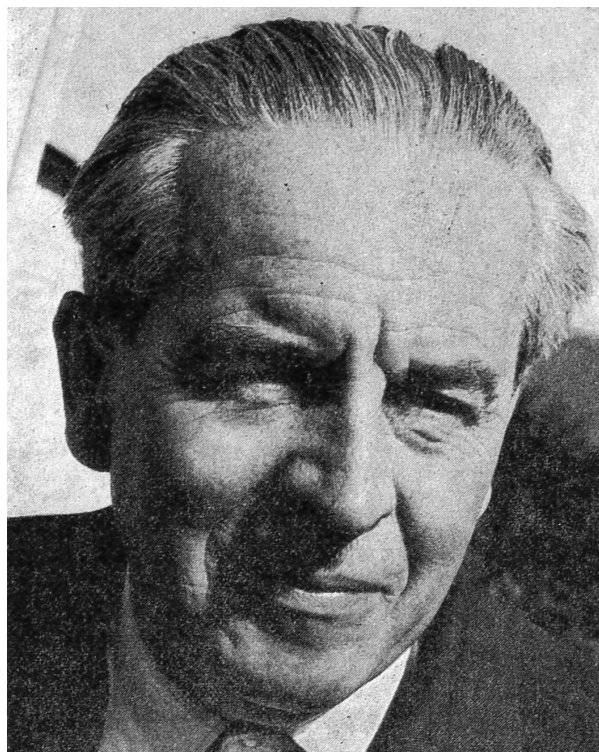
Německé písně z Olomouce – Nových Sadů

Jaroslav Horák

Milan Tichák ve své knize *Vzpomínky na starou Olomouc a její předměstí* (Olomouc 2013, s. 178) píše: „*Nezůstala žádná starší národopisná tradice, nedochovaly se místní zvyky, nebyly zaznamenány lidové pověsti nebo písně, které by společenský život dávných obyvatel přiblížily, chybějí pochopitelně dokumenty písemné.*“

Naštěstí není tomu tak docela. Ve fondech Státního okresního archivu v Olomouci se nachází opravdu vzácný materiál. Jedná se o pozůstalost Julia Rödera (1891–1974), významného olomouckého historika, archiváře, publicisty a regenschoriho v kostele sv. Filipa a Jakuba v Olomouci – Nových Sadech, žijícího na Nových Sadech a ve Slavoníně, od roku 1950 v Německu.

Pozůstalost Julia Rödera obsahuje množství různých fotografií staré Olomouce a jejích předměstí, jeho rodiny, dokumentuje např. činnost významného novosadského spolku Casino, najdeme zde i množství písemností souvisejících s vesnicemi kolem Olomouce osídleným německy mluvícím obyvatelstvem. Při studiu výše jmenovaného archivního materiálu byly největším překvapením

Julius Röder. Zdroj: *Olmützer Blätter*, č. 9, 1974.

notové zápisy tří německých písní z Nových Sadů. Julius Röder je zapsal tak, jak mu je předzpívaly dvě obyvatelky Nových Sadů: paní Marie Krones z domu č. 88 – písně *Der Fischer* (Rybář) a *Vivat Maria Theresia*, obě z 18. století. Třetí píseň *Spinnlied* (Píseň kolovrátku) s podtitulem *Aufmunterung zur Arbeitsamkeit* (Pobídka k pracovitosti) zazpívala Juliu Röderovi paní Johanna Rossival z domu č. 95, vdova po posledním mistru novosadského rybářského chehu.

Der Fischer

Melodie této písně nepřipomíná žádnou českou ani moravskou lidovou píseň. Začíná předtaktím, tzv. „auftaktem“, charakteristickým pro německou lidovou píseň. V textu to bývá gramatický člen (der, die, das), v tomto případě jej nahrazuje osob-

ní zájmeno mein. Mezi těmito uvedenými písněmi je tato melodicky nejbohatší.

Německý text:

1. Mein Häusel ist nur klein, doch scheinen Sonn' und Mond hinein. Die Schwalbe eistet gern bei mir und kein Gezänke stört sie hier und kein Gezänke stört sie hier.
2. Mein Gartel ist nur klein, doch kehrt auch da der Frühling ein und lässt gedeihn, was früh und spät, mein liebes Weibchen pflanzt und sät.
3. Mein Kahn ist leicht und klein, doch bringt er viele Fische ein und auch zum Sonntag einen Trunk, den macht das Leben neu und jung.
4. Doch ist mein Glück nicht klein; Glück und Zufriedenheit ist mein; das Häusel, Gartel und der Kahn ernähren mich, was will ich dann.

Der Fischer *Singstimme.*

1. Mein Häu- sel ist nur klein, doch schei- nen Sonn' und Mond hi- ein. Die Schwal- be ei- stet gern bei mir und kein Ge- zänke stört sie hier.

2. Mein Gar- tel ist nur klein, doch kehrt auch da der Früh- ling ein und lässt ge- deihn, was früh und spät, mein lie- bes Weib- chen pflanzt und sät.

3. Mein Kahn ist leicht und klein, doch bringt er viele Fi- sche ein und auch zum Son- ntag einen Trunk, den macht das Le- ben neu und jung.

4. Doch ist mein Glück nicht klein; Glück und Zu- frie- denheit ist mein; das Häu- sel, Gar- tel und der Kahn ernäh- ren mich, was will ich dann?

Vivat, Maria Theresia

1. Wie die Kai-srin uns ge hei Ben uns-re Häu-seln ein zu rei-Ben hat sies gut ge-meint,
doch wir habn ge-weint. Wi-wad Ma-ria-a The-re-se-a, wi-welche si-a!

Notový zápis písně Vivat Maria Theresia. Zdroj: autor článku.

Český překlad:

1. Můj domek je jen malý, ale uvnitř sluncem i měsícem ozářený. Vlastovka je u mě ráda, žádné hádky ji neruší, žádné hádky ji neruší.
2. Moje zahrádka je malá, ale přece se sem jaro vrací, všemu se daří, prospívá, co moje ženuška od rána do večera seje a sadí, seje a sadí.
3. Můj člun je lehký a malý, ale ryb plný, pak také v neděli nějaký dám si trůnk, vytvoří tak život nový a mladý.
4. Moje štěstí však malé není, jsem šťastný a spokojený. Domek, zahrádka a člun mě živí, co bych ještě chtěl víc.

Vivat Maria Theresia

Tato píseň popisuje události z druhé poloviny roku 1758 a následujícího roku 1759 vztahující se k průběhu sedmileté války mezi Marií Terezií a pruským králem Fridrichem II. Velikým. U málokteré

písně však můžeme zjistit rok jejího vzniku. Po odchodu pruského vojska začátkem července 1758 se mohli obyvatelé Nových Sadů pobývající v době obléhání ve městě vrátit zpět, ale neměli kam, protože jejich obydlí byla zbourána podle pravidel pevnostního města Olomouce. Začali tedy znovu stavět své domky v místech dnešní ulice Dolní Novosadská.

Německý text:

1. Wie die Kaisrin uns geheissen, unsre Häusel einzureissen, hat sies gut gemeint, doch wir habn geweint. Vivat Maria Theresia!
2. Tan die Häusel neu aufbauen um die Pflück hinein zu hauen, gut gemeint und wir haben geweint. Vivat Maria Theresia!
3. Aus den Angern Garten machen, Tag und Nachts aufs Wasser wachen; wer hats gut gemeint? Vivat Maria Theresia!
4. Endlich zahlt uns ihre Hulden, fünfundzwanzig tausend Gulden. Sie hats gemacht und wir haben gelacht, Vivat Maria Theresia!

← Notový zápis písně Der Fischer. Zdroj: autor článku.

Český překlad:

1. Jak nám císařovna nařídila, aby se domky zbouraly, dobře to myslela, ale přece jsme plakali. Vivat Maria Theresia!
2. Pak nové domky vystavět, nýty sekat, dobře mінěno, ale jsme plakali. Vivat Maria Theresia!
3. Z trávníků zahrad dnem i nocí vodu hlídat, kdo to tak dobře vymyslel? Vivat Maria Theresia!

4. Nakonec vyplaceno z její laskavosti pětadvacet tisíc zlatých. Dobře to myslela a pak jsme se všichni smáli. Vivat Maria Theresia!

Spinnlied

Aufmunterung zur Arbeitsamkeit

Píseň je ze všech tří písní melodicky nejprostší. Dle informace od Julia Rödera měla tato píseň ještě dvě sloky, které se však ztratily.

II

Spinnlied aus Böhmen (Entwurf von August 1806) (Aufmunterung zur Arbeitsamkeit)

Graf v. Keyserlingk

Verlag von J. Neumann, Neudamm

Langsam

Spinn, spinn, ich spinne - denn spinne! Spinn, spinn, ich spinne - denn spinne! Spinn, spinn, ich spinne - denn spinne! Spinn, spinn, ich spinne - denn spinne!

Lang und fast sind die Nadeln sticht - so fein. Spinn, spinn, ich spinne - denn spinne! Spinn, spinn, ich spinne - denn spinne!

Lang und fast sind die Nadeln sticht - so fein. Spinn, spinn, ich spinne - denn spinne! Spinn, spinn, ich spinne - denn spinne!

Lang und fast sind die Nadeln sticht - so fein. Spinn, spinn, ich spinne - denn spinne! Spinn, spinn, ich spinne - denn spinne!

Německý text:

Spinnt, spinnt ihr Schwestern, spinnt, spinnt,
spinnt ihr Schwestern spinnt! Dreht hurtig
Spul'und Rädchen, dreht lang und fest und fein
zum Leinentuch das Fädchen, das wird die Mutter
freun. Spinnt, spinnt ihr Schwestern, spinnt,
spinnt, spinnt, ihr Schwestern spinnt!

Český překlad:

Předte sestry, jen předte. Otácej se hbitě cívko
a kolečko, natácej dlouhou, pevnou a jemnou nitku
na lněné plátno pro matčinu radost. Předte, předte
sestry, předte.

Měsíčník *Olmützer Blätter*, ze kterého pochází některé informace a fotografie, vychází v Německu od roku 1953 až do současnosti, jeho prvním redaktorem byl již zmiňovaný Julius Röder.

Z bohaté Röderovy publikační tvorby uveďme pro ilustraci alespoň následující tituly:

Geschichte der Vorstadt Pfarrkirche „S. S. Ap. Philippi et Jacobi“ in Olmütz – Neustift (1925), *Die Geschichte des Olmützer Stadthauses Oberring Nr. 21. Zur Feier des hundertjährigen Bestandes des Kaffehauses Rupprecht* (1934), *Die Olmützer Künstler und Kunsthandwerker des Barock 1* (1934), *Die Geschichte der Olmützer Schützengesellschaft von 1502 bis 1932* (1936).

← Notový zápis písně *Spinnlied* – J. Röder přidal druhý hlas a bas.
Zdroj: autor článku.

Jaroslav Horák (* 1947) je bývalý hudebník Moravské filharmonie, autor publikace *Kostel sv. Filipa a Jakuba v Olomouci Nových Sadech a kaple Neposkvrněného početí Panny Marie v Olomouci-Povelu*.

» JaHor47@seznam.cz

Cítala jsem, že se vracím k rodinným kořenům, říká textilní designérka Renáta Jančo

Ruční práci na tkalcovském stavu a rámu spojuje tradiční textilní techniky s moderním designem a ke své tvorbě využívá výhradně přírodní materiály – převážně 100% ovčí vlnu a len. Renáta Jančo jako jedna z mála v naší zemi zpracovává surovou vlnu, ze které vznikají unikátní textilní výrobky, její vlněné tapisérie zdobí interiéry v řadě evropských států.

Profesně jste začínala jako fotografka. Co vás přivedlo k návrhářství?

Ano, pravdou je, že jsem začínala jako fotografka a můj zájem o umělecká média se vždy projevoval skrz objektiv fotoaparátu. Nicméně postupem času jsem cítila potřebu vyjádřit svou tvůrčí energii i jinými formami, probudily se zájmy, kterými jsem se zabývala v dětství. Touha po návratu mě přivedla k textilnímu designu. Viděla jsem v něm nové možnosti pro spojení svého zájmu o estetiku s praktickou užitností. Práce s přírodními materiály, barvami a tvorbou struktur mě nadchla a nabídla mi možnost dalšího rozvoje mé tvůrčí vize. Navíc mě přitahovala idea vytvářet něco

hmatatelného, co může obohatit prostor a oživit každodenní život lidí. Tak jsem se postupně přeorientovala k plošnému textilu a fotografování jsem si ponechala už jen pro své vlastní potřeby.

Poté jste přešla ke zpracování vlny, a to tradičním způsobem. Je těžké se tomuto řemeslu naučit?

Přechod ke zpracování vlny tradičním způsobem byl pro mě určitě výzvou. I když jsem měla zkušenosti s jinými formami umělecké práce, práce s vlnou vyžaduje specifické znalosti a dovednosti. Musela jsem se naučit rozpoznávat kvalitu vlny, šetrně ji zpracovávat a používat tradiční postupy, jako jsou praní, česání a předení. Bylo to náročné, ale zároveň velmi inspirující. Cítala jsem, že se vracím k rodinným kořenům a objevuji kouzlo textilních řemesel novým způsobem, který je spojen s naší rodinou. Můj děda Emil byl pánským krejčím a pracoval s kvalitními materiály. Moje máma se během mého dětství naučila téměř všechny textilní techniky a můj táta má talent pro výtvarné umění. Tyto tři generace mi patrně

předaly široké spektrum dovedností a díky svému odhodlání a trpělivosti jsem se postupně naučila zpracovávat vlnu a ocenit jedinečnost textilního řemesla. Své znalosti jsem dále rozvíjela ručním tkaním. Věřím, že i některá z mých dcer v budoucnu získá nějakou ruční dovednost a předá ji další generaci.

Jak takové zpracování vlny vypadá, co konkrétně s vlnou děláte?

Zpracování vlny je komplexní proces, který zahrnuje několik fází. Nejprve je nutné vybrat a připravit kvalitní ovčí vlnu, která poslouží jako základ pro tkaní. Poté následuje ruční praní a sušení vlny, česání a předení na kolovratu, a nakonec samotné tkaní na tkalcovském stavu nebo velkém rámu. Během tohoto procesu se vlna proměňuje v textilií, která může být následně použita k různým účelům, včetně vytváření plošných textilií, dekorativních doplňků a dalších textilních artefaktů. Z vlny nejraději a nejčastěji tvořím nástěnné tapiserie, protože mě fascinuje možnost vytvořit skutečně výrazný a působivý kus umění, který může obohatit interiér jakéhokoli prostoru. Nejsem příliš nakloněna vytváření malých objektů, protože pro mě mají větší hodnotu ty, které připomínají obrazy v jiné formě a mají větší vizuální i estetický dopad.

Odkud pochází vlna, kterou používáte? Je velký rozdíl mezi různými typy?

Pro mě je primární využívání české ovčí vlny, jelikož se snažím podpořit její návrat i oživení tradičních textilních řemesel. Nicméně abych zajistila různorodost a kvalitu své práce, často vykupuji vlnu i od chovatelů ze Skotska a Švédska. Příleži-

V široké škále výrobků Renáty Jančo nechybí ani taburety. Zdroj: Renáta Jančo.

točně pracuji i s vlnou z Islandu nebo Norska, ale většinou se jedná o již komerčně zpracované příze. Rozdíl mezi jednotlivými typy vlny je značný, liší se texturou, tloušťkou vlákna, barvou a dalšími vlastnostmi, což ovlivňuje konečný vzhled a použitelnost v textilní tvorbě. Každé plemeno ovce má svou specifickou vlnu. Některá je kudrnatá, jako je tomu u vlny ze severských plemen, zatímco české plemeno má vlnu spíše s kratší délkou a rovnější strukturou. Mnohdy je to i pro mě cesta „pokus-omyl“, ale právě chybami se člověk učí.

Jak dlouho tvoříte jednu tapisérii? Kolik vlny spotřebujete?

Čas potřebný k vytvoření jedné tapiserie se vždy liší v závislosti na velikosti a složitosti konkrétního díla, stejně jako na zvolené technice. Jednoduché jednobarevné tkaní, jako například tkaní látky na oděv, může být relativně rychlé, zatímco barevná tapiserie vyžaduje více času a přesnosti. Strukturální vzory a gobelíny jsou časově i technicky náročnější. Pokud jde o spotřebu vlny, opět záleží na velikosti a struktuře díla. Například ze dvou kilogramů vlny lze vytvořit krásnou nástěnnou práci. Pro jarní období jsem si stanovila za cíl pracovat na novém dřevěném rámu od truhláře Jakuba Kohna, který byl jedním z hostů na mé výstavě *Nová Dědina*, probíhající od 4. dubna do 29. dubna 2024 ve Studiu G21 na Dolním náměstí. Ten velký tkací rám o rozměrech 2 × 2 metry mi Jakub vytvořil na míru a podle mých konkrétních požadavků. Věřím, že práce na něm bude znamenat další velký krok vpřed, i když cesta k dokonalosti bude dlouhá a náročná.

Vystavujete nejen u nás, ale také v zahraničí.

Jaká je tam odezva od místních obyvatel?

Ano, mám zkušenost s vystavováním i v zahraničí, zejména v době mého působení v oblasti módního designu, kdy jsem měla možnost prezentovat své práce v severských zemích. Tyto zkušenosti mi poskytly cenné poznatky. Proto jsem loni s nadšením přijala nabídku prezentovat svou tvorbu pod záštitou Czech Trade a Českého centra v Bruselu. Během této příležitosti jsem nejen vystavovala, ale také pořádala workshopy pro veřejnost. Byla to pro mě neocenitelná zkušenost. Pro letošní rok plánuji více vystavovat v Česku, což může zname-

nat méně času na zahraniční cesty. Nicméně, jak říkávala moje babička, u mě nikdy nevíte. Stačí jeden telefonát s výzvou „leť“ a jsem na cestě, bez rozmyšlení a plánování dopředu.

Vaše výrobky si zájemci mohou samozřejmě koupit. O co je mezi lidmi největší zájem?

Vše, co tvořím, je samozřejmě komerční. Mám dva hlavní směry prodeje. První je prostřednictvím výstav, kde můžete jednoduše přijít do galerie a přímo si vybraný kus zakoupit. V případě mých tapisérií to znamená, že si nový obraz můžete ihned pověsit doma. Druhým směrem je individuální tvorba na míru. Zde se setkávám s konkrétním zadáním klienta, ať už jde o kancelářský prostor, kavárnu nebo soukromý dům. Takovýto přístup mi umožňuje vytvořit dílo, které se naplno integruje do daného prostředí a splňuje přesně představu a potřeby zákazníka. Zaznamenávám nyní, že aktuální trendy opět ožívují i díla textilního umění, nikoliv pouze malířská. Zvláště se v poslední době zvyšuje zájem o plošné textilní práce, což mě jako textilního výtvarníka velmi potěšilo.

Některá tradiční řemesla už upadají do zapomnění. Jak je to s tkaním vlny?

Tkaní vlny si stále udržuje své pevné místo v historii textilního umění. I když moderní technologie a průmyslová výroba přinášejí nové možnosti, tkaní vlny zůstává živým a aktuálním řemeslem. Lidé stále ocení ručně tkané předměty pro jejich jedinečný charakter, který nelze dosáhnout masovou výrobou. I když se u některých tradičních řemesel zdá, že upadají v zapomnění, existuje stále mnoho lidí, kteří si tkaní vlny cení a chtějí se mu naučit. Tato touha se objevuje zejména mezi mladšími

generacemi studujícími umělecké obory, ale i dámy starších ročníků právě kvůli modernímu propojení a renesanci řemesel textil stále zajímá.

Chtěla byste své řemeslo předávat dále? Pořádáte třeba workshopy?

Ano, ráda bych předávala své řemeslo dál. Myslím si, že je důležité udržovat tradice ručních prací a umění, aby neupadly v zapomnění. Proto jsem loni v Bruselu zahájila workshopy tkaní pro začátečníky a postupně se snažím předávat své znalosti i zájemcům v Česku, kteří se na sociálních sítích hlásí o účast. V současnosti pořádám workshopy v Olomouci, ale nebráním se ani možnosti konání workshopů na jiných místech. Myslím si totiž, že umění a ruční práce mají své místo a hodnotu kdekoli.

Jeden z vašich workshopů proběhne v rámci Sousedské slavnosti ve VKOL, další pak v září během Dnů evropského dědictví. Na co se návštěvníci mohou těšit, co si budou moci vyrobit?

Jsem nadšená, že se na této akci mohu podílet formou workshopu právě ve VKOL. Již při nedávné rekonstrukci jsem si několikrát řekla, že „zde bych se ráda jednou realizovala“. Toto místo má pro mě zvláštní energii, architekturu a něčím mě silně přitahuje. Zvláště na akci přátelského setkávání a sdílení zájmů. Podpora lokálního podnikání a kultury v našem městě Olomouc je podle mě velmi důležitá.

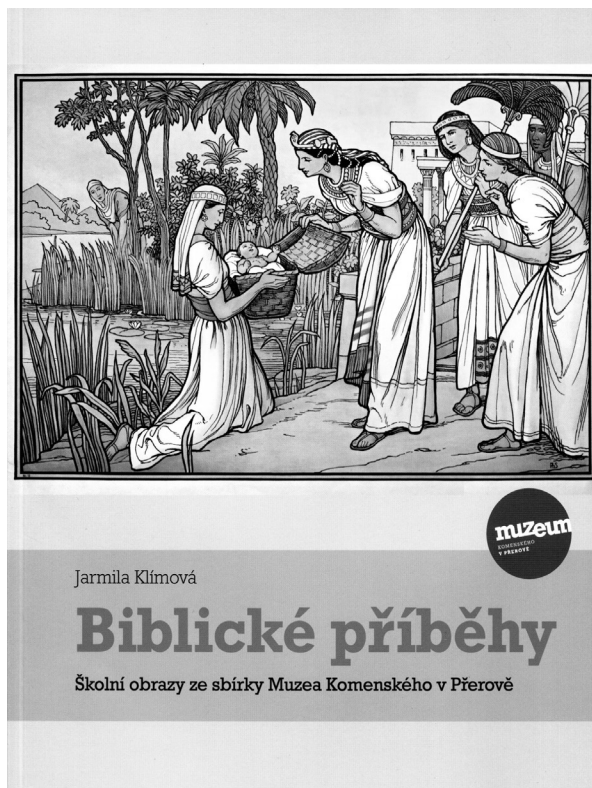
Na workshopu v sobotu 25. 5. se návštěvníci budou moci seznámit se základy tkaní s vlnou a vytvořit si vlastní malé textilní dílo. Vzhledem k tomu, že budeme tvořit na půdě vědecké knihovny a knihy jsou zde dominantním prvkem, rozhodla jsme se vyrábět ručně tkané záložky do knihy – je to aktivita cca na dvě hodiny. Návštěvníky, kteří si udělají více času (cca 4 hodiny a více) ráda naučím vytvořit malé nástěnné dílo na zeď. Tato aktivita je mezi účastníky workshopů nejoblíbenější a člověk si tak odnese domů kus originálního materiálu, který bude s hrdotí vystavovat.

Michaela Heloňová

Biblické příběhy knižně

Muzeum Komenského v Přerově se zaměřuje ve své vydavatelské činnosti také na dílčí katalogy sbírkových předmětů, které tvoří volnou, jednotně upravenou ediční řadu. Brožura autorky Jarmily Klímové s názvem *Biblické příběhy – Školní obrazy ze sbírky Muzea Komenského v Přerově* je věnována nástěnným tabulím pro výuku náboženství se zaměřením na příběhy Starého a Nového zákona, vydaným od poloviny 19. století do třicátých let 20. století. V té době patřilo náboženství mezi povinné (později nepovinné) výukové předměty – řada generací tak získávala biblické znalosti ve škole jako nedílnou součást vzdělání.

Katalog *Biblické příběhy* je prvním dílem o tomto typu pomůcky pro vyučování náboženství, a to i v rámci České republiky. Soustřeďuje dosud málo známé či zcela nové poznatky o autorech, dataci souborů, jejich rozsahu, okolnostech vzniku, obsahu a vzhledu jednotlivých tabulí, identifikuje obrazy s chybějícími nebo nedostatečnými údaji. Základem publikace jsou sbírkové předměty přerovského muzea, doplněné informacemi

2. Adam a Eva v ráji (evid. č. DO 356)

3. Vyhánění z ráje (evid. č. DO 439)

DOUBEK, František Bohumil: *Biblické obrazy k názornému vyučování náboženství*. Č. 2. Adam a Eva. Č. 3. Vyhánění z ráje. Zdroj: sbírka Muzea Komenského v Přerově.

z dobové literatury a časopiseckých článků, metodických příruček, nakladatelských seznamů z období od sedmdesátých let 19. století do roku 1937 i internetových zdrojů. Předložený materiál tak může pomoci dalším paměťovým institucím při identifikaci jejich fondů.

V textové části je chronologicky představen výběr deseti souborů ze sbírky muzea, spravujícího v současnosti přes 800 školních obrazů vztahujících se k bibli, liturgii a dějinám církve. Jsou postupně odborně zpracovávány a je pořizována jejich digitální dokumentace.

Zájemce o biblické příběhy zaujme zejména atraktivní obrazová část katalogu, jež přináší více než osmdesát reprodukcí vybraných ze souborů, které mají mnohdy i přes sto tabulí. Prezentují v různém autorském i malířském pojetí starozákonní příběhy od stvoření světa po exodus a život Ježíše Krista. Jeden významný celek je prezentován kompletně: 24 maleb od Františka Bohumila Doubka z let 1934–1937, kdy jde o jediný původem český soubor biblických obrazů k výuce náboženství.

Výběrový katalog vychází k právě probíhající výstavám *Kdo je Noe?* a *Katolická liturgie v obrazech*. Publikaci, jejíž vydání finančně podpořil zřizovatel muzea Olomoucký kraj, je možno zakoupit v pokladně muzea; bližší informace najdete na webu muzea.

Kulturní itinerář

Vědecká knihovna v Olomouci

Bezručova 2

Vzpomínka na Bohuslava Smejkal

Před sto lety se narodil knihovník, bibliofil, publicista, kulturní pracovník a znalec umění a regionálních dějin pan Bohuslav Smejkal (11. 5. 1924 – 30. 7. 2015). Od roku 1949 působil plných 35 let v dnešní Vědecké knihovně v Olomouci, později také na pozici zástupce ředitele. Po odchodu do penze vedl ještě po 11 let Arcibiskupskou knihovnu v Olomouci. V roce 1998 se stal laureátem Ceny města Olomouce v oblasti kultu-

Bohuslav Smejkal (vlevo) s přítelem Ottav Františkem Bablerem, který rovněž pracoval v Univerzitní knihovně v Olomouci (dnešní VKOL), 1979. Zdroj: VKOL.

ry. Olomoucký arcibiskup Jan Graubner mu za celoživotní dílo udělil Medaili sv. Vojtěcha. Publikoval řadu publikací a článků o Svatém Kopečku, zasloužil se o obnovení Matice svatokopecké.

Výstavy

Prodloužený život

Restaurování historického fondu Vědecké knihovny v Olomouci ve spolupráci s Fakultou restaurování Univerzity Pardubice

30. 4. – 22. 6. 2024 / Červený kostel, Bezručova 3
Výstava představuje restaurování historických fondů VKOL ve spolupráci s Fakultou restaurování UPCE. Během let 2006–2022 prošlo restaurátorským zásahem studentů přes 50 knih z období 15.–18. století.

Bedřich Sebera – Madam Praha

Doprovodná výstava 44. NASFO / Národní soutěže fotografie

17. 5. – 22. 6. 2024 / Červený kostel, Bezručova 3
Autorská výstava Bedřicha Sebery, jednoho z loňských vítězů NASFO/Národní soutěže fotografie, představuje Prahu zachycenou objektivem rodilého Žižkováka. Výstava probíhá ve spolupráci s Vlastivědným muzeem v Olomouci.

Rok v přírodě

červen–srpen 2024 / Galerie Biblio, Bezručova 2
Výstava *Rok v přírodě* představí kompletní soubor 12 školních obrazů s názvem *Měsíce v přírodě* ze sbírky Muzea Komenského v Přerově, který vydalo pražské nakladatelství O. R. Semerád v roce 1940.

Chvilky s Miroslavem Horníčkem

24. 6. – 15. 8. 2024 / Červený kostel, Bezručova 3
Výstava shrnuje historii vzniku knížky *Chvilky s Itálií*, která obsahuje italské fotografie Pavla Koppa, doprovázené jedinečnými texty Miroslava Horníčka. Vernisáž výstavy proběhne 24. 6. v 17 hodin v Červeném kostele VKOL.

Mariánské Lázně – člověk ve městě a město v člověku

24. 6. – 15. 8. 2024 / Červený kostel, Bezručova 3
Druhá část výstavy Pavla Koppa má také návaznost na Miroslava Horníčka, který se do města rád jezdil dlouhá léta léčit, proto její název obsahuje citát z jeho knihy o Mariánských Lázních.

Akce pro veřejnost

Noc kostelů ve VKOL

7. 6. 2024 / 18.00–22.00/ Červený kostel, Bezručova 3
V rámci letošního ročníku *Noci kostelů* nabídne VKOL volné prohlídky Červeného kostela a foyer (poslední vstup na prohlídku 21.30) a hudební vystoupení sboru Nota Bene Prostějov.

První vstup sboru v 18.00 – Rok české hudby 2024, druhý vstup v 18.45 – duchovní hudba, třetí vstup v 19.30 – spirituály, gospels. Podrobný program na www.vkol.cz/cervenykostel.

Komentované prohlídky Červeného kostela

Od června do října nabízí VKOL komentované prohlídky Červeného kostela. Aktuální doba prohlídek je k dispozici na www.vkol.cz/cervenykostel. V době konání akcí se prohlídky nekonají. Vstup je zdarma.

Průvodcovská služba v Červeném kostele je realizována v rámci projektu Průvodcovské služby za finanční podpory statutárního města Olomouc.

Muzeum a galerie v Prostějově

Hlavní budova

nám. T. G. Masaryka 2

#JIRIWOLKER 2024

Stálá expozice MGP

Výstavní projekt představuje na pozadí života a vybraných historických událostí tvorbu mladého prostějovského básníka Jiřího Wolкера (1900–1924). Prostřednictvím umělé inteligence může každý oživit mladého básníka a stát se na chvíli Jiřím Wolkerem. Jaké příběhy skrývají osobní sbírkové předměty z jeho pozůstalosti, naleznou návštěvníci v časové ose v odkazech QR kódů.

Antonín Vojtek 90: Krajina mého srdce

5. 7. – 6. 10. 2024

Výstava prezentuje soubor rozměrných pláten malíře Antonína Vojtka, který se ve své tvorbě zaměřuje především na krajinomalbu věnovanou jižní Moravě, konkrétně Břeclavsku. Jeho snový pohled a precizní rukopis zprostředkovávají pohled na milovanou přírodu a okolní krajinu, kterou autor nejen citlivě dokumentuje, ale nachází v ní souznění, inspiraci, životní nadsled i moudrost.

Restaurování / Cesta na Kalvárii

23. 2. – 30. 6. 2024

Druhý ročník projektu RESTAUROVÁNÍ se zaměřuje na péči o sbírky Muzea a galerie v Prostějově. Letos návštěvníkům představí obraz *Cesta na Kalvárii* od anonymního lidového tvůrce. Jedná se o autentickou, silně inzitivní malbu připomínající tvůrce podmaleb na skle přelomu 18. a 19. století.

MAGNUM PHOTOS

31. 5. – 21. 7. 2024

Výstava ikonických fotografií společnosti MAGNUM PHOTOS zahrnuje portréty filmových legend jako Marilyn Monroe, Ingrid Bergman, James Dean nebo Elizabeth Taylor, Beatles, Jean Paul Belmondo. Na fotografiích najdete i portréty slavných režisérů – Alfreda Hitchcocka a Orsona Wellse.

Fenomén Wolkrův Prostějov

17. 5. – 16. 9. 2024 / DUHA, Kulturní klub DUHA

Výstava dochovaných historických i současných programových plakátů, tisků, grafik a unikátních dobových fotografií festivalu poezie, jenž má ve městě tradici od roku 1957. Historické plakáty se z důvodu jejich možného poškození běžně nevystavují.

Botanická zahrada Prostějov

červen–září 2024 / exteriér hlavní budovy MGP

Výstava k 90. výročí založení prostějovské botanické zahrady připomene okolnosti jejího vzniku, podobu zahrady v průběhu času, její rozšíření, rozvoj a perspektivy.

Galerie Špalíček

Uprkova 18

HaDivadlo 50 / Začalo to v Prostějově!

23. 3. – 2. 6. 2024

Původně prostějovské poloprofesionální divadlo má za sebou už půl století svého trvání. Vznik Hanáckého divadla (což je jeho původní název) byl motivován záměrem mít v Prostějově konformní divadelní soubor. HaDivadlo se však již od svých počátků formovalo jako avantgardní scéna, kterou prošlo i několik

dobře známých hereckých osobností (např. Arnošt Goldflam, Tomáš Matonoha nebo Pavel Liška). Výstava vás provede minulostí HaDivadla a seznámí i s jeho současností.

Zdeněk Horák: Vzpomínky na Prostějov

14. 6. – 15. 9. 2024

Zdeněk Horák se narodil v roce 1938 v Bystřici pod Hostýnem. Byl však úzce spjat s Prostějovem, kde prožil své mládí. Navzdory výtvarnému talentu se vyučil zámečníkem v Agrostroji a později byl zaměstnán jako plánovač a konstruktér. Na konci šedesátých let minulého století začal s řezbářstvím. Zaměřoval se také na kresbu a olejomalbu. Soubor kreseb, ve kterých autor zachytil nám již neznámé uličky a zákoutí v Prostějově, bude doplněn fotografiemi ze sbírek Muzea a galerie v Prostějově.

Muzeum Komenského v Přerově

Horní náměstí 1, Přerov (přerovský zámek)

Kdo je Noe? Starý zákon na školních obrazech a souběžná výstava Katolická liturgie v obrazech

23. 2. – 28. 7. 2024 / Kaple a Historický sál přerovského zámku

Biblické příběhy Starého zákona patří k základům západoevropské kultury a civilizace, jejich znalost je součástí všeobecného, nejen náboženského vzdělání. Staly se inspirací pro výtvarníky, hudebníky, spisovatele i filmaře. Biblická úsloví, přirovnání a rčení se používají v běžné mluvě. To vše chce výstava *Kdo je Noe?* připomenout prostřednictvím nástěnných obrazů, původně určených pro školní výuku, které pocházejí z jedinečné sbírky přerovského muzea.

Druhá výstava *Katolická liturgie v obrazech* návštěvníky seznámí s řadou církevních rituálů, které byly pevnou součástí života našich předků. Pro potřeby vyučování náboženství vznikl před více než sto lety soubor školních nástěnných obrazů, na nichž byla zpracována témata křtu, biřmování, zpovědi, svatby, mše i posledního pomazání.

K výstavě je také nabízen edukační program pro školy, ve kterém se žáci hravou formou seznámí s vybranými biblickými příběhy a vyzkouší si prvky storytellingu a divadelní improvizace. Vhodné od 4. ročníku ZŠ i pro studenty GYM/SŠ; délka 90 minut, 40 Kč/žák, pedagogický doprovod zdarma.

Společné vstupné na výstavu: 60/30 Kč.

120 let parku Michalov

3. 4. – 27. 10. 2024 / chodba v II. patře přerovského zámku

V roce 2024 oslaví park Michalov 120. výročí svého vzniku. Park byl založen z iniciativy Okrašlovacího spolku v roce 1904 přeměnou bývalého lesa, a to podle plánu významného zahradního architekta Františka Thomayera. Výstava veřejnosti představí unikátní snímky ze sbírky *Fotografie, filmy, videozáznamy a jiná média* Muzea Komenského v Přerově, doplněné o stručný dobový kontext a informace o osobnosti Františka Thomayera.

Součástí vstupného do stálých expozic nebo samostatně: 20/10 Kč.

Detektory v archeologii na Přerovsku

21. 6. – 20. 10. 2024 / Velký výstavní sál přerovského zámku

Výstava veřejnosti představí ukázky unikátních kovových předmětů zachráněných v rámci projektu *Preventivní archeologie* i zásluhou dlouholeté činnosti

archeologů a jejich spolupracovníků. Tyto předměty se postupně stávají součástí především *Nové archeologické sbírky* Muzea Komenského v Přerově. V souvislosti se vzrůstajícím počtem prováděných záchranných archeologických výzkumů a preventivních detektorových prospekci na ohrožených archeologických lokalitách v přerovském regionu vzrostl počet nově nalezených artefaktů, které nebyly dosud veřejnosti prezentovány – většinu artefaktů tak budou mít návštěvníci možnost shlédnout vůbec poprvé.

Slavnostní zahájení výstavy proběhne ve čtvrtek 20. 6. 2023 v Slavnostní síni města Přerova v přerovském zámku, a to od 17.00 hodin. Vstup na vernisáž je zdarma.

Vstupné na výstavu: 60/30 Kč.

ORNIS – Ornitologická stanice Muzea Komenského v Přerově

Bezručova 10, 750 02, Přerov

Otevírací doba celoročně: úterý–neděle 9.00–17.00

Nová expozice! Ptáci Česka

Nová expozice *Ptáci Česka* představuje návštěvníkům 365 ptačích druhů s výskytem v ČR tak, jak je můžeme v přírodě pozorovat. Pokud jsou v rámci jednoho druhu jedinci různě zbarvení během roku, nebo jsou rozdíly ve velikosti a zbarvení mezi pohlavími a dospívajícími ptáky, snažíme se vystavit všechny tyto varianty. Celkem je zde k vidění 593 exponátů, u 248 druhů jsou vystavena také vejce. Ač u některých druhů lze pochybovat, nejedná se o uprchlé jedince ze zoologických zahrad či zookoutků, ale o doložené výskyty volně žijících živočichů.

Vstupné 80/40 Kč.

Ať žije Michalov!

5. 6. – 30. 11. 2024 / Výstavní sál ORNIS, Bezručova 10, Přerov

Výstava u příležitosti 120. výročí založení přerovského parku Michalov je zameřena na přírodní hodnoty parku. Houby, rostliny a živočichové obývající park budou představeni jako obyvatelé tamních biotopů. Malá část výstavy je věnována také zakladateli parku Františku Thomayerovi a historii parku. Výstava bude mít bohatý doprovodný program (vycházky, přednášky, edukační program pro děti a mnoho dal-

šího). Slavnostní zahájení výstavy proběhne v úterý 4. 6. 2024 od 17.00 hodin v budově ornitologické stanice ORNIS; vstup na vernisáž zdarma.

Vstupné: 40/20 Kč.

Hrad Helfštýn

Týn nad Bečvou 333

Otevírací doba hradu:

1. 5. – 31. 8. 2024 hrad otevřen denně mimo pondělí, 9–18 hod.

Pavel Tasovský – V klidu i v pohybu

27. 4. – 27. 10. 2024 / Galerie na II. nádvoří

Výstava představuje komorní plastiky, nadrozměrná díla a kované struktury uměleckého kováře, sochaře a restaurátora Pavla Tasovského, jehož dílo mnozí návštěvníci hradu Helfštýn znají. Monumentální socha *Prométheovi* tyčící se před první hradní branou pochází právě z jeho dílny, stejně tak jako kované šachy osazené na tzv. Široké hradbě.

Výstavu můžete zhlédnout v galerii na druhém nádvoří až do 27. 10. 2024 v rámci vstupného do areálu hradu. (Ukázka z tvorby foto vlevo.)

Vlastivědné muzeum v Šumperku

Hlavní třída 342/222

Záhadný svět mikroorganismů

2. 4. – 26. 5. 2024 / Výstavní síň

Pokud vás zajímá aktuální stav „zápasu“ mezi bakteriemi a antibiotiky, pak si nenechte ujít výstavu, kterou připravila Mikrobiologická laboratoř Nemocnice Šumperk a.s. ve spolupráci s MAPO

academy. Dozvíte se více o problematice testování rezistence bakterií na antibiotika nebo o přirozených producentech antibiotik.

Jen se tak trochu zhoupnout – Kolébky a houpačky

5. 6. – 11. 9. 2024 / Výstavní síň

Výstava inspirovaná výzkumem Petry Zsákové ze Šumperka se zaměřuje na fenomén houpání v různých etapách života. Představuje exponáty ze sbírek muzea i soukromých sběratelů. Vedle houpaček a kolébek nechybí ani kočárky, dětská nosítka či houpací křesla. Díky zapojení veřejnosti jsou prostřednictvím současných i historických fotografií připomenuty domácí houpačky i dětská hřiště v regionu. A nezapomeňte, houpání povoleno!

Adolf Kašpar – ilustrace, malba, grafika

29. 5. – 7. 7. 2024 / Hollarova galerie

V letošním roce si připomínáme 90. výročí úmrtí ilustrátora, malíře a grafika Adolfa Kašpara. Bludovský rodák se proslavil zejména svými ilustracemi k *Babičce* Boženy Němcové, sbírka Památníku Adolfa Kašpara v Lošticích ale obsahuje nespočet originálních kreseb a studií, maleb i grafik tohoto významného umělce. Na výstavě v Hollarově galerii Muzea Šumperk se budete moci potěšit výběrem z této sbírky.

Udělej si sám

25. 4. – 1. 9. 2024 / Rytířský sál

Výstava představuje fenomén kutilství a jeho produkty – předměty vyráběné svépomocí ve volném čase a nejčastěji z toho, co je po ruce. Zaměřena je pouze na malou část z každodenní kultury, a to na vybavení interiérů domů a bytů. K vidění jsou tak různé poličky, dekorativní skříňky a krabičky, vázy nebo bytové textilie.

S Muzejíčkem kolem světa

14. 5. – říjen 2024 / Muzejíčko

Od května se v Muzejíčku vydáme na cestu kolem světa. Formou interaktivních her, skládaček a kvízů vás seznámíme se všemi světovými kontinenty. Největším lákadlem pro malé dobrodruhy bude velká objevitelská loď, na které se mohou děti stát skutečnými mořeplavci a po vzoru Kryštofa Kolumba objevovat svět. S nástupem příznivého počasí bude Muzejíčko rozšířeno i o venkovní aktivity v Pavlínině dvoře.

The Marking of Distance

9. 5. – 11. 8. 2024 / Galerie mladých

V šumperském muzeu se poprvé představí fotografka a umělkyně Meghan Morongová. Ačkoliv je autorka Američanka žijící v Texasu, k Šumperku ji váže pevný vztah, a to díky manželovi, který odtud pochází. Fotografie považuje za malé světy, do kterých zarámovala příběhy vlastního života, slouží jí jako označení vzdálenosti v prostoru i čase.

Muzeum Zábřeh

Žižkova 1

Vesmírná herna

21. 5. – 18. 8. 2024

Zábřežské muzeum se promění v kosmický prostor, v němž se děti mohou stát odvážnými astronauty a v raketě se vydat na dobrodružnou cestu do vesmíru. Zábavnou formou se přitom dozvědí mnohé zajímavosti o planetách a souhvězdích. V herně na ně budou čekat různé skládačky a hlavolamy s vesmírnou tematikou.

Jaroslav Mostecký, bard vlčího věku

7. 5. – 16. 6. 2024

Výstava seznámí s osobností a dílem zábřežského rodáka, spisovatele Jaroslava Mosteckého (1963–2020). Mostecký, který žil od počátku 90. let v Šumperku, byl významnou osobností česko-slovenské sci-fi a fantasy komunity. Proslul zejména jako autor historických fantasy povídek a románů, z nichž nejúspěšnější byl cyklus *Vlčí věk*.

Výstavu připravil J. Vašát.

Muzeum Mohelnice

Kostelní nám. 938

Cesty k domům aneb vývoj lidských obydlí do přelomu letopočtu

14. 3. – 9. 6. 2024

Seznamte se s vývojem lidských obydlí od úplných počátků do přelomu letopočtu u nás a ve střední Evropě a poznejte život lidí dávno před příchodem moderních technologií. Na výstavě jsou k vidění velkoplošné 3d modelace a také výběr předmětů z každodenního života tehdejší společnosti.

Památník Adolfa Kašpara v Lošticích

Palackého ulice 343, 789 83 Loštice

Dílo Adolfa Kašpara v historických románech

23. 3. – 25. 8. 2024

Při příležitosti 90. výročí úmrtí malíře Adolfa Kašpara je v loštickém památníku k vidění výběr z nových přírůstků sbírkového fondu. Vystaveny jsou originální ilustrační soubory k Jiráskovým historickým románům. Návštěvníky jistě zaujme

i nově upravená část expozice, tzv. salon, zařízený původním nábytkem z pozůstalosti Adolfa Kašpara.

Vlastivědné muzeum Jesenicka

Zám. náměstí 1

K líci zbraň! Militaria ze sbírek Vlastivědného muzea Jesenicka

11. 6. – 3. 11. 2024 / Hlavní výstavní sál Vodní tvrže Zbraně a předměty spojené s válkou, vojenským životem či rekreační střílbou jsou přirozenou a poměrně bohatou součástí muzejních sbírek, a to již od počátků jejich vzniku. Nejinak je tomu v případě VMJ, které se může pyšnit několika typově rozsáhlejšími kolekcemi či unikátními jednotlivými kusy. Výstava představí výběr z fondu zbraní, zbroje či výstroje od nejstarších dob až po první desetiletí 20. století. Návštěvníci si tak budou moci prohlédnout to nejlepší z kolekce palných zbraní (od vojenských po lovecké či terčovnice) či sečných a bodných, k vidění budou rovněž kuriózní kusy či zbraně orientální provenience.

Klíci zbraň!

Militaria ze sbírek Vlastivědného muzea Jesenicka

11. 6. – 3. 11. 2024

Hlavní výstavní sál Vodní tvrze Jeseník

ÚT-NE: 9.00–17.00 hod.

60/30 Kč

www.muzeumjesenik.cz

vlastivědné muzeum
jesenicka

 Olomoucký kraj

 KIDSOK
MUSEUM OF CHILDREN'S CULTURE
PROSTĚJOVSKO

 České dráhy
Národní doprava

 LESVČR

 Naturfyt Bio

 ARCH
LINE

 FENIX

 Pletzáma a.s.

Projekt byl realizován s finanční podporou Ministerstva kultury ČR.

Muzeum Komenského v Přerově pořádá výstavu

120 let parku Michalov

3. 4. – 27. 10. 2024

Historie parku ve fotografiích. Chodba ve II. patře přerovského zámku.
V rámci vstupného do stálých expozic zdarma, vstupné samostatně 20/10 Kč

Muzeum Komenského v Přerově 2024

